

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Milčinski

Resnici na ljubo

[**PODLISTKI I**]

O M N I B U S

BESeDA

Fran Milčinski

RESNICI NA LJUBO

Podlistki I: 1922 – 1924

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-221-1

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Pravilnik	6
Zborovanje POK	13
Ob grivo in šoto	18
Tobak	23
Važna prepoved	29
Prijatelj Tomo v Črni gori	34
Zastran novih uličnih imen	48
Tarok	54
Naš domači politični položaj	58
Nekoliko važnih podatkov	63
Triglavski vrh	69
O jugoslovanski duši	73
O deci in strankah	79
Nerodne službe	85
O progresivnem davku	89
Pisemskim potom	94
Tiča Čivkovič	98
Božična povest	102
K prvi uprizoritvi mogočnega prstana	107
Režija	112
Najprimernejše božično darilo	116

O gospodu pod posteljo	120
O našem dedu	125
O baru in o Narodni galeriji	130
Smučarstvo	135
Postne misli	141
Za prospah domače drame	143
O avtonomiji, o morilcih in o novinarstvu	148
Okultni fenomeni	153
Mandat	159
Vigred	165
Razočarane	169
Cepivo zoper starost	174
Besede	179
Hroščevo leto	184
Birma	189
Hoja medi!	194
Resnici na ljubo	199
Vročina	204
Broji	209
O dimnikarju, belcu in hlačnem gumbu	214
Krst	220
Bled 2	224
Republika	230
O vlakih in vzgoji	234
† Silvester Kovač	239
Kombiné	244

O Marsu	249
Korupcija	254
Gladovni nemiri	259
Dar jezika	265
O Evropcu in režimih	270
»Sinja ptica«	275
Povest o tobaku	281
Na piskerlonec	287
Sveta noč in red in kultura	292
Prva skrinjica	297

Pravilnik

Gospod minister za prosveto je izdal pravilnik za postopanje pri upokojanju svojih nastavnikov in uradnikov. Ni ga izdelal sam. Toda ga je videl, pritisnil je nanj svoj pečat in ga razglasil.

Gospoda ministra drugače in sploh čislamo jako. Uverjeni smo, da živi zgledno življenje v krogu mile svoje družine, uspevata mu hiša in hlev, ljubijo ga tovariši, obožujejo ga njegovi podrejenci — zato vso čast mu in poštenje! In trdna in neomajna je naša nada, da se bomo nekoč, kadar po volji dragega Boga končamo življenja trnovo pot, blaženi sestali z gospodom ministrom v nebeški gloriiji nad zvezdami.

Ali na pravilnik ne bi bil smel pritisniti pečata. Uses-ti bi se bil moral na pečat in ga vljudno, toda odločno odkloniti in zahtevati bi bil moral, da se najprej izpopolni pravilnik tako, da bo nudil potrebno jamstvo za točno, brezhibno in čim uspešnejšo uporabo.

Kajti je treba jasno povedati in glasno, da ima pravilnik občutne nedostatke.

Ne rečemo, da je kratkomalo zanič. To bi bilo krivično in krivičnosti nas varuj Bog! Kar je res, je res, in radi

priznavamo precejšnje njegove vrline. Menimo celo, natisnjen na fin papir, opremljen s slikami in okraski kakega priznanega našega umetnika, bi tvoril privlačen predmet na letošnjem božičnem trgu. Pravopis mu je naravnost prvovrsten. In tudi vsebina nudi marsikaj koristnega, poučnega in zanimivega in je vredna, da si jo pobliže ogledamo.

Kdor prosi za upokožitev, mora zanjo prositi. Ta določba je poštena kakor evangelij, ničesar ji ni očitati.

Naprej je zapisano, da to prošnjo referent vroči statističnemu odseku. Prične se zanimivo in važno delo statističnega odseka in je gospodu ministru iskreno čestitati, da ima na razpolago urad, ki je kos obilnim in zamotanim poslom, ki jih zahteva pravilnik.

Statistični odsek najprej primerja prošnji priložene listine s prosilčevimi službenimi listinami; potem ugotovi netočne navedbe in ne le, da jih ugotovi, nego jih tudi uradoma popravi in neustrašeno zahteva nove potrebne listine; potem vse podatke pregleda in potrди; potem overi prepise listin; potem si še ne privošči oddiha, ampak gre in izvornike listin vrne prijetno iznenadenemu prosilcu in potem h koncu naredi nekaj, kar ni čisto jasno, priloživši nekaj takisto nejasnega. Kajti so nekatere določbe razumljive le strokovnjakom.

Potem se pričinja nov odstavek in se s primerno slavnostjo ob grmenju topov in zvonjenju zvonov priloži izvornik rešitve k aktom glavne kontrole.

Potem se na podstavi rešitve izda razpis za razrešitev prosilca od aktivne službe in se izda prosilcu težko pričakovano potrdilo, da mu je ustavljena plača.

To potrdilo mora podpisati gospod minister. Morebiti ima gospod minister pomisleke in ne bi rad podpisal. Toda pravilnik ne pozna šale in težka je služba ministrska: minister mora podpisati, tako mu vere! in mora podpisati celo z dostavkom, da je pristojen, in mora, tako mu Boga! on mora poslati potrdilo prosilcu.

Potemtakem je prejel prosilec izvornike listin in je prejel potrdilo tudi in ga navdaja vse vkupe s sladko zavestjo, da je njegova upokožitev na pravem tiru.

Zdajci stopi že drugič na plan glavna kontrola, s prepisom potrdila se namreč obvesti glavna kontrola in to ne kar tako, nego se obvesti glavna kontrola »po šabloni glavne kontrole«, kar daje glavni kontroli poseben sijaj.

Prepisi vseh listin v enem izvodu se potem polože k zasluženemu pokoju v rodbinsko rakev statističnega odseka. Njih drugi izvod s prošnjo vred in prepisom njene rešitve pa se čil in čvrst napoti k računovodstvu.

Računovodstvo ne verjame nič, že ve, zakaj ne. Zato iznova opravi vse delo od kraja. Potem pa se razkači in sestavi pokojninsko listo.

S tem je računovodstvo končalo svoje delo, pa vroči akte v pregled glavni kontroli.

V tretjič stopi na plan glavna kontrola. A to pot je stvar resna. In tudi glavna kontrola ne verjame nič in nikomur in tudi ne računovodstvu, ampak se loti vsega dela vnovič in čisto od začetka in zraven podaja svoje pripombe, in če ni pripomb, mora podati vsaj to pripombo, da pripombe ni.

Potem vrne akte ministru za prosveto.

Potem izdela večča roka gospoda finančnega referenta nalog za ministra za finance, ta nalog pa nikakor ni krut nalog, ampak je po jasnem besedilu pravilnika ponižna prošnja, da se otvori kredit in prične izplačevanje.

Potem to prošnjo, ki pa ni ponižna prošnja, nego je po jasnem besedilu pravilnika možat dopis, podpiše minister s ponosnim dostavkom, da je nakazovalec prve stopnje.

Minister za finance pa, prejemši nalog oziroma prošnjo oziroma dopis, vse vkupe položi v arhiv. Godba in bengalična razsvetljava! S tem presenetljivim, jako efektivnim prizorom se završi pravilnik in pusti nerešeno vprašanje, ali minister za finance pokojnino sploh kdaj izplača ali ne. Stavili baš ne bi, toda upamo, da jo, če ima pokritje, in mislimo, da prosilcem ni kratkomalo obupati zgolj zato, če se izplačilo nekaj let zakasni.

Skratka, kakor že poudarjeno, pravilnik vsebuje lepo število razveseljivih momentov.

Vendar pa kritičnemu očesu ne morejo ostati prikrite občutne njegove vrzeli.

Da začnemo z začetkom. Finančni referent vroči prošnjo statističnemu odseku. Dobro! Toda vprasamo: Kje je pa dobil imenovani gospod predmetno prošnjo? Ali mu jo je ptica prinesla v naročje, bela ptica golobica? Ali pa mu jo je vročil pismonoša? Kdaj, kje in kako mu jo je vročil? In ali ni morebiti možnosti, da se pismonoša ali finančni referent ali kdorkoli kaznuje, in to kar najstrože? In zakaj se naj sploh kaznuje in zakaj baš najstrože? In potem, ali mora finančni referent prejem prošnje potrditi s podpisom? Kje se mora podpisati in kolikokrat? In ali ne kaže, da njegov podpis poveri gospod minister in ga potem spravi kamorkoli po šabloni katerikoli?

Nadalje, če je prošnja v zavitku, kdo odpre zavitek, in ali ga je odpreti z nožem ali s škarjami, in koliko je treba zraven svedokov in v kateri arhiv se položi le-ta zavitek, ali v onega pri ministrstvu za finance ali v onega pri sijajni kontroli?

In potem, ko mora finančni referent izročiti prošnjo statističnemu odseku, ali jo naj izroči z nalogom ali s prošnjo ali z dopisom ali z vsem trojim vkupe in ali jo naj izroči po pošti ali po kurirju in ali ne zahteva važnost

stvari, da jo vroči osebno ob običajnih dnevnicah proti pismenemu potrdilu in overitvi podpisa po gospodu ministru?

In da se ne pozabi, ali je ta prošnja sploh kod vpisana v kak register ali arhiv ali šablono in kaj, če se izgubi in bi se vsak izgovarjal: jaz nisem tisti?

Zdi se nam, to so resni pomisleki, vredni tako rekoč resnega pomisleka.

In potem, ko ima prošnja v rokah statistični odsek, da ugotovi netočne navedbe in jih popravi — kaj, če netočnih navedb ni? Ali se zato prošnja odkloni? Ali pa se vrne prosilcu z nalogom, da jo spopolni z netočnimi navedbami?

Itđ., itđ., itđ.

Ni stavka, da se kritično oko ne bi spotaknilo obenj.

Pravilnik je bil sestavljen po predlogu odrejene strokovne komisije. Zdi se nam, da komisija ni bila povse srečno izbrana za navzoči primer. Mogoče bi jo kazalo za navzočni primer izpopolniti in pozvati vanjo še enega precizijskega mehanika in eno diplomirano primaljo. Uverjeni smo, tako izpopolnjena komisija, če vnovič vzame v pretres pravilnik, bo kos svoji vzvišeni nalogi in nas bo osrečila z remek delom, tako dovršenim in brezhibnim, da bo izključena sleherna pritožba in zlasti pritožba s strani prosilcev za upokojitev, ki bodo doča-

kali rešitev svojih prošenj brez izjeme zveličani v naročju Gospodovem.

[Slovenski narod, 24. decembra 1922]

Zborovanje POK

Volilna borba se je bujno razcvetela, daleč naokoli se širi njen plemeniti vonj. V tem znamenju je zborovala tudi organizacija, ki o njej govori sledeče poročilo, in je bilo zborovanje obiskano jako, noga je stala na nogi in se je bilo opravičilo iz Maribora 275, iz Ljubljane 93 tovarišev, ker da so tako rekoč službeno zadržani.

»Tako rekoč« je dobra, neoporečna beseda in, komur ni všeč, temu ni pomoči. Naše načelo je to: Koder je treba, da rečemo »tako rekoč«, tam ne moremo reči »javljne« ali »smrtna kosa« ali »kam li« ali »caveant consules«. Nego uporabljaj vsako besedo na svojem mestu! — to je naše načelo, ki smo na njegovi podlagi častno osiveli.

Zborovanje je poteklo v najvzornejšem redu. Dva organa javne varnosti sta pogrešila v gneči vsak svojo uro. Toda ni dvoma, da sta se uri že našli kjerkoli, kadarkoli in kakorkoli. Bilo pa je zborovanje veličastno, srce z neskaljeno radostjo navdajajoča zaupnica onemu duhu napredka, ki vlada po naši zemlji.

Podrobnejše poročilo o poteku veleuspelega zborovanja prinašamo na drugem mestu, namreč nastopno.

Živahno pozdravljen je poudarjal prvi govornik gospod Krispo Svedrač izredne ugodnosti, ki jih uživa organizacija baš v Sloveniji, in to po hvalevredni naklonjenosti merodajnih krogov. Nikoder drugod v vesoljni Evropi da niso razmere v njihovi stroki urejene tako obzirno kakor pri nas, tudi ne med brati onkraj Sotle, kam li v inozemstvu.

Eto »kam li» in ne »tako rekoč«! Kakor rečeno, vsako besedo na svoje mesto!

Hvaležno je treba priznati, je izvajal govornik, da se ni Beograd z nobeno uravnavo ali regulacijo žuril tako, niti z ono v prilog uradništvu niti ono v prilog invalidom, kakor se je žuril, da spravi zneska, merodajna za kvalifikacijo kaznivih dejanj, v pravičen sklad z nebrzdanim stanjem naše valute.

Pripomnjeno bodi: organizacija, ki je zborovala, je bila *Pokrajinska organizacija kaznjencev* in ima ta organizacija ugledno število članov, aktivnih in takih n. r.

Razložil je gospod govornik v globoko zasnovanih besedah neznosno stanje, kakršno je vladalo pred omejeno uravnavo ali regulacijo zneskov. Za piškavi in puhli par škornjev je zakon postavljaj svojega državljana pred bridko poroto in je bila najmilejša kazen eno leto s pustimi posti in trdimi ležišči. Dejansko pa da so bili škornji vredni po predvojni valuti kvečjemu tri pičle dneve brez slehernega okraska.

POK da je videla, kako v živo da so ogroženi življenjski pogoji njenih članov in ni odlašala, da se je obrnila z obrazloženo spomenico na naše vrle zastopnike in gre vsem iskrena hvala za uspešno vnemo in posredovanje in štejejo sedaj stvari do 4 000 kron pri nas v Sloveniji le za malenkostne prestopke, a pridejo pred poroto le oni, ki so vrgli srečnemu udeležencu preko 40 000 kron.

Velezanimivo je potem primerjal gospod govornik, kako da je položaj koj v sosedni Hrvatski drugačen in slabši. V Hrvatski da tvorita mejo že zneska 1 600 kron in 12 000 kron. V Sloveniji tedaj lahko premakneš za isto kazen okroglo trikrat toliko robe, kakor onkraj Sotle! V inozemstvu pa da so razmere še hujše in naravnost obupne.

Seveda brez senčne plati ni ostala ta luč. Njen soj da je privabil konkurenco od one strani mej in bi nadležna ta konkurenca takisto rada postala deležna urejenih razmer v naši pokrajini in sedla za pogrnjeno mizo.

Bratom onkraj Sotle ne bi zamerili, ako skušajo razširiti svoje delovanje na naše področje. Imajo lepo število strokovnjakov, od njih so se naši ljudje že marsikaj naučili in še se bodo in ni prezreti, da tudi naš človek najde včas kos kruha med bračo onkraj. Toda nasproti avstrijski in laški konkurenci ni povoda za nikako obzirnost in se je tej konkurenci upreti čim odločneje. Zato predlaga govornik resolucijo, da se dobrota iz regulira-

nih zneskov omeji le na naše državljane in na te brez razločka plemena in vere, za inozemce pa velja prejšnje stanje.

Resolucija je bila z navdušenjem sprejeta in brez ugovora.

Oglasil se je potem gospod Ljubomir Koreninica, ki je v izbranih besedah povedal tole. Rekel je, da neguje POK pod širokogrudnim svojim krilom najrazličnejše panoge, zato interesi članov niso povse istovetni. On npr. da ni imel dosihdob od razloženega povišanja zneskov nikake koristi niti je ne pričakuje: mrki mamon mu ne miče srca! Vendar se tudi on pridružuje v polni meri zaupnici, izraženi režimu. To pa raz njegovo stališče ne toliko zaradi regulacije omenjenih zneskov, nego v prvi vrsti zaradi častitega števila narodnih praznikov, ki jih goji naša zemlja, in zaradi amnestij, združenih z njimi. V istini da se narodni prazniki ne dajo dostojneje in hkrati za državo koristneje slaviti nego na označeni način. Kajti je v eno roko rešitev ujetnikov iz robije delo krščanske ljubavi, ki mu ne izostane plačilo iz nebes, v drugo roko se z izpraznitvijo ječ izdatno razbremenja budžet in pomaga valuti.

POK da si šteje v čast, da so ob narodnih praznikih baš njeni člani oni, kateri so v najodličnejši meri vzeti v obzir. Govorniku je znano, kolika zavist se dviga zaradi te prednosti in kako se trudijo izvestni krogi, da bi vodo

z narodnih praznikov napeljali na svoj mlin. Ali vlada naj se ne da begati in naj ostane strumno na začrtani poti. Vlada si bodi svesta, da člani organizacije niso zadnji med državljani niti ni njih vloga v ustroju človeške družbe nevažna. Da ne bi bilo njih, na tisoče policijskih, sodnih in kaznilniških uradnikov bi izgubilo svoj kruh, pa tudi odvetnikom in žandarjem bi nedostalo dela. Se za ministra pravde ne bi bilo treba več celega fotelja.

Urnebesni »živio!« in »tako je!« je dokazal, da je elegantni gospod govornik zabrenkal na pravo struno.

Čim se je polegel hrup, je govornik dejal, da bi tudi s svoje strani predlagal resolucijo, in sicer v tem smislu: Amnestije naj bi se po možnosti izvrševale v ugodnem letnem času in ne baš v začetku ali sredi zime, ko spričo stanovanjske bede ni zaničevati gorkega zavetja, ki ga nudijo vrle naše kaznilnice prizadetim državljanom.

Tudi ta resolucija je bila soglasno in z odobravanjem sprejeta.

Izvolila se je še deputacija, ki stopi v dogovor z mero-dajnimi strankami. Katera stranka bo nudila organizaciji najzanesljivejše jamstvo za izpolnitev njenih skromnih želja, tisti se bo pridružila.

[Slovenski narod, 4. marca 1923]

Ob grivo in šoto

Domovina, mili kraj, ki nam sploh slovi po svoji flori in favni, redi tudi častno število raznovrstnih strank. Te stranke se na oko v marsičem razlikujejo, v bistveni točki so si vendarle složne, in je složnost vobče jako razveseljiv pojav. Ta točka je ta:

Čim pride stranka na krmilo, vsaka jadrno odpušča in premešča pristaše drugih strank in namešča svoje. In mora jako hiteti, da je s tem poslom gotova, dokler je še na krmilu. Za drugo delo ji itak ne preostane časa.

In so se stranke v označenem svojem področju, ki jim je bistvo in vse, čudovito izpopolnile, in kaj drugega od razboritosti našega plemena niti ni bilo pričakovati. V hvalevredni tekmi so dospele že tako daleč, da ne razrešujejo več le od služb — to ni težka stvar — nego odrekajo razrešencem hkratu duševne sposobnosti in jih podeljujejo drugim. To je bolj težko, toda je koristno, in zato hvalevredno. Kajti mi je priznal še prijatelj Pepe, da je za namestitev v javni službi sicer treba, da je človek pristaš stranke, ne škoduje pa ne, je dejal, ako je pristaš hkratu sposoben — le da je pristaš!

Pepe je časnikar, prej je pisal na vladi pri tleh in pozna te stvari in je rekel, da se stranke v svojem čudovitem razvoju ne bodo križem rok ustavile na doseženi stopnji. Nego kdor ni pristaš in nima službe, da bi ga razrešili od službe, pač pa ima sposobnosti, tega bodo razrešili od golih sposobnosti tudi.

Na primer, je dejal, naš prijatelj Janko!

Prijatelj Janko je naš najboljši pesnik, založniki mu plačujejo za deset od sto višji honorar nego drugim, vendar mu vsi honorarji vkupe ne vržejo toliko, da bi mogel z njimi primerno preživljati srednje velikega kanarčka. In je sploh pesniški položaj bolj čast nego mast, a je s častjo združena pravica dolge grive in šote s širokimi krajci. Griva in šota sta pesniška izraza, prvi pome ni lase, drugi klobuk.

Pepe je časnikar, Pepe rad pretirava, vsak mesec je pri drugem listu in pri drugi stranki, pri tisti, katera je na vrhu. Ali za Janka me je le zaskrbelo. Kaj ima stranka z Jankom? Pa je Pepe pravil in je to bilo v stranskem drevedu Zvezde in je zraven delal sila resen obraz in skrivnostno mežikal z očmi, da se nekaj plete, in bom videl, ali je res ali ne, da bo prijatelj Janko danes jutri razrešen od časti najboljšega slovenskega pesnika. To pa iz golega razloga, ker ne uvaža realnih razmer in ni pri pravi stranki. Ta hiba da je prva in jako tehtna, je dejal, zakaj človek da se pričinja šele pri strankarju, in kdor ni

v stranki, ta je izven človeške družbe in njenih pravic in gre lahko med odmetnike. Druga Jankova hiba pa da je ta — in in nič manjša od prve — da je ugledno lice. »Ljuba duša,« je dejal, »stvar bi bila seveda drugačna, da bi bil Janko puhla ničla, kakor si na primer ti!«

Hotel sem mu izpodbiti nogo, pa se mi je zavrtno umaknil, da sem sam omahnil in sem se komaj ujel ob drevo.

Pepe se je škodoželjno smejal, mož nima ne srca ne prave olike in mu bom prijateljstvo odpovedal, koj po prvem. Potem je nadaljeval, da so ugledni ljudje nevarni, če so pri drugi stranki. Zato da bi Janko moral uvaževati realne razmere in pristopiti k vladajoči stranki, pa bi h grivi in šoti dobil še pero vzad in k peresu štipendijo.

Zdelo se mi je nemogoče in sem ugovarjal, in sem dejal, da je poezija dar nebeški, in sploh pegaz sem dejal, in muze, in kje je pravica in poštenje, in sem vse to še lepše povedal, kakor je tukaj zapisano. »Ne bi rekel,« sem dejal, »če Janko ne bi bil naš Janko, ampak takšen piškav časnikar, kakršen si ti!«

Tedaj me je on hotel izpodnesti, toda ga poznam, ker sva prijatelja, in sem bil na preži in je to pot on priletel v drevo ter dejal, da sem neznačajnejš in naj mu vrnem onih štirideset kron. Zamalo se mu je zdelo in se je razgrel in je kričal, da je najprej stranka, potem ne pride

dolgo nič, potem šele pride poštenje in pravica in naj le malo počakam: danes jutri bodo Janku ošišali grivo, bodo vzeli mu šoto in oboje naklonili možu, kateri bolje razumeva resne razmere.

Ogorčen sem bil in sem Pepetu povedal v brk, da se laže.

Toda je bil po vsem licu gladko obrit, tudi pod nosom, in se ga ni moj očitek nič prijel, še dobro mu je delo, da se jezim. Umaknil se je za drevo in izza drevesa hitel sikati, da Jankov primer ne bo osamljen, ampak bo Janku sledil častitljivi oča slikarske umetnosti Miha Repolusk tudi in ga bodo razrešili baržunastih hlač, za Repoluskom pa bo neizprosna, toda zaslužena usoda doletela še prvega opernega tenorista.

»Kaj,« sem zavpil, »primadoniste nam boste tudi nastavljali kar po svojih strankarskih računih brez ozira na to, ali znajo visoki a b c in note in ključe in kulise in vse? Nak,« sem dejal, »s svojimi inšpektorji in višjimi direktorji in vrhovnimi reflektorji ravnajte, kakor hočete — ako je res vse eno, kaj sedi na teh mestih. Toda opere, naše opere nam ne boste ubili!«

Resnično sem se bil razburil in mi je oko postave položilo roko na ramo in me vprašalo, ali sem od Orjune in kaj je zagrešilo tole drevo, ki se vanj derem. Onega lopova, prijatelja Pepeta, pa in bilo nikjer.

Mislím, zdaj je vsega konec.

Če je stvar res taka, kakor je povedal Pepe, še Prešernu ne bodo pustili miru v grobu in ga bodo razrešili poezij in jih pripisali drugemu. In tudi ljubi Bog bo moral v stranko, drugače ni varen, da mu ne bodo odžagali bele brade in na častiti glavi vekovečnega trikota.

[Slovenski narod, 29. aprila 1923]

Tobak

Moja prizadevanja na ledini javne dobrobiti niso ostala neopažena in se mi je oglasilo odposlanstvo, da prosi mojo malenkost za posredovanje. In ni odposlanstvo nazvalo moje malenkosti malenkost, marveč jo le sam tako nazivam, kajti sem sploh jako skromne narave.

Bili so trije fini gospodje in so si še precej odrgnili čevlje, preden so vstopili, četrtega gospoda pa so naslonili v predsobi, mislil sem, zato, da jim čuva dežnike in klobuke.

Vprašal sem jih, ali se ne motijo — narodni poslanec da stanuje naprej okoli vogala onkraj trga na št. 8, ako so namenjeni tja.

Pa so izjavili, Bog ne daj in da nočejo škodovati stvari — o poslancih da se še ne ve, ali bodo z vlado ali zoper njo, in potem so mi razodeli, da prihajajo zaradi tobaka.

Tobakarjev vobče ne ljubim. Njih početje ni v skladu z javno dobrobitjo. Veda je neovržno dokazala, da vsebuje tobak jako škodljive bacile, ime jim je nikotin. Jaz mislim, da so bacili zoper javno dobrobit, iskren držav-

ljan bi ne smel imeti stikov z njimi. Jaz na primer ne kadim. In kadar sem v družbi, kjer kade, v treh vodah se umijem, ko pridem domov, in še mi ima perilo ves mesec bridek vonj po tobačnem dimu in ni treba delati slabih dovtipov, ampak je stvar taka, da se preoblečem brez obotavljanja, makar sleherni dan, ako mi vzemo staro srajco in polože na stol drugo.

In so tobakarji tudi brezobzirni, najrajši puhajo dim človeku naravnost v lice in jim sploh nedostaja treznega preudarka; najprej zakade sobo, da ne vidiš pedi daleč, potem pa tožijo, kako se kadi, in zmerjajo krčmarja.

Toda ko te brat prosi, pozabi krivico, poslušaj brata, in sem poslušal odposlanstvo in so mi razodeli, da so ob robu obupa.

Niso tajili, da so grešniki. S to izjavo so razorožili upravičeno mojo nenaklonjenost in še se mi je rodil up, da zopet najdejo pravo pot.

Rekli so pa, tobak, s kakršnim jih sedaj biča tobačna uprava, da je vendarle prehuda kazen za njihove grehe.

»O Bosna,« so rekli, »o Drina, o Vardar, reke ponosite! Dale ste tobaku svoja imena — nečast dela vašim imenom! Kje si rasel, tobak, ki ti pravijo tobak? Za katerim plotom, na katerem groblju ti je tekla zibelka?

— V vznožju gorenjskih snežnikov leži prijazno mestece, skozi mestece je speljana ozka struga, po strugi se

leno pomika mrka moča — ‚šajspoh‘ ji pravi vrlo prebi-valstvo. To ti sodi ime, o tobak izza plota in z groblja, in ne Bosna in Drina in Vardar!«

Razgrnili so pred menoj papir, na papirju je bila siva zmes in sem rekel: »To stvar poznam, to je čaj, trikrat prekuhan in trikrat presušen. Tak čaj ni dober!«

Vzkliknili so: »Ni čaj! Gorje nam, da je tobak!« Razka-zovali so mi in pripovedovali, da so nekdaj bili časi in je bil tobak podoben tobaku. Kako fino je bil rezan, rahlo s tremi prsti si ga dvignil s kupčka, košat šop ti ga je ob-viselo v ščepu kakor detelja iz kozolca. Slast je bila ciga-reto sukati, še večja jo kaditi! Sedanji tobak pa komaj da bi ga moral zajemati z žlico, odspred se ti usiplje iz stročnice in se ti usiplje odvzad, da imaš obleko in usta polna nesnage, srce pa polno bridkosti — to ni prav! Rekel sem gospodom, da za tobak nisem strokovnjak. Mojemu svetovnemu naziranju da bi ustrezalo najbolje, ako bi se država sploh ne ukvarjala s tobakom in nego-vala zavrženih bacilov. In tudi ne morem gospodi priza-nesti očitka — kadar je koncerta konec, v največji gneči in že palijo cigarete in ogrožajo občinstvu telo in imo-vino!

Dejali so, da oni trije niso tisti in da niti ne vedo, kaj je to: koncert.

Nato sem resnici na ljubo priznal, da je tobak, ki so ga razložili pred moje oči, rezan slabo, toda ni treba, da je

rezan slabo, ko bi bil lahko dobro. Le poglejmo, sem rekel, na primer ljubljanske zeljarje, kako zgledno ta obrt reže zelje, in če se primeri in pride med zelje vmes karkoli, tudi to je takisto rezano ugledno.

»O!« so dejali gospodje in so zamižali, uživali so v mislih in prevzela jih je slast.

Jaz pa sem se spomnil in sem rekel, ali bi ne kazalo in bi se namignilo tobačni upravi, naj dá rezati tobak zunaj hiše, morebiti pri naših zeljarjih. Našim zeljarjem ni potresena življenjska pot z rožicami, radi bodo zaslužili kako paro, kak dinar.

Gospodje so molčali in zrlji v tla. To ni bilo vljudno in sem rekel, da nisem užaljen, ako štejejo moj predlog za aboten. Ampak, sem rekel, da imam itak pripravljen drug, dokaj pametnejši predlog, ta predlog je ta, da kajo opuste.

Obupne so dvignili poglede, v očeh jim je tičala nema prošnja, naj jih ne zavržem nebogljenih.

Pa mi jih je bilo žal in sem rekel, da ne vem, od katere so stranke, in naj mi ne zamerijo odkrite besede. Ali trdno sem uverjen, v blagor jim bo na tem svetu in na onem, če se odreko tobaku. Tobak sploh ni užitek. Katekizem ne omenja tobaka ne z besedico. Ako bi bil tobak užitek, gotovo bi bil v katekizmu prepovedan. In še to naj preudarijo, da se nič na svetu ne zgodi brez višje volje. Ako bi nebo hotelo, ni je sile na svetu, katera bi

mu ovrгла voljo: tobak bi bil dober in predober, pa naj bi uprava sadila in gojila, žela in rezala sam samcati osat. Nebo ve, kaj hoče! Le zaupati je treba v njegovo neskončno modrost, pa slabi tobak ne bo več slab tobak, nego bo prst božji, migljaj z nebes.

Zaječali so: »Umrli bomo!«

»Ne!« sem dejal. »Nebo noče, da grešnik umre, nego da živi in se poboljša.«

Še so hoteli, da mi jadni zatožijo lužo, v kakršni sedaj tovarne lužijo tobak. Svoj čas da je bila krščanska in še malo ruma je bilo vmes . . .

Pa sem dvignil roko in sem jim ustavil besedo: »Gospoda, nebo tako hoče! Ne ustavljajte se njegovi volji!«

Zalile so jih solze, skrušeni so stali pred mano in še so povedali, da so pravzaprav štirje. Eden da se ni mogel premagati in si je po poti zapalil cigareto, tega so obšle smrtne težave in so ga morali pustiti v predsobi. Ko sem bil tako prijazen, da sem jih poslušal do konca, naj jim dovolim, da mi pokažejo tovariša kot zgled, kakšno je to, kar sedaj prodajajo za tobak.

In že sta dva stopila venkaj in sta pod pazduho pripe-ljala tretjega gospoda, ki je bil zelen, kakor da so ga peti dan potegnili iz vode, in mrzel pot mu je drsel nizdol po licu. Gledal je plašno, krčevito je stiskal blede ustnice.

Videl sem ga, nesrečno žrtev tobačnega bacila. Zgrabilo me je, nisem mogel drugače in sem zagrmel:

»Bratje moji, nebo vas ljubi, nebo vas svari! Ne prezirajte njegovih znamenj! Spoštujte njegovo voljo!«

Tedaj se je zeleni gospod zganil od nog do temena in je iz njega bruhnilo in mi je oskrunil hlače in čevlje in tla.

Težko je sopesel in je nekaj časa trajalo, da se je oddahnil.

Potem si je obrisal lice in se turobno nasmehljajal mojim hlačam in čevljem in mlaki na tleh. »Blagorodje,« je dejal in lovil sapo, »oprostite! Te točke — ni bilo — na mojem programu. Up! Toda — višja sila — božji prst — volji z nebes se ni bilo — upreti!«

Obračal je oči kvišku, hinavec, s prstom mi je skušal žugati.

Pa ga je tisti hip zadela zaslužena kazen, opasno se mu je kolcnilo, hitro sta ga dva zgrabila pod pazduho in so jo vsi štirje jadrno pobasali skozi duri . . .

Gospod je bil bolan. Bolniku ne smeš zameriti ničesar. Ne zdi se mi pa umesten način, kako se je opravičil. Opravičba bi bila boljša, da je sploh ni bilo. Mojih hlač in čevljev in na tleh mlake mu ne bi oponašal — vsi smo ljudje — danes meni, jutri tebi! Ali prav nič mi niso všeč tiste vrste ljudje: kadar jim zmanjka pameti in razlogov, pa imajo polna usta Boga in božje volje in božjih prstov!

[Slovenski narod, 6. maja 1923]

Važna prepoved

Prijatelj Francot je višji svetovalec pri financih, v kateri situaciji — kadar je stvar nujna zaradi balincanja, mu lahko kar s ceste potrkaš na okno. Ob nedeljah in zapovedanih praznikih nosi, ako ni deževno, lep svetel cilindar in v levi roki po dolgem zganjeno rokavico, vsak dan in ob vsakem vremenu pa sijajno brado modne barve, in ni nič prevzeten navzlic visoki stopnji in sijajni bradi, ampak mi je zadnjič ob polsedmih odkrito razodel svoj položaj.

Rekel je, da čaka doma osem lačnih kljunov, za zaslužek pa je on sam in da je moral izprevreči vse gospodinjstvo, da zabrani polom in ne pride zaradi dolgov pod nadzor in sekvester. Sam da je sestavil jedilni list in upa, da bo sedaj doseženo ravnovesje med prejemki in izdatki.

Če le ne bi otroci toliko snedli kruha, je potožil, polovica plače gre za kruh! On misli, je dejal, da ni prav, da jih šola ščuje pri molitvi: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« Ta stavek je jako neprimeren v današnjih dneh in napeljuje otroke v lačne misli. Saj so revčki, je dejal, radi jedo — ali če ni, pa ni!

Sicer bodo živeli, mi je razkladal, po novem njegovem jedilnem sporedu največ ob suhih hruškah in ob čebuli in pa ob regratu, ako ga bo deca kaj nabrala ob potih. Enkrat na teden bo prišlo na mizo meso. Pa ne zaradi mesa, nego zaradi ugleda, ki ga mora čuvati državni uradnik tudi v najtežavnejših položajih. Sam niti ne mara za meso, ker je pusta in žilava ta roba, kakršno nam v sedanji dobi rodi naša blažena zemlja. No, otroci se ga vendar vesele, ker dobe k mesu vsak svoj zobotrebec in si potem domišljajo, da so bančni ravnatelji. Za narodne praznike pa da je izbral in določil joto.

Vprašal sem, kaj je to — jota.

Skoro se je stajal od miline in mi je razložil, da je jota jako fina jed. Poglavitni sestavini sta ji fižol in kislo zelje, in mora biti pripravljena z oljem. Toda Bog varuj z namiznim oljem, nego mora biti olje pristno, tako, da ima duh, in bo rekel svoji soprogi, da mi bo na papir napisala recept.

In potem je še povedal, da je odslovil služkinjo in da sedaj sama z ženo opravljata vse delo. On pospravlja sobe in krtači tla, žena skrbi za hrano.

In je čakal, kaj na to porečem.

Zahvalil sem se mu najprej za obljubljeni recept za joto. S tem receptom, sem rekel, bo omogočeno rodoljubni naši družini, da bo slavila narodne praznike z ono slovesnostjo, ki je primerna njih pomenu. Sicer pa, sem

dejal, da ne lažem rad, in zato mu ne maram prikriti, da mislim, da ne bo delal dobre figure, kadar bo krtačil tla. Naj mi ne zameri, toda med prijatelji veljaj odkritosrčnost!

Dobra figura je prvo in vse! Poznal sem gospoda, sem dejal, in ni imel kaj drugih vrlin, razen dobre figure. Ni bilo pod milim nebom paragrafa, ki ga ne bi zgrešil. Niti se ni pretegnil z delom, nego je živel jako higienično. Ko sem bil v Bosni, sem dejal, me je bilo osupnilo veliko število muslimanskih naših bratov, starih čez sto let. Mislil sem, glej, posledek brezalkoholnega življenja! Pa so me veščaki podučili: jok! in da dosega musliman visoko starost le zato, ker nič ne dela. In je to pravilo vestno upošteval tudi oni gospod, ki o njem pripovedujem. Toda v vsem svojem dejanju in nehanju se ni nikdar spozabil, da ne bi igral dobre figure. To je tisto! In je z dobro figuro bogato nadomestil vse svoje nedostatke. Pozorna je bila nanj vesoljna zemlja, še preko njenih mej so ga poznali in je dosegel najvišjo stopnjo. In ko se mu je v visoki starosti nehalo živeti, le zato ni bil pokopan na državne stroške, ker v dvanajstinah ni bilo kredita za njegov pogreb, kajti je bila pokrajinska uprava izpregledala, da postavi njegovo smrt pravočasno v proračun. Takih mož ima naš narod vse premalo. Zato sem dejal, ako ljubi narod in ljubi sebe, kar je isto, naj ne zapravi dobre figure z lahkomiselnim krtačenjem tal!

Tužno se je nasmehnil: kaj naj stori, življenje stane, denarja ni.

Dejal sem, da položaj ni tako obupen, da bi se morala in imela zavreči v nič dobra figura. Blesk jote da mu je pač omamil jasni vpogled, le zato da ne vidi prave poti, dasi jo je Beograd že označil.

Začudil se je in rekel, da nič ne ve.

Pa sem mu povedal, da Beograd ne spi. V zeleni štaferski da stoji okrožno sodišče, v sodišču je razpravna dvorana, in so mi prinesli zadnje dni novico, da je v dvorani nabit napis:

Jesti je prepovedano!

In da so mi tudi pojasnili pomen te prepovedi. Ni naperjena, kakor bi kdo menil, zoper stranke in njih zastopnike, da ne bi z mastnimi malicami motili ravnovesja ob tehtanju pravice. Nego je prepoved namenjena uradnikom in pomenja prvo daljnosežno mero, da se v kali zatre uradniška beda. Kajti bi uradniki gladko izhajali s plačo, ako ne bi bilo stroškov za prehrano. »Jesti je prepovedano! — to načelo si tudi ti osvoji, prijatelj Francot,« sem dejal, »pa si boš lahko neokrnjeno ohranil dobro figuro!«

Nekateri ljudje se strahovito hitro raztogatijo, in to celo brez zadostnega povoda. To in prav!

Francot je pričel kričati: Fej! in da je nesramnost, norca se delati iz siromaka.

Prosim, če ne verjame, naj kar sam stopi v zeleno štajersko pa bo videl razpravno dvorano in tablo in napis.

In sploh, ko je pljunil predme in na moj čevelj — dobre figure takrat ni igral! Nak, dobre figure pa ne!

[Slovenski narod, 14. junija 1923]

Prijatelj Tomo v Črni gori

I.

Kako je prijatelj Tomo potoval na naš jug, kaj je vzel s sabo in kako poceni je tam življenje

Podgorica leži med 19. in 20. poldnevnikom vzhodno od Griniča in med 42. in 43. vzporednikom ob reki Morači, kakih 20 km severno od Skadarskega jezera in mislim, da leži dobro, koder leži. Upam in želim, da leži dobro, in ne vem, kaj bi bilo ukreniti v nasprotnem primeru.

Prijatelj Tomo se je jako pohvalno izrazil o Podgorici, to ji ne more dosti škodovati, in nam je vso stvar razložil, kako je bilo in zakaj.

Rekel je, da so ga važni posli zvali tja, in je mežiknil Julki še za tri deci beloga po četrdeset osam; to vino je jako močno in ga Tomo ne pije drugače, nego da stoji na mizi litrska steklenica polna vode.

Povedal je, da ni šel nerad v Podgorico, dasi je vedel, kako naporni ga čakajo dnevi. Vleklo ga je tjakaj jugoslovansko srce in se ni ustrašil nikakih žrtev in so bile žrtve mnogoštevilne in obilne. Preden je šel, da je odpel

in slekel svoj vajeni revmatizem, vernega druga veselih mu in žalostnih dni. Ukazal je doma, naj ga dobro izkrtačijo in naštopajo in ga potem varno spravijo, da ne pridejo molji vanj, kajti ga bo še potreboval, čim se vrne, le na pot s seboj da ga ne mara.

Tako se je tudi zgodilo, je dejal, in da ni preživo pogrešal vajenega druga, ki ga je bil pustil doma, se je bil preudarno pobrigal za drugega spremljevalca, in je bilo posneti Tomovemu pripovedovanju, da je bil z novim drugom vrlo zadovoljen in spričo posebnih razmer celo bolj nego z revmatizmom.

Prijatelj Tomo ni mogel prehvaliti, kako poceni je življenje na našem jugu, koder ga je vodila pot, in kar je res, je res, zredil se je bil v teh tednih, kar nam je bil izpred oči.

Pripovedoval je na primer, na postaji tej in tej: janje v rjavi omaki in ni bilo janje majceno in še v pleničkah, nego doraslo janje v najlepši moški dobi, ne celo seveda, vendar pošten obrok, ne dosti manj nego četrtna janjeta, na eni strani je bilo obloženo z goro luka, na drugi strani je bilo polito z jezerom kisle smetane.

O takem janjetu sem bil že slišal, zato sem vprašal, ali je bilo potreseno s sladkorjem tudi.

Potrdil je, da je bilo, in je janje z lukom dobra jed in kislja smetana tudi dobra in sladkor tudi. — Kako dobra jed je šele vse vkupe! in bi bil lahko snedel štiri obroke,

pa je zaradi vlaka in njegove brezobzirne točnosti snedel le dva in sta oba vkupe stala le šestdeset kron.

Potem v Dubrovniku v hotelu najfinejšem, poln je bil angleških gostov in madžarskih, pa naših ljudi tudi. Služili so mu zvečer s pečeno ribo, s fino janjetino in lepim kosom sira, zraven je pil par kvartinov vina in vmes in hkraju tri črne kave in je vse vkupe stalo 120 kron ali kali.

To res ni dosti in mislim, da je bilo še ceneje, ker poznam prijatelja Toma in poznam dalmatinsko vino: če tadva prideta vkupe — par kvartinov ni pravična beseda!

Kaj šele na cilju potovanja v Podgorici! Obedoval je v uradniški družbi in so imeli najprej ribji brodet, takšen z ikrami in nekoliko okisan, in se je že brodeta najedel do sitega. Brodetu je sledil šaran ali po naše krap, pečen na arnavtski način v olju, razkošno opremljen s čebulo, slivami in rozinami. Divota ga je bilo gledati. Tomo je mislil, da ne bo mogel več, pa se ga je le lotil in je jedel ribo s čebulo posebe, slive in rozine posebe in si je naložil dva obroka. Saran je bil delikaten kakor mlado janje, a šteje mlado janje v ondotnih krajinah za vrhunec zemeljske slasti. Pa še ni bilo konca ili so prinesli na mizo pasteto. Kaj je bilo notri v pasteti, prijatelj Tomo ni mogel razložiti, toda jedel jo je in pravi, da je bila izborna. Jaz mislim, ako je bila izborna, da je bila iz mladega

janjeta. In je dejal prijatelj Tomo, da se po obedu ni mogel dvigniti s stola in je ves obed stal okoli 120 kron in ga zastran kruha niti vprašali niso, koliko ga je snedel. Črna kava pa je po dinarju, rakija takisto in če si rakije naročiš stekleničico za 4 dinarje, si na dobrem za dva kozarčka.

Skratka, je dejal, kdor hoče štediti, tjakaj naj gre, in smo zdaj razumeli, zakaj prijatelja Toma toliko časa ni bilo nazaj, in je sploh priznati, da je prijatelj Tomo jako štedljive narave, poln skrbi za svojo družino, in rajši drugih cigarete kadi nego svoje.

In zdaj je čas, da ne pozabim onega tovariša, ki sem ga bil omenil od kraja, da je spremljal prijatelja Toma vso dolgo naporno pot: jaz mislim, da si je bil prijatelj Tomo mesto revmatizma vzel s sabo še drugi želodec, takšen iz ruskega usnja in na harmoniko, en sam želodec ne bi bil kos obilnim poslom, ki so čakali prijatelja in jugoslovansko njegovo srce na našem jugu in jih sam precej točno imenuje »žrtve«.

Pa je vzkliknil prijatelj Tomo: »Glorija nebeška! Če bi vedeli, koliko ti ljudje tam doli snedo!«

Mi, ki poznamo in čislamo prijatelja Toma in njegov želodec, mi smo strmeli ob tem vzkliku.

Prijatelj Tomo pa je mežiknil Julki še za tri deci »beloga po četrdeset osam« — vode ni bilo treba, ker je že stala na mizi v polnem litru . . .

II.

O strankah tam in pri nas, o ovčji volni in o umetnikih in kako nehvaležni smo Slovenci

Prijatelj Tomo je doma s Krasa in je vaje kamenja. Toliko in tako razkošnega kamenja, je dejal, pa še ni videl, kolikor ga rodi zemlja od Lovčena do Cetinja. Proti kamenju teh tal da je Kras pravcati pragozd.

Dejal je, ako bi imelo kamenje ono vrednost, katere nima, tukaj bi bila zakladnica vesoljnega sveta. In da bo stvar smotrene gospodarske politike, da se v ta cilj usmeri.

Do tega cilja pa da je še daleč, je dejal, in je do tedaj tudi med Lovčenom in Cetinjem rodovitna zemlja v višjih čislih nego kamen. Komur je sreča mila, da ima v ograjenem zavetju kos njivice — ni treba, da je njivice več nego za dobro ped — tega že štejejo za veleposestnika, ima virilen glas, ne vem kje, in razne pravice, ne vem kake.

Razlagal nam je, da bi rad vedel, od česa ljudje žive na tem kamenju.

One dni da so bili sicer naskočili avto, ki vozi pošto in potnike iz Kotorja v Cetinje in od tod drugi dan naprej v Podgorico, v avtu je bil tudi neki kapetan, ta je pucal tja, oni so pucali nazaj, en potnik je bil ustreljen, vsi pa oplenjeni. Plenijo pa jako temeljito in oplenijo človeka

do kože in kadar je človek brez obleke, tedaj je kapetan toliko kakor redov in pop toliko kakor mežnar, s čimer se živo pospešuje enakost in bratstvo.

Toda je dejal Tomo, da to in tako hajdukovanje nima zveze s krševito površino tamkajšnje zemlje, nego je zgolj izraz političnega udejstvovanja. Ti hajduki, da so pristaši Plamenčeve partije. S hajdukovanjem dokazujejo širnemu svetu, da ni reda in varnosti v zemlji pod sedanjim režimom. Delajo nered in tožijo zaradi nereda. Taki so, kakor so tudi pri nas nekatere stranke in sploh razodevajo stranke tukaj in tam obilo politične zrelosti. Le da pri nas stranke baš ne kradejo še denarja in obleke, nego samo čast in da ne ubijajo same, nego nosijo svoje klevete ljubemu Bogu na uho in ga ščuvajo, naj pogubi človeka od nasprotne stranke, kakor da bi bil ljubi Bog benečanski bravo. In bi se bila zgodila že mnoga krivica in nesreča, da ni ljubi Bog nad vse moder in ne posluša čenč. In če se naši ne ubijajo lastnoročno, klofutajo se pa že in si pljujejo v lice tudi in je upati, da se polagoma izenačimo s črnogorskimi brati od imenovane partije in samo zaradi te točke nam ne bo treba avtonomije.

Narod v Črni gori, je dejal prijatelj Tomo, da imenuje to partijo radičevce in jih nič kaj ne čisla, dasi so bili obzirno par tednov pred volitvami opustili sleherno drugo hajdukovanje in se posvetili zgolj volilni agitaci-

ji. Pričeli so zopet z napadi na pošto in kurirje šele po volitvah, ker niso povoljno uspele zanje. Zagovarjajo se: Če bi sedeli v vladi, ne bi nam bilo treba pleniti pošt in kurirjev!

Toda je ta njihov zagovor puhel in piškav, je dejal prijatelj Tomo in nam povedal zgled. On npr. prijatelj Tomo, da ni v vladi . . .

»To je res!« smo mu pritrdili, kajti beremo »Službene novine« in ga dotedaj nismo bili ugedali tiskanega med ministri.

Pa vendar je dejal, da ne pleni pošt in državnih kurirjev.

Na to smo rekli, da ima človek eno samo dušo. Ali pleni on, prijatelj Tomo, pošte in kurirje ali ne, ne vemo in ne bi mogli določno izjaviti pod prisego, ker mu ne zasledujemo slehernega koraka, prisega pa je le prisega.

To smo rekli, da bi ga ujezili, ker ga imamo radi.

On pa se ni ujezil, le šeme nas je nazval in si je natočil iz moje steklenice. Toda sem to opazil, ko je bilo že prepozno in je bil že izpil.

Okrepčan je nadaljeval, da mu ni le uganka narod, ob čem da živi na kršnih onih tleh, nego da enako ugiba in ne more uganiti, kaj služi v hrano ogromnim čredam ovac, ki tvorijo pretežno večino ondotnega bolj redko zasejanega prebivalstva. In še kake so te ovce! Na vsaki strani života jim bohotno rase volna; dolga, da se jim

dotika tal, take so ovce, kakor bi imela vsaka preko hrbta navezано polno pernico.

Prekinil sem prijatelja Toma in sem rekel, da me ta pojav jako zanima. Stike da imam s kulturnimi krogi in sem opazoval in me silijo ta opazovanja k zaključku, da na rast volne hrana nima vpliva. Rekel sem, naj se izvoli spomniti slavno omizje umetnikov od katerekoli stroke. Umetnikom ni potreseno z rožicami v boju za vsakdanji kruh, nego jim je usojeno živeti na nehvaležnih pustih tleh kakor ovcam pod Lovčenom. Pa jim vendar košato rase lasovje. Jaz mislim, sem rekel, da košato lasovje ni posledek hrane, nego je plod genialnosti; in sem rekel, da me spravlja ta pojav na misel, kako bi se dalo plešam priti v okom s cepljenjem genialnosti.

To pot sem ga ujezil, ker sem mu umaknil svojo steklenico, in bi se bil prijatelj Tomo v svoji razburjenosti skoro lotil litra z vodo, toda se je še pravi čas zavedel svojega dostojanstva in si je naročil še dva deci in zraven majhen obrok sira, toda mora biti velik, je dejal.

Položaj je bil resen, jaz ne ljubim katastrof, pa sem ga prosil zamere, ako sem mu razžalil črnogorske ovce.

Molčal je in jedel. Potem mi je porinil krožnik s skorjicami, zamahnil je z roko po zraku in dejal, da je v Črni gori strahovita revščina.

Svoj čas je prebivalcem lep kos kruha nudilo tihotapstvo. Ta zaslužek jim je ukinjen. Država je razumela po-

ložaj in jim je dala za nadomestek nič manj nego devet gimnazij, med njimi eno žensko. Toda glej čudo, gimnazije niso prinesle pričakovanega blagostanja! In si prebivalstvo želi, da se mu zopet vrne tihotapstvo; ako pa to ne bi šlo, naj se mu da vsaj Skadar.

Poslušali smo, spogledali smo se in vse nas je hkratu prešinila misel: O mi grdi nehvaležniki! Onim so ga vzeli, nam so dali tihotapstvo. In nam ne le zato niso vzeli gimnazij, še vseučilišče smo dobili povrhu in so nekateri profesorji celo plačani za svoje delo. Pa smo vendar mi tisti, ki zabavljamo in kričimo in ne bedna Črna gora.

III.

O tiskarskem škratu, o odžaganem vrhovnem sodišču in kako neinteligentni smo Slovenci

Pisati o potovanju preko Črne gore je jako ugledno početje, zlasti če je težave potovanja goltal drugi. Prijatelj Tomo je bil v črni gori in se junaško boril z neodoljivo janjetino, z lokavimi ribami sredi rozin in zavratnimi pastetami, z ljuto rakijo, dvakrat pečeno in trikrat, in z razbrzdano množico črnih kav. In sedaj lahko rečemo, boril se je zgledno in zmagovito. Jaz pa pišem njegovo pot lepo udobno sedeč doma in golorok in brez

janjetine z lukom in kislo smetano, potreseno s sladkorjem, in vseh drugih obilnih žrtev.

In bi lahko prijatelj Tomo sam popisal svojo pot in bi jo popisal z dokaj krepkejšo besedo nego jaz in jo je dejanski tudi popisal na osmih polah papirja in mi jih je dal, da jih izročim uredništvu.

Pa je dejalo uredništvo, da tako slabo pisane cirilice še in videlo vse žive dni in da ni našlo človeka, ki bi jo znal brati. Pa pisanje niti ni bilo v cirilici, nego je bilo v latinici. Sveta resnica pa ostaje vendar to, da se Tomovo pisanje ne da brati in zato je prišlo, da pišem njegovo pot jaz in je ne pišem po njegovem rokopisu, nego tako, kakor sem jo slišal in razumel, in če bo kaj napak, naj gredo na rovaš tiskarskega škrata, ta je jako koristen in zanesljiv in zraven najcenejši član uredništva in bi zaslužil o priliki kak jubilej ali kako odlikovanje.

Spominjam se, da je dejal prijatelj Tomo, da je Črna gora dežela serpentin. Te serpentine, je dejal, so ogromne kače in se vijejo od Kotor preko Cetinja in naprej v Podgorico.

V Podgorici je Veliki sud. Prej je bilo Vrhovno sodišče v Cetinju, pa so ga odžagali. Vrhovno sodišče v Cetinju je bil košat brest, v njegovi senci je izrekal rajniki Nikola svoje sodbe kot vrhovni sodnik. Ko so po prevratu premestili vrhovno sodišče v Podgorico, so brest v Cetinju odžagali. In je škoda zanj! Presadili bi ga bili rajši

v Cetinje in bi lahko pod njim uradovalo upravno sodišče, da ne bi bilo prerekanja zaradi prostorov.

Pol ure od Podgorice je starodavna Dukleja. Tukaj, pravijo, se je narodil car Duklijan, ki o njegovi zlati krsti še dandanes sanjajo v plemenitem Splitu in stikajo za njo in bi radi dobili nanjo posojilo, pa nimajo v Splitu banke, ki bi jim bila dovolj sigurna za to dobičkanosno opravilo, in se bodo obrnili v Slovenijo.

V Dukleji so našli obilo dragocenih starin, ki so jih vemo izročili kralju Nikoli. Ta pa jih je verno prodal v inozemstvo in je narod uverjen, da jih je prodal dobro. Kajti gre o Nikoli splošen glas, da je dober finančnik.

Pripovedujejo, da je bil neko jutro vstal in se nenadoma spomnil, da mu zemlja nujno potrebuje strateških cest. Strateške ceste v Črni gori pa so bile stvar, ki so se zanjo zanimale tudi druge kronane glave in je kralj Nikola sestavil proračun, koliko bode stala gradnja cest z načrtom in gradivom in inženirji in delavci, in je bil proračun jako lep in točen in obsežen. In so mu resnično ves proračun do zadnjega bora plačale omenjene kronane glave. Nikola je dobil denar in ga je tudi obdržal, strateške ceste po Črni gori pa so zastonj zgradili vrli črnogorski junaki, ki jih je Nikola v ta namen poklical v vojaško službovanje.

In je dejal prijatelj Tomo, da Nikoli živa duša v Črni gori ne pravi Nikita, nego mu je dalo otroško to ime inozemstvo.

Podgorica ima nekaj tisoč prebivalcev — za številke imam slab spomin — in služijo prebivalcem za njihova pota razne ceste z raznimi imeni. Ena v starem mestu se posebno odlikuje po presenetljivi preprostosti arhitekture: na desno je dolg, visok zid, na levo je dolg, visok zid, v zidu se vrste na vsakih sto korakov vrata. Ta vrata vodijo na dvorišča. Hiše pa stoje na dvoriščih in ne vem, ali se jih sploh kaj vidi s ceste. Drugo ulico z drevedom krasi sedem kavarn, druga je pri drugi in ne veš, kje se ta neha in pričinja ona. Kava je po dinarju. Seveda je drugačna, nego jo prodajajo v Sloveniji. Mislim, če rečem, da je drugačna, da to ni žaljivo in da ne bo treba opravičbe s tiskarskim škratom.

Potem se spominjam še sejma, da ga je bil videl prijatelj Tomo v Podgorici, in je bilo na sejmu 30 kg krompirja, trije vagoni luka in še marsikaj drugega. Žensko bitje v arnavtski noši je prodajalo sledeče za klade: polovico škarij, prazno steklenico od črnila in perišče bučnih pečka, in ker ni prvi dan našla kupca za to robo, je prodajala še drugi dan. Pripomnjeno bodi, da sem bil prijatelju Tomu zabičal, da ne sme nič lagati, lagal da bom že sam, ker imam stike s časopisjem.

Pravil je potem še o nužnikih, ki so taki, da ne igraš dobre figure v njih, ki nisi vajeen takih, in sem že pozabil, kaj je to »nužnik«. Nekaj je tudi še omenjal mošejo in lepo pridigo v njej, in da v Podgorici ne poznajo običaja, da bi ponoči kričali, in je sploh pravil še marsikaj drugega, pa sem deloma pozabil kaj, deloma pa je pravi stvari, katere že stoje v bukvah.

Kar ga je presenetilo najbolj, je dejal, to je bila izredna prijaznost in gostoljubnost naroda. Ne smeš ogovoriti človeka, je dejal, že ti ponudi cigareto, pa če mu ob obeh komolcih laket gleda iz rokava. In laziti moraš po ovinkih in za hišami, da se izogneš prijaznim kavam in bratskim rakijam. Na sodišču imajo celo posebno žensko, ki peče kavo, to je, da jo kuha, ne vem več, kakšen rang ima ta ženska in kakšen naslov, in kdor pride na sodišče, vsakomur postrežejo s kavo, še ciganu, ki je ukradel konja, in žandarju, ki ga je prignal v zapore. Niti nisi varen v gostilni, če prisedeš omizju, drug zate naroči, drug zate plača. Vsa ta brezkončna gostoljubnost pa se vrši s tako naravno in neprisiljeno ljubeznivostjo, da je ne moreš odkloniti.

In je dejal prijatelj Tomo in smo mu pritrdili, kako odurno se mora videti našim bratom z juga, kadar pridejo v naše kraje in začudeni pogrešajo onega dejanskega bratstva, ki so ga vajeni.

Vsi smo se razburili, prijatelj Tomo in mi, kakšni so Slovenci, da jim nedostaje najpreprostejše družabne ljubeznivosti in ustrežljivosti in jim nedostaje inteligence tudi, da bi ob živih zgledih gostoljubnih naših bratov popravili svojo neprijazno hibo.

Imeli smo prazne čaše. Prijatelj Tomo je pričakoval, da smo se okoristili ob morali njegovega pripovedovanja in da se podvizamo ukazati na mizo en liter ali dva. Mi pa smo bili uverjeni, da se je prijatelj Tomo ob spodbudnih zgledih, ki jih je bil v bogati meri osebno užival na našem jugu, tudi sam navzel ondotnega duha in nas bo pogostil.

In smo Slovenci sploh taki: s strogim očesom zahtevamo vsa lepa svojstva od bližnjega, ne zdi se nam pa čudno, da sami nimamo teh svojstev.

Tako smo sedeli, mi smo gledali Toma, Tomo je gledal nas. Potem pa je spregovoril Joža, ki je doma iz Štajerske in se mu včasih posreči kaka pametna, in je dejal: »Pojdimo spat!«

Za drugo nemara res nismo.

[Jutro, 26. junija, 1. julija in 7. julija 1923]

Zastran novih uličnih imen

Zastran njih je zborovala na magistratu one dni ne vem ali komisija ali anketa, mene ni bilo zraven in ne vem, kako so sklepali, kaj so sklenili.

Ampak sem odločno zoper. Kadar me ni zraven, vsakikrat sem gotovo zoper.

Slovenci smo kulturnen narod: 375 imamo zaslužnih mrličev! Pa pravim, da nismo kulturnen narod, ako ne dobi vsak sleherni izmed tega števila svoje ulice, da bo po njem imenovana! Na ženske je komisija sploh pozabila, dasi imamo jako zaslužnih, in ne bi smela biti ovira, da so še žive, hvala Bogu, kajti je naše ženstvo toliko požrtvovalno, hvala Bogu, da ni dvoma in bi se dobila katera in bi umrla na oltarju domovine za vzvišeni cilj.

Jaz pravim, vse do zadnjega je treba preskrbeti in do zadnje in ne sme ne eden ostati brez strehe in na cesti; oziroma na ceste in na cestne table morajo vsi in na ulice in na trge in na zagate.

Ta hip je na razpolago za nova imena dvajset ulic, pet cest, štiri steze in ena brv. Toliko jih je brez imen ali pa bi se jim stara imena lahko škartirala brez škode in za-

mere. Nekateri mislijo, to število je prepičlo za obilo slavnih naših mrličev. Jaz pa pravim, da je zadostno, še preobilno je.

Tožijo, tudi na tem polju da je stanovanjska beda in da je treba varčnosti in skromnosti in zato da dobe oni zaslužni velmrličiči, ki se pišejo enako, po eno ulico vkuppe. Jenkova ulica da bo potemtakem posvečena spomenu vseh imenitnih Jenkov, pa naj so brenkali na muzo glasbe ali ono poezije. In kdor bo prišel po ulici in bo bral napis, pa si naj misli onega, kateri mu je bolj pri srcu.

Priznavam, kal dobre misli tiči v tej nameri. Ampak preozko je grudna!

Ako je stvar taka in že lahko velja ulično ime za skupine ali krdela, vprašam: Kje stoji zapisano, da mora biti ulica imenovana baš po priimku?

Jaz sem zato, da jo kratko imenujemo Josipovo, Franjevo, Ivanovo ulico, pa bo s skromnim potroškom treh zanikrnih ulic sijajno preskrbljenih dvesto slavnih glav, če ne več.

So samostani, ki bero plačane maše in je v eni maši združenih petindvajset maš, kajti je valuta jako padla. Taki maši pravijo mašon. Pa bi se omenjene ceste ali ulice lahko imenovale ceston in ulicon pa bo vsak vedel takoj: Pozor! tukaj je ovekovečena rajnka kultura slovenska na debelo, slava ji in dol klobuk!

To je moj prvi predlog.

Mislim pa tudi še, čemu bi morala biti vsa ulica, pa naj je bogve kako dolga, imenovana le po eni osebi. To je potrata! Čast komur čast — toda cenjena gospoda velmrličiči naj izvolijo upoštevati reči in razmere, ako ni, pa ni! Ulica naj se razdeli in se naj vsak zadovolji s svojim deležem — da ga bo le toliko, kolikor ga potrebuje tabla, pa bo!

To je moj predlog št. 2. Kratka sta oba in preprosta, pa kaj zato — da sta le dobra, in mislim, da bo z njima reč spravljen v red in rešena čast našega mesta in rešen naš glas pred svetom.

In še bo preostalo nekaj cest in ulic in kaka pot za druga imena.

Sama lastna imena so izguba. Švaba pravi: »Nomina sunt odiosa.« In se malo bojim, da bodo lastna imena v zadrego našemu vrlemu meščanstvu, ko ga bo tujec izpraševal, kdo je to in kdo je to, in vrlo meščanstvo ne bo vedelo kdo.

Mislim, malo poezije ne bi škodovalo za spremembo. Mislim, da se ne bi slabo glasila »Kaj nam pa morejo — cesta« in »Buči, buči - nabrežje«. Ali pa »Ti si urce zamudila - pot« in »Mile, mile lunice - most« in »Kolikor kapljic, toliko let - ulica«. Taka imena bodo vsakemu domača in jih bo razumel in se mu bo okrepčalo srce in bo okrepčan stopil okoli vogala zopet med naše slavne

rajnke. Še za starodavna cestna imena se bo našlo kaj prostora, za Kravjo dolino, za Blatno ulico in za Kurjo vas. Ta imena so v tesni zvezi z domačo zgodovino, dragocen so nam spominek preteklih dob. In mi prihaja misel, kaj če bi bila ta imena prenosna in ulične table na prenosnih stojalih in bi se podeljevala le začasno in po zaslugah in bi ulice lahko tekmovala druga z drugo za ime. Kurja vas bi bila morebiti ondod, kjer bi se vršilo največ zborovanj, kajti so naši predniki imenovali zborovanja »kurji lontag« in ne bi bilo to nič razžaljivega, ampak zgodovinsko. Kravja dolina bi bila ona ulica, ki bi se izkazala z najživahnejšim nočnim prometom in tako dalje. Zdi se mi, ta misel ni nesijajna.

Poizvedel sem, kje stanuje predsednik za nova ulična imena — zavist in sebičnost sta tuji mojemu srcu — in sem šel in sem mu razložil svoje nasvete in predloge.

Nič ne rečem, od kraja je bil dosti prijazen in me je poslušal do konca. Potipal mi je žilo in je dejal, naj bi pil kozarec tople vode z dvema jedilnima žlicama karlovarske soli.

Odgovoril sem mu vljudno, da sem ganjen. Tolikšnega gostoljubja da nisem pričakoval. Hiši da se takoj pozna, da jo preveva jugoslovanski duh, in če mu je vseeno, sem rekel, bi mesto karlovarske soli rajši prosil za čašico slivovke. In ker govoriva baš o živilih, sem dejal, da mi je prišla ta hip nova misel. Pri uličnih imenih da

ne smemo pozabiti industrije in obrti. To bi bil smrtni greh. Kaj je najdalje neslo našo slavo? sem dejal. Mar naši pesniki? Mar naši slikarji? Ne, nego kranjska klobasa in kranjsko zelje! Pozna jo Dunaj, pozna jo celo Berlin in jo čišla z nehlinjenim užitkom. In ko že ima tako preprost sadež, kakor je hren, svojo Hrenovo ulico, tem umestnejši je moj predlog, da se cesta, in ne najslabša, nujno krsti na ime: »Stradon kranjske klobase in kislega zelja«!

Gospod predsednik je vstal in sem mislil, da gre po slivovko. Pa ni šel, nego je rekel, da mi ne mara prikriti, da ima pomislekov zoper moje predloge. Poglavitni namen cest in ulic, je dejal, da je tako rekoč ta, da služijo prometu. Pa morajo tudi njih imena služiti temu namenu. Nikakor jim ni namen ta, da bi pripravljala na izpit iz slovenske kulturne zgodovine ali da bi pospeševala tekmo zastran blata in pijanih krav. Rekel je, da se je izogibati vsemu, kar bi v prometu in na oblastvih povzročalo težkoče in zmote in zmešnjave. S tega vidika pa da so moji nasveti v dobrem delu bolj šibko podkovani.

Slivovke se ni dotaknil ne z besedico več, tako se mi zdi, da se je bil zastran nje premislil in skesal.

To ni napravilo ugodnega vtiska name, moram reči, da ne.

Izjavil sem, njegovim pomisleki da sploh niso podkovani, ampak da so bosni in da jih ne vzamem na znanje. Ta

moja izjava ga je očitno porazila. Moje ogorčenje je bilo jako ogromno in sem mu očital v zobe nekulturnost brez spoštovanja blagopokojnega prahu in pepela naše zgodovine in umetnosti in poezije in sploh in vse. In sem rekel, da ga bom v javnosti ožigosal.

Te besede so ga zadele v živo, spravile so ga v zasluženo stanje obupa, hrupno je zaloputnil vrata za mano.

Toda nisem mu dal odgovora.

Kar se pa tiče novih uličnih imen, — jaz ne poznam sklepov komisije ali ankete — mene ni bilo zraven. Ali po trdnem mojem prepričanju je vse skupaj zavoženo temeljito.

[Slovenski narod, 28. junija 1923]

Tarok

Vsi vemo, vsakomur se lahko pripeti, da kaj prezre. To ni nič hudega. Zato Bog ne daj, da bi se moje besede štele za očitek. Le opozoril bi rad slavno uredništvo, najvljudneje opozoril: za šah imate v listu kotichek, za žogo tudi, za tarok pa ga nimate!

Pravijo, da je tarok čisto gosposka igra, bolj kakor žoga. Pravijo, da igrajo tarok tudi generali in okrajni sodniki in starejši gospodje župniki ga igrajo tudi.

Jaz ne igram taroka. Ali moji štirje ga igrajo. Igrajo ga, samo mešati še ne znajo: razodeli so mi, da je to najtežavnejše ob vsej igri, vsakemu uidejo karte iz rok, kadar jih meša, in se raztresejo po tleh in koderkoli.

Drugače je videti igra jako koristna in opozarjam nanjo slavno uredništvo.

Kadar svoje štiri podim spat, ugovarjajo enodušno, da se uče pri taroku rimskih števil in sploh seštevanja in da jim je tarok v veliko pomoč pri učenju; zato naj dovolim, da še enkrat vržejo naokoli. Zdaj bo konec šoli, zdaj dobe spričevala, zdaj bomo videli, koliko jim je tarok pomagal.

Karte jim je dala naša nova kuharica in je prav pridna ženska in je pobožna tudi, kolikor je prav. V prejšnji službi je bila pet let, in ko je odpovedala — ne vem, ali je odpovedala zaradi pomanjkanja prostora ali zaradi selitve ali zaradi razmer — sta se obe jokali, gospa in ona, in ji je gospa za spomin podarila karte. In manjka samo ena. Pa to ne de nič in jih je še zmeraj dovolj, da lahko igrajo vsi štirje, in jih je pravzaprav še preveč, kajti bolj težko drže vsak svoj delež v eni roki.

Recept, kako je treba igrati, ima kuharica in jim ga je povedala. Ime ji je Otilija.

Najprej eden razdeli karte in bi jih moral pravzaprav deliti tako, da drugi ne bi videli, kakšne dobi kateri, in vsi bi morali dobiti enako število. Pa se vse to bolj težko posreči in konec koncev tudi ni posebna nesreča, če se ne.

Eni karti pravijo pagat in tisti, ki jo dobi, ne more drugače, nego se muza, in koj vsi vedo, da ga ima, in se včasih bojim, da bo hišo razneslo, tako zaženo vpitje in smeh, kadar ujamejo pagata. Najmlajšega, ki je star sedem let, vsakokrat slišim, da očita starejšemu, ki jih šteje deset, da goljufa; starejši ga sladko prepričuje, da ne, in mislim, oboje to spada k igri.

Radi se pričkajo, kdo je na vrsti, da vrže. Potem se pa zopet pričkajo, kdo bo pobral.

Eni karti je ime škis, in kdor jo ima, ga vsi zavidajo in bi imeli najrajši, da bi delili od kraja.

Igra je tudi zato lepa, ker niso igralci nikomur na poti — ali jo igrajo na tleh ali pa se zvečer spravijo vsi štirje v posteljo, preko nog imajo pernico in nanjo mečejo karte.

Kateri h koncu dobi igro, ne vem natančno. Nemara oni, ki ima največ kart. Toda niso vse enako vredne: kralj je precej obrajtan — to me veseli, najveljavnejši pa je škis — to se mi ne zdi prav in bi imel raznih pomislekov.

Pri nekaterih igrah se stepo, pri drugih ne, in ne vem, kaj določa igralni recept zastran tepeža. Malo tepeža dobro de mladini.

Kakor rečeno, zdaj bomo videli, ali bodo naši štirje s pomočjo taroka odličnjaki. Brez taroka niso bili. Če bodo, bom koj sporočil in bi se dalo stvar toplo priporočati šolskim in družinskim krogom in potem bi kazalo, da prične vaš cenjeni list s koticom za tarok.

Ne rečem, da ne bi prevzel uredništva za ta kotic, ne silim se seveda ne. Ali zdi se mi, da bi imel veselje za to reč in je vratar Socialne banke pravi stric moje žene in je rekel, da bi se potem na list naročil.

Vprašal sem tudi že pri Pisateljskem društvu, koliko naj bi zahteval honorarja, in so rekli, da imajo uredništva dve tarifi: ena je za pisatelje, druga za postreščke. Prva da je bolj častna in slavna, druga pa izdatnejša. In

mi ni treba šele poudarjati, da sem skromen človek in da ne koprnim za slavo in za častmi.

[Jutro, 8. julija 1923]

Naš domači politični položaj

Mislim, da ni napačen. Čitam slovenske liste in se mi zdi, da je dober. Včasih malo zarentači katera stranka zoper Beograd, ne ugrizne pa ne, vse so kolikor toliko zadovoljne — tako dober že dolgo ni bil naš domači položaj.

Rekel bi, da se je izboljšal od onega časa, ko smo izgubili slovenske ministre. Kadar kaj izgubimo, smo vsakikrat bolj zadovoljni.

Izguba se tiče nas vseh, to je res, in je v škodo nam vsem, od katerekoli smo stranke. Pa smo vendar zadovoljni. Kajti smo politično zreli in računamo, kako bi izguba šele razburjala nasprotno stranko! In nam nudi razburjenost v nasprotni stranki tolikšno mero najpri- srčnejšega zadoščenja, da je z njo bogato odtehtana bol nad lastno škodo.

Taki smo kakor oni znameniti lepi gospod Izidor, ne vem, ali je bil z Dolenjskega doma ali je bil celo Štajerec. Pravijo, grozno da je bil lep, novo oblečen podporučnik da ne bi mogel biti lepši, in je bil ves lep od nog do glave. Ali krona njegove lepote, pravijo, je bila plemenita oblika nosu in je bil zelo ponosen na svoj nos. In ni bilo

drugače, ubogo ženstvo je kar koprnelo za tem nosom in za njegovo krasoto, gospod Izidor pa si je lahko izbral in si je nazadnje tudi izbral nevesto, najlepšo in najbogatejšo, in jo poročil in so jo vse druge nesrečnice zavidale za moža in za lepoto njegovega nosu. No, in potem je naneslo, da se je mlada soproga hudo zamerila lepemu svojemu možu. Pa je šel užaljeni mož in je storil nekaj strašnega: odrezal si je nos, svoj oboževani, rajsko krasni nos! In to je tisto: odrezal si ga je samo zato, da bi kaznoval soprogo.

Naše stranke jako čislam in mislim, da niso nič manj junaške kakor znamenito lepi gospod Izidor in da se ne bi pomišljale in bi radostno žrtvovale vsaka svoj lastni nos, če bi bila s tem količkaj piknjena nasprotna stranka. In se ne upam dvomiti, da bi bila požrtvovalnost strank še večja in da bi bile tudi kos, da si nad glavo zažgó vkupni dom, le da bo nasprotna stranka brez strehe.

Enemu naših veljakov je ime dr. Korošec, kar ni povsem točno, ker je Stajerec, in smo brali, da je rekel v Beogradu, da smo Slovenci zase narod.

Jaz mislim, zase smo, to je res, narod pa nismo. Mi smo samo stranke, kvečjemu bi se lahko reklo tako, da se delimo Slovenci na več narodov, na toliko, kolikor imamo strank. Vsaka stranka je narod zase in bi kazalo, da dobi vsaka stranka avtonomijo zase, drugače ne bo

nikdar konca tožbam zaradi nasilja. Enotnega, celokupnega naroda pa Slovenci nimamo, takega, da bi bil njegov blagor vsem enako pri srcu. Vsakdo pozna le svojo stranko, stranka pozna le sebe in zunaj stranke se neha svet.

Ampak ni to nikakšen očitek, Bog ne daj! Narodna zavest je pač taka reč: ali jo človek imaš ali je nimaš! Kakor je z lasovjem: ali imaš kodre ali imaš plešo — kar imaš, to imaš, česar nimaš, tega nimaš. Narodna zavest ni stvar šolarske učenosti in sodnijskih paragrafov, nego je stvar občutja in je prirojena. Če je prirojena! Taka je nekako kakor ljubezen do svoje rodbine. Oziroma je naravni zakon tak, da svoji ljubijo svojce. Kajti ima še žival rada svoje mladiče, in pravi pregovor, da volkovi tulijo z volkovi in da kavka kavki ne izkljuje oči.

Seveda, vsako pravilo ima svoje izjeme, pa jih imajo naravni zakoni tudi. Mi smo mi, in je lahko, da se najdejo ljudje, kateri ne ljubijo svojega rodu. Pa jim ni zameriti, ker ne morejo zato. Kvečjemu bi se lahko kam zaprli. Zakaj, kateri so ustvarjeni tako, da imajo nagone zoper naravo, ti so nevarni, mi je povedal doktor Pižmah, ki je zdravnik in je drugače pameten gospod.

Ne vem, ali sem vse to dobro razložil, da bo vsakomur jasno. Ako bi zaradi večje jasnosti kazalo, da se kod pripiše: »Caveant consules!« pa se naj brez skrbi pripiše! — ne bom zameril.

In potem se mi zdi, ker nismo narod, ampak samo stranke, da bi bilo prav, da se nas tudi tako vlada.

Vladi torej ni treba, da se briga za Slovence, račun mora voditi le o strankah. In kakršni smo, tudi ni treba, da kateri stranki kaj nakloni ali dovoli, več je vredno, če nasprotni stranki kaj vzame. Oziroma lahko kaj vzame, kar je skupno vsem strankam, le da bodo mislile: Holaj! Tole bo grizlo možakarje od one stranke. Pa bomo zadovoljni vsi in si bo prištedila vlada lepih novcev in si zraven pridobila našo naklonjenost.

Recimo, da bi ukinila pol narodnega gledališča ali licej ali tobačno tovarno ali kos vseučilišča. Ali ako ne bi ukinila, lahko bi vsaj zagrozila, da bo. Pa bo dobro! Čim bolj bi reč grizla to stranko, tem zmagoslavneje bi kričala druga, pa bi nalašč druga drugi prikrivala jezo in bi bile zmagoslavne vse.

Naše stranke jako ljubim, res ljubim, brez šale, in pravzaprav ne vem, zakaj jih tako ljubim. Morebiti zato, ker me spominjajo na mojo deco: ves ljubi dan imajo vojsko in se moraš kregati nanje, pa bi se jim najrajši smejal, tako so šaljivi.

Slovenci imamo sploh izreden dar za šaljivost, nič manjšega nego za strankarstvo. Strankarstva je po drugih zemljah tudi kolikor toliko. Toda mi smo tisti, ki se potem zgražamo nad strankarstvom drugod. Mi! — Človek bi počil od smeha! Taki smo šaljivci!

Upam, da nisem nikomur rekel ničesar zoper čast. Kakor rečeno, stranke jako ljubim in jih spoštujem in sem skoraj pri vseh. Jako častno je biti odločen pristaš stranke, in kadar kateri umre — ako drugega ne bi vedeli o njem zapisati, pa bodo zapisali, da je bil odločen pristaš stranke. To niso mačje solze!

In sem uverjen, da vse tako ostane tudi vnaprej. Kajti smo Slovenci jako krementi in se ni bati, da bi postali drugačni poprej, nego da bo prepozno.

Pa vas prosim, gospod urednik, da se ne zmotite in ne daste tega članka pod črto. Ta članek ni listek, nego je resničen članek, to se mu pozna od daleč, in je najlepše, če ga daste koj na prvo stran za uvod.

[Slovenski narod, 8. julija 1923]

Nekoliko važnih podatkov

Životopise je težko pisati, posebno če se nič ne ve ali premalo. Odkod naj vzame dotični gospod, koliko parov imam nogavic, in kadar mi teče iz nosa kri, iz katero mi teče nosnice? Pa bi dotični gospod napisal životopis in potem bi ga napadali, da je površen, in bi bil dotični gospod lahko čisto nedolžen. Mislim, da je stvar kulturnih delavcev, da se sami o pravem času pobrigajo zase in dajo javnosti potrebnih podatkov na razpolago.

Opozoril bi prizadete kulturne delavce zlasti na sanje. Tretjino življenja človek prebije v spanju in sanjah, kulturni delavec rajši več nego tretjino, pa vendar ne vemo, kaj se je sanjalo Prešernu in očetu Bleiweisu in Kumerdeju Blažu.

Nimam v mislih tistih razbrzdanih sanj brez pameti in vsega: »mlin kača smrt« in »luža luč pijana baba«. Te sanje so iz želodca, spremljajo prebavo, pa dokler ni v životopisih mesta za prebavo, ga tudi ne zaslužijo sanje iz prebave.

Ampak ima vsak človek v sanjah tudi stalen repertoar in so te stalne sanje značilne za človeka, namreč za človeka, kakršen živi v sanjah, kajti je človek čez dan drugačen in je v sanjah zopet drugačen, to pa je jako zanimivo za širše kroge in životopis.

Upam, da ne govorim preveč učeno, ne bi rad segal v področje gospodov na vseučilišču.

Če vzamemo mene, jaz sem star človek, siv sem in dva mi manjkata zoba in ne verjamem, da mi bosta zrasla druga in sem sploh opazil, da me zadnji čas gospod ravnatelj pogrebnega zavoda bolj prijazno gleda, kakor brivci pozorneje pozdravljajo človeka, kadar ga srečava-jo neobritega in mislijo na zaslužek. Pa zato nič zame-re! Skratka, človek sem star.

V sanjah pa sem mlad. Tako nekako petindvajset do trideset štejem let. Ali ni čudno, da se v sanjah ne staram. Radoveden sem, ali bom v sanjah večno ostal mlad in ali bom sploh kdaj umrl v sanjah. Nič se ne ve!

In potem so sanje, ki se mi sanjajo, zmeraj iste in so te sanje deloma prijetne, deloma so neprijetne,

Jako rad kupujem v sanjah stare knjige, to napako imam tudi, kadar bedim, in me zaradi nje gledajo doma postrani, boje se, da jim ne bom zanesel mrčesa, toda je to predsodek, ki ga naše slovstvo ne zasluži.

Pa je značilno in je v skladu z mojo mladostjo, ki jo uživam v sanjah, da v sanjah kupujem knjige na Krakovskem nasipu, kjer so še pred kakimi petindvajset do trideset leti stale jagnjedi in so tam ob semanjih dneh prodajali starino noter do mostu čez Gradaščico. Ali pa jih kupujem na Dunaju, kakor sem jih kupoval v dijaških letih. In so knjige večidel stare čarovniške knjige s prečudnimi podobami.

Drugo, kar se mi vedno sanja prijetnega, je to, da pobiram s tal denar, in so to sami bakreni krajcarji in srebrne desetice, kakršne smo imeli v mojih mlajših letih. Moja mladost v sanjah je jako dosledna v vseh podrobnostih. Novci so pohojeni v tla in jih moram s prsti luščiti iz strjenega blata in je denar pobirati s tal jako prijeten občutek za človeka, ki je vse dni vaje si ga služiti s težkimi žulji v možganih in na peresu.

Neprijetne sanje se mi pa ponavljajo tele:

Prvič, da mi je gospod direktor Peter Lajoš dolžan deset goldinarjev. Seveda v sanjah gospod direktor ni direktor, ampak je še vseučiliščnik in sva oba mlada. Pa bodi poudarjeno, da je imenovani gospod jako dostojen gospod in mi ni bil in mi ne bo nikdar nič dolžan, rajši jaz njemu, in če bi mi bil dolžan, ne bi bilo povoda za žalost, ampak bi bilo onih deset goldinarjev jako varno pri njem naloženih, ker ima hišo, za hišo njivico in pri

ljudeh kredit. Vso čast mu! Ne vem, čemu se mi tako rado sanja o tem dolgu in čemu sem ob teh sanjah pobit. Resnično, resnično je res, veliko je stvari pod milim nebom, ki jih omejena človeška pamet ne razume.

Potem me rade preganjajo sanje, da sem spisal šaljivo igro s petjem in jo izročil slovenskemu gledališču, da bi jo uprizorilo. Pa je ne uprizore. In nisem zaradi tega prav nič žalosten, pač pa me boli, ker mi ne vrnejo rokopisa, in so ga izgubili.

Pa to gledališče ni sedanje gledališče, nego ono, kakršno je bilo pred toliko in toliko leti, in mi seveda niso izgubili rokopisa, kajti jim nisem nobenega izročil, komaj da vem, kaj je to rokopis.

In imam ob teh gledaliških težavah največ posla z rajnkim Verovškom in nisem z njim prav nič zadovoljen: kar mu naročim, vse obljubi in vse sproti pozabi. Sploh imam v sanjah čisto drugačno družčino, večinoma so že pri Svetem Krištofu in pri Svetem Križu in mi v sanjah tudi še gospodari moja rajnka majka.

Najhujše se mi zde sanje, da imam potrtr dežnik. Lahko rečem, bolj me boli srce za dežnikom kakor za onim rokopisom, ki sem ga omenil prej. Pa je z dežnikom reč resnično taka, da imam celo dva, enega v Ljubljani, enega v Zagrebu, in sta oba cela. Seveda, posebno fina ni sta, in ko sem kupoval drugega, so mi rekli že v naprej,

da ga ne bodo vzeli v popravilo, takega poflja da ugledna njihova trgovina načelno ne popravlja.

To so vesele in žalostne strani mojega življenja v sanjah in moram sedaj le še povedati, kakšen poklic imam v sanjah in s čim se preživljam.

Letam po zraku.

Kar sedem z iztegnjenimi nogami v zrak, kakor bi sedel na tla, sedeč pa zletim občinstvu čez glavo. Letim tudi preko streh in dreves in sem jako zadovoljen s seboj in leteč preudarjam, koliko bom pobral vstopnine od čudečih se gledalcev.

Drugega poklica nimam in mi ga, hvala Bogu! tudi ni treba, mi popolnoma zadošča ta.

Takšne so moje stalne sanje, in če povzamem vse povedano, sem v sanjah človek v mlajših letih in v jako ugodnih imovinskih razmerah. Vira bogatih dohodkov sta mi umetnost letanja po zraku brez pripomočkov in pobiranje starih novcev s tal, a imam denar naložen deloma v dvomljivih posojilih, deloma v potrjih dežnikih. Blagostanje me pa ne ovira, da ne bi gojil narodopisnega znanstva in pisal neuprizorjenih in v rokopisu izgubljenih šaloiger.

Zdi se mi, vsekakor je stvar zanimiva. Čudna pa je tudi, in če bolj natanko premišljam, ne morem se iznebiti dvomov, ali sem ta človek v sanjah jaz ali nisem

jaz. V rodu sva si, ker imava isto majko. Lahko pa bi bil človek v sanjah moj mlajši brat, ki ga nisem nikdar imel in ga nimam. Čisto jasna ni ta stvar.

Če bi se naknadno pojasnila, bom že poročal, in sicer pismeno. Ustno se ne izplača, je stvar preneumna. Če se pa napiše in potem natisne, pa še izgleda po nečem.

[Slovenski narod, 17. julija 1923]

Triglavski vrh

Zastran triglavskega vrha se je naša javnost zadnje dni razburjala vse premalo. Načelnik gostilničarske zadruga je ogorčen — rekel je, ne za klavrn liter se ni več popilo nego običajno. Potrdil je gospod policijski oficial Macamuli, pijancev so toliko aretirali kakor druge dni. Prijatelj Pepe, ki pomaga pisati vsakdanje javno mnenje, je dejal, ako bi bili Slovenci resnični rodoljubi, kakršnih je treba, da so, vsa Slovenija bi morala biti v teh usodnih dneh ena sama kompaktna pijanost, rjoveča do neba. Kajti v tem smo si bili edini, da se mera slehernega rodoljubnega razburjenja, sleherne rodoljubne ogorčenosti razodeva v nas Slovencih po količini zaužite pijače, ta pojav je globoko utemeljen v slovenski duši. To pot pa se ni naša javnost mlačna prav nič odlikovala — triglavski dogodek je šel skoraj neopaženo mimo slovenske žeje. To pa je škandal!

Triglavski vrh mi ni neznan. Bil sem v Vratih, v Aljaževem domu koj pri tleh na levo, tam sem poslušal mladega suhega dedca v kratkih irhastih hlačah, ta je bil zgoraj na triglavskem vrhu in je pravil o njem. Stokal je, kako ga bole bedra in kazal je razpraskana kolena in po-

lagoma je prišlo na dan: ta irhasti dedec je bila prav-zaprav dama nežnega spola z Bleda v ličnem turistovskem kroju in brez dote. Dosti več ni povedala, odtod poznam triglavski vrh, in ako drugi niso razburjeni, jaz sem razburjen, in to jako in navzlic neznosni draginji.

Zgodilo se je; nenaklojena sosedna sila se je z grabežljivo roko dotaknila imenovanega vrha! Jaz sem soglasnega mnenja, da tega ne smemo pripustiti pod nobenim pogojem in brez ozira na stroške in trud.

Gre za jako visoko reč, za najvišjo, kar jih imamo nad morsko gladino. In bi moral v tem zgodovinskem hipu utihniti vsak sleherni notranji prepir, pa naj se tiče ta prepir novih uličnih napisov ali Krekovega spomenika ali kače v beograjskem pivu. Vse oči bi nam morale biti v usode polnih teh dneh obrnjene edino le tja gor v ono pečino in ne bi smeli olepšati in ne bi smeli odnehati, ampak bi morali dan za dnem ob enajstih zvečer do treh zjutraj tako po krčmah in kavarnah kakor po ulicah in trgih neprestano in na ves glas zahtevati, da kdorkoli kakorkoli ukrene karkoli.

Slovenci nimamo svoje plemenske posebnosti. Kjer je sonce, je seveda senca tudi — zakon narave je tak! Ali je kolikor toliko pretirano in je kleveta, da nas Slovencev ni drugega nego grlo in goflja. Imeli smo priliko in smo že dokazali, da imamo noge tudi vztrajne in brze, pa

imamo tudi žepe, globoke, široko odprte, le včasih so zapeti.

In mislim, da takisto zastran misli nismo čisto brez. Nego imamo misli, in bi za zgled najprej izrazil to misel in je tudi gospod načelnik gostilničarske zadruga dejal, da v tako napetih časih, kakršni so sedaj, policijska ura sploh ni umestna in da zahteva narodni blagor, da se takoj ukine in da se z njo vred ukine tudi paragraf zastran nočnega miru.

Moje rodoljubje je jako ogorčeno in mislim tudi še, da je treba, da se vesoljno narodno pleskarstvo brez oklevanja takoj pozove na krov. Čim se obistini, da je nenaklonjeni sosed z brezbožno roko oskrnil triglavski vrh s svojimi barvami, že tisti hip mora tudi naše pleskarstvo udariti na plan z nabrušenimi čopiči in jih bridko zavihteti zmagoslavno nad našim vrhom, da se zopet zablešči v starem sijaju in se ne bi smelo tvrdo, neizprosno mož jeklen umakniti do zadnje srage firneža.

Jako sem razburjen in navzlic iskrenemu prizadevanju ni nikakega upanja, da si razburjenje ugasim, prepičla je valuta, izčrpan je kredit — to naj slavno uredništvo primerno uvažuje. Pa vprašam: ali vesoljna Slovenija res ne zmore par zanesljivo podkovanih gorskih čevljev v irhovini, da bi stvari naredili konec, stopili gor in bi tisti nesrečni vrh kratkomalo pobasali v svoje nahrbtnike in ga prinesli dol. In bi vrh spravili v arhiv

Glavne kontrole, tam bo na varnem, odtod ga ne dobi živa duša več venkaj ne v izvorniku ne v prepisu, za vse veke bo umaknjen sleherni nadlegi.

Da bo potem mir! Miru smo potrebni! Vsaj meni razburjenje škoduje, snoči sem že videl po stenah miši — to ni dobro!

[Slovenski narod, 17. avgusta 1923]

O jugoslovanski duši

Moj prijatelj Pepe je bil čisto dober dečko, imel je trdna načela in vse, pa je zašel v lahkomiselnne kroge s frizuro in modernimi vidiki, izpodjedli so mu načela in je potem postal novinar — zdaj ga skoro več ne poznam, takšen je.

Ima ženo, poštena mu je družica, varčna gospodinja, skrbna mati, skratka, angel bi lahko bila s predpasnikom. On pa v svoji razbrzdanosti pisari strašne beležke o šimi čevljih, o kopalnih oblekah in takih nečimrnostih in še ženo je zmedel, da včasih katero zine o prosti ljubezni, pa ji spred manjkajo štirje zobje — to ni lepo!

Najhujše je to: resnici se je čisto odvadil, resnica mu ne pride več z jezika. Le takrat jo še pove, kadar se zmoti. Pa ko se je zavedel zmote, hitro resnico prekliče — temu se pravi demanti.

Drugače ga imam rad, vkupe sva hodila v šolo, v prepisovanju je bil že takrat mojster. Smili se mi njegova duša in sem mu zadnjič povedal svoje misli, tako in tako, in ali se ne boji Boga — naj zopet krene na pot resnicoljubja in iskrenosti.

Pa se mi je zasmeljal, da mu je ščipalnik skočil z nosa, in me je vprašal, kako dolgo že spim s kučmo čez ušesa, da sem prespal nezaslišani napredek našega novinarstva, ki se mu je prvemu razodela skupna jugoslovanska duša, iz globine te duše je novinarstvo ubralo nove smeri. Potem je rekel, da ima nujnih poslov pri vladi in se je jadrno poslovil kar brez slovesa. Pa se bojimo, tudi to pot ni povedal resnice, kajti je krenil naravnost v gostilno, vlada pa je tačas sedela v kavarni in igrala tarok »z Židom«.

Kaj je menil z jugoslovansko dušo, ne vem. To mi mora drugič razložiti bolj natanko.

Ali kar sem zapazil globoko v svojo žalost, je to, da niso drugi novinarji nič boljši, nego je Pepe — ta stvar je bila včasih drugačna — in še potuho dajejo drug drugemu.

Živa duša jim ne želi nič hudega, pa so šli te dni in so raztrobili na vse plati sveta, da je gospod Pašić z letalom pobegnil iz Beograda preko Drave v inozemstvo. Velikansko razburjenje! Hola! Pa se je Pepe oglasil v svojem listu. To ni res, gospod Pašić ni pobegnil v inozemstvo, gospod Pašić je bil ravno tisti dan v Ljubljani in njegova brada tudi in ni imel s sabo ne za noht kakšnega letala — na to da je pripravljen pri tej priči se pridušiti. In on, Pepe, da še je ob strani stal imenovanemu gospodu in mu priskočil na pomoč s petimi dinarji, ko si je na

Vodnikovem trgu kupoval šimi čevlje in ni imel s sabo dovolj drobiža. — Brez šimi čevljev ali kopalne obleke ne uspe Pepetu noben članek več, na tem se spoznajo njegovi članki.

Pa je dobro in mi je lahko prav, da se nam ni izgubil gospod Pašić, nego da boravi v beli naši Ljubljani v važnih zasebnih zadevah.

Toda je stalo tik za Pepetovo novico telefonsko poročilo iz Beograda, gospod Pašić da ves čas lepo v copatah sedi doma, puši pipo, pije vino in pljuje skoz okno, včasih koga zadene, včasih ne. In je bila temu poročilu priložena častna beseda iz beograjske čaršije.

Stvar je čudna! Ako znam pravilno čitati, potemtakem ni res, da je gospod Pašić pobegnil, pa tudi ni res, da je v Ljubljani, nego je res, da oboje ni res in da je gospod Pašić v Beogradu!

A je sledila potem gospodu Pašiču še debelo natisnjena izvorna brzojavka iz Zagreba: isti dan, ko je pobegnil v inozemstvo, a je hkrati v Ljubljani kupoval šimi čevlje in je v Beogradu pljuval skoz okno, isti dan ga je videl Zagreb — na Jelačićevem trgu je stopal v tramvaj številka 74 in se mu je navdušena množica navdušeno umaknila, da je mogel sestiti s svojimi štiridesetimi detektivi. Ta vest je bila takisto opremljena s častno besedo, in to z veliko, iz trdnega domačega usnja, okrašeno z narodnimi motivi!

In zdaj mi je mera polna in sem izgubljen kakor jagnje sredi gozda in ne vem, kje je resnica! Mislim, listi niso upravičeni zahtevati od naročnikov, da verjamejo vse od konca do kraja, tudi tisto, kar je drugo z drugim tako rekoč v nasprotju!

Govoril sem z gospodično Maričko, po naši ulici raznaša novine in je še precej dobro ohranjena, zlasti vzad, vanjo imam polno zaupanje. Pa je položila roko na srce in se začudila jako: šimi čevljev na Vodnikovem trgu sploh ne prodajajo, ona da jih je kupila v Prešernovi ulici, dva večera da so držali! In je dostavila, da pozna tudi Zagreb, oh, oh, Zagreb! — Dve leti je tam služila pri nekih Židih, milijon so imeli stenic, oh, stenic! — In ve, da v Zagrebu ni tramvaja št. 74 — tako ji vsa tri sladka imena!

To je strašno!

Vso sem izgubil vero in zdaj ne morem drugače in se mi zdi: neresnično in izmišljeno je čisto vse od začetka do konca, izmišljen in neresničen gospod Pašić in Beograd in letalo in inozemstvo in Zagreb in Ljubljana in vse, še pika na koncu je izmišljena in neresnična!

Udruženje jugoslovanskih novinarjev je imelo svoj kongres — iz mojega stanovanja se vidi na restavracijski vrt in so seje trajale pozno v noč in so bile jako živahne, deloma z godbo, deloma brez. Ne vem, ali se je kongres bavil tudi z vznemirljivim pojavom, ki mi prav-

kar poteka izpod bridkega peresa in me žali tako živo v dno mojega vesoljnega prepričanja. V listih nisem bral, da se je baval. Pa če bi bilo stalo v listih, da se je, ali bi bilo listom verjeti, da se je res, in ali ni morebiti položaj za stvar ugodnejši, ko ni stalo v listih . . .

Pa se mi zbudjata rahla slutnja in bojazen, kaj, če niso bili novinarji pri tej zmedi dogovorjeni, in kaj, če ni to baš tista nova smer, ki je o njej pravil prijatelj Pepe, da so jo ubrali iz globine jugoslovanske duše?

O, potem sem resnično izgubljen in si ne vem sveta in pota, kako bi si uravnal vsakdanje življenje!

Recimo, v malih oglasih berem, da je naprodaj udomačen jastreb. Ali se spričo jugoslovanske duše in njenih globin in smeri iz njih lahko zanašam, da je oglašeni jastreb res jastreb in da je udomačen in da je naprodaj? Ali ni vse vkupe nič drugega nego Pašić in Beograd in šimi in tramvaj in sem sirota zapeljan v zmoto in pahnjen v nepregledno škodo, gmotno in moralično?

In ako stoji potem natisnjeno, da išče izobrazena dama s krasno razvito mlekarno živahnega dopisovanja s plemenitimi srci moškega spola v svrhu razširjenja obrti — ali je to res tako in je treba, da se z bratsko požrtvovalnostjo zavzamemo za stvar in z združenimi močmi skušamo ustreči dami in njenim željam? Ali sta pa dama in njena mlekarna le goljufivi videz brez mesa in krvi in zgolj limanica za lahkoverne bralce?

Čisto sem izgubljen in včasih že dvomim, ali so novine še novine — ali je to, kar notri berem, res notri, in se mi včasih že zdi, da ne vem več, ali sem samec ali samica.

In sploh predlagam, da se mi postavi kurator — naj on bere novine namesto mene, jaz jim nisem kos!

[Jutro, 29. avgusta 1923]

O deci in strankah

Kar se mene tiče, naj se mi zameri ali ne, jaz ljubim naše stranke navzlic temu, da so take, kakršne so. Kajti imam deco, štirje so, poznam jim dušo in jo upoštevam, in jih imam rad. Stranke pa so kakor deca — Bog jim daj zdravje! in to ni nikakšna razžalitev: stranka je množica, v množici se razodeva duša v najpreprostejših oblikah, baš kakor pri deci in tudi ni vredno, da bi se človek razburjal in jezil.

Na primer zastran želja — stranke nikdar ne dajo miru, milijon imajo želja; pa si enako deca ves dan izmišljuje: to bi rada in to in to.

Moja deca je pismena in čita male oglase ali gre po cesti in gleda po izložbah, pa se ji kar na debelo porajajo potrebe in vse so tehtne in nujne. In potem naščuvajo najmlajšega, ta je najbolj otročji in mu zato pripisujejo največji vpliv in ga spuste nadme s svojimi željami. Danes je sobota — v teku tega tedna so si bili zaželeli sledeče stvari:

Udomačega jastreba.

Dobro ohranjeno damsko kolo.

Potem gramofon. Peticiji za gramofon so dodali nagibe. Rekli so, ako kupim gramofon, lahko prodam klavir in bo to sijajna kupčija. Preostale mi bodo neizmerne vsote denarja in ne bom v zadregi, ko moja najstarejša potrebuje jermen za knjige, ako hočem, da nadaljuje študije, najmlajši pa bo skoro brez naramnic in bo v rokah moral nositi hlače v šolo! In tudi to so mi predočili, vsak mesec si bom prištedil pri klavirskih urah tisoč kron, še več pa si bom prištedil škodljive jeze, ki me obojega stane klavir, ker se ga učita dva starejša, toda kako!

Potem so si želeli arabsko puško. Iztaknili so jo pri starinarju v oknu, jako je dolga in bi jo lahko nosili vsi štirje hkratu, so dejali. Tri dni so gonili arabsko puško in je bil starejši razžaljen in se je jokal, ko sem mu rekel, da je magarac.

V tivolskem drevoredu proti Šiški stoji šotor s streliščem, tam je deca kuhana in pečena, ves dan bi gledala — pa naj gleda, saj nič ne stane! Pa je spred na stebričku nabit naznanilo, da je strelišče naprodaj. In že je deca soglasno sklenila, da mora imeti to strelišče, drugače jih ne veseli več šola in mi bodo domov nosili cveke — slabemu redu se pravi cvek — skratka, naj jim torej kupim strelišče. Ne maram obrazov in joka, pa sem jih pohvalil, kako zrele in pametne imajo misli, in sem jim čestital in se izjavil pripravljenega, jim tudi dejansko razodeti

svoje zadovoljstvo in prispevati k uresničenju izražene želje dve kroni. Razveselili so se in dodali svoje prihranke in je vrglo vse vkupe petindvajset kron in so me poslali, naj grem vprašat, ali je dovolj. Pa ni bilo!

Potem mi je zjutraj pri kavi Lev, najmlajši, zastavil nenadno vprašanje, koliko stane pasja znamka.

Začudil sem se, kaj je s pasjo znamko in sem ga vprašal, mar si jo namerava nabaviti in si jo bo obesil pod vrat in bo tak tekal okoli, kakor je bil to storil o prošlem svetem Miklavžu s kravjim zvoncem in sem bil stvar že povedal o drugi priliki. Šinilo pa mi je hkratu skoz glavo, kaj če sem v listih prezrl, otroci pa da so zapazili, da uvaja magistrat poleg pasjega še otroški davek — toliko govore o potrebi novih davkov! — in bi otroci potem morali nositi znamke, kakor jih nosijo kužki, in kogar bi zasačili brez nje, tega bi ujel in pobral ne vem kdo — lahko bi se za to opravilo razpisalo mesto ravnatelja.

Toda stvar ni bila tako huda in je povedal Lev, da vprašuje zato, ako pasja znamka ne bi bila predraga, bi si kupil psa, in sicer hrta. Posnel sem, da misli, da je znamka tisto, kar je na psu najdražje, pes sam da ne more biti drag, saj psi rasto sami od sebe in jih ni treba kovati, kakor se kujejo znamke.

Izgovoril sem se na ženo. Dejal sem, majka ne trpi živali v stanovanju — zadnjič je zasledila pol pajka na steni, koj je omedlela in poslala na vseučilišče po pro-

fesorja kemije, da ji ga je pregnal; in kake je počela historije zaradi podgan pod streho, ki niti naše niso bile, tega se ne da povedati! Dejal sem, ako dobimo psa v hišo, majka nam gre iz hiše.

Nato so odnehali in so si zaželeli avto trobilo, tako, ki dela tu tu — tu tu. Majhen ročni voziček že imajo, zato mi ni treba skrbeti za avto — česar jim nedostaja, je zgolj trobilo.

Zahteval sem pojasnila, kako so vozili dosedaj. Odgovorili so, da zelo slabo — trobiti morajo kar na sama gola usta, pa kadar hitro zavijejo okoli vogala, vsakikrat se jim voz prevrne — videl bom, strahovita se bo še pripetila nezgoda in vse samo zato, ker nimajo trobila!

Človek sedi za pisalno mizo in bi rad delal, pa ne more, venomer moraš poslušati deco in njene želje in ji resno odgovarjati. Odkrižal sem se jih, da sem čul, da bodo avto trobila po žetvi cenejša. Nič se ne ve, morebiti bodo res in bi bil očitek prezgodaj, da sem se zlagal.

Pa so medtem govorili z majko in jim je majka potrdila, da psa ne bi marala v hišo in edina žival, ki bi jo trpe-la, bi bil kanarček.

Zdaj so na mah pozabili drugo in so vse sile zbrali za kanarčka in so h kanarčku zahtevali še samičko in so se skregali in stepili, kako bodo razpolagali z bogatim zaro-dom, kdo bo katerega dobil, koliko jih bodo prodali in kako bodo obrnili denar.

Vsled nepremišljene besede majkine je bila stvar postala kočljiva in ni šlo drugače, izjavil sem, da jim kanarčka ne le ne branim, nego da sem jako zavzet zanj in trdno upam, da nam ga skoro nakloni ugodna prilika. Morebiti kdo umre, sem dejal, in nam zapusti kanarčka; ali pa nam zdaj poleti, ko je vroče in imamo okna odprta, morebiti kateri prileti v sobo; ali pa naletim v starini na katerega, da bo bolj poceni in mu bodo kos moja sredstva. Skratka — skušal sem doseči odloga.

Zastonj, to pot se niso dali odpraviti in so pričeli s puntom. Stopili so vkupaj in so zatulili: »Uuu!« in so kakor na povelje zopet utihnili. To so ponavljali in je bilo precej grozno jih slišati. Potem so stopnjevali nemire in so zažugali, da bodo podrli peč.

Naša peč je jako nežna in občutljiva, — če ji daš bolj trdo besedo, že se zaguglje. Gospodar bi se nas rad iznebil iz stanovanja in noče nič slišati o popravilih. Pa če bi prav lepo in ljubeznivo ravnali s pečjo, to zimo bi še utegnila preživeti.

Zdaj, ko so se nemiri usmerili baš zoper najnevarnejšo točko, zoper peč, sem spoznal, prišel je čas in ne bo šlo brez gmotnih žrtev, da se nezadovoljstvo pomiri. In sem globoko segel v žep in sem jim dal štiri krone.

Na vogalu naše ulice je prodajalna, tam dobiš za štiri krone precejšen kos oblata, za četrtno pole ga je gotovo, stvar ni draga. In so šli, eden je kupoval in plače-

val, trije so bili za priče tako pri kupčiji kakor na poti domov, da bi oblat ne utrpel prevelikega kala. Doma so vzeli naprstnik in so z njim iz oblata izrezali hostije, potem so priredili svečano obhajilo. Pobožno so klečali za pregrnjeno pručico; eden je bil mašnik in je dajal v odprte gobčke oblatove kolobarčke, zraven je govoril svetotajne besede: «Hostijam te, hostijam te, hostijam te!» in jih je obhajal toliko časa, dokler je bilo kaj oblata.

In so bili jako srečni in popolnoma zadovoljni brez kanarčka.

Tako tudi ljube naše stranke: luno zahtevajo z neba in zvezde in groze z buno zoper državo, ki bi mogli brez nje živeti prav toliko kakor deca brez staršev, potem se pa pomirijo, če dobe tri kapljice dežja. Take so kakor nedolžna deca in jih imam res rad.

[Slovenski narod, 6. septembra 1923]

Nerodne službe

Pepe, ta, ki sedi v uredništvu za posebno ograjo, ta mi je ponudil službo velikega župana. »Šlapa,« je dejal, »kar podpiši se tukajle!« — in je bilo na poli dvanajst točk. Žena mi svetuje, da ne; otroci so zavekali: »Preljubi naš atek, nikar!« in najstarejša je rekla, ako bom veliki župan, ne bo več hodila v šolo. Ona že ve — preveč jo bo sram.

Domovino mili kraj ljubim jako, nerad jo puščam na cedilu, ko me kliče v stiskah. Toda kakor jo premišljujem, reč je resnično taka, da mi ne kaže in ne morem in je tudi zdravnik izjavil, da nisem za to. Vprašal me je, ali sem človek ali sem nilski konj. Potem je rekel, za to službo je treba imeti kožo nilskega konja. Take kože nimam.

Sploh sem preudaril službo velikega župana — nak, ta služba ima preveč gospodarjev! V takih hišah je za posla pekel. Ukazujejo tukaj, ukazujejo tam in ti ukazuje ta in ti ukazuje oni — nikoli ga še nisi videl, sanjalo se ti ni, da je na svetu — in nazadnje ne veš, kdo je pravi gospodar, in komu se klanjaj, koga ubogaj, da bo prav, da se ne zameriš in te ne zapode — všč! iz hiše.

Služba je sploh preveč provizorična, take službe niso v čisljih, le pri zidarjih je taka služba po vseh svetih: danes imaš delo in jelo, jutri zapade sneg, pa greš lahko na policijo, da te po odgonu dajo v domačo občino!

Ne vem, ali so veliki župani potrebni in ali so koristni. Pa ako so in jih hočejo imeti, ne bo šlo drugače, štirinajstdnevno odpoved jim morajo obljubiti, štirinajstdnevna odpoved gre vsakemu poslu. Drugače ne dobe poštenega človeka, kvečjemu se bo oglasil kak obupan begunec. Ti ljudje so velike sirote.

To je to. Druga reč je potem ona, zastran nilskega konja in njegove kože.

Nič ne rečem — »služba ni družba« in »služba je pasja mati«. Ali v tej službi vendarle pregrdo ravnajo s človekom. Tudi veliki župan ima tako rekoč dušo, pa se mu godi kakor psu v cerkvi: kdor ima čas, ta ga cebne, čas pa ima vsak!

Jaz nimam rad, da bi me cebali.

Mislim, da ni pod milim nebom nikogar, da bi bil toliko zmerjan kakor veliki župan. In je čudno, vsak ima pravico ga zmerjati, kakor da je nalašč postavljen jezikom za tarčo in da je to njegova služba, in ga zmerjajo in zraven mislijo, da rešujejo domovino.

Po poselskem redu je zmerjanje prepovedano. Kajti to niso mačkine solze! Če mu očitaš, da je konjski tat in ne vem še kaj, da pleni grobove in tihotapi caherlin, in

potem gredo ti očitki po vseh listih — katera poštena hiša ga bo še marala v službo? To je krivica! In se mož še braniti ne more!

Če je užaljen kak umetnik, dobro! — Umetnik kolne kritika in je čast rešena in umetniški ugled zopet postavljen v prejšnji sijaj in so kritiki precej vljudni ljudje — ne klofnejo nazaj! Veliki župan pa ima premalo rok, da bi mogel vsem kaj, in še se ne ve, kakšen bi bil konec.

Po pravici povedano, jaz sem prekrotek za take stvari, še deca se mi roga: Atek ne zna udariti!

Takih stvari sploh ne ljubim. Pač pa ljubim, ko je delo narejeno, da stopim kam v prijazen kotiček na prijazen pomenek in se vse pomenimo, kar je in kar ni, da ni treba brati listov; prihranita se čas in denar in zraven pijem četrtno vina. Pa bi stopili možje predme in bi rekli: »Horuk!« in mi ne bi pustili, da pijem vino! — Zakaj ne? — Ker sem veliki župan! — Pa niti niso oni možje biriči od Svete vojske, — tudi sami ga ne pljunejo ven, če ga dobe v usta, in ni prav, da človeku zavidajo požirek!

Mislim, žena ima prav, ta služba res ni zame, in si naj domovina pomaga mili kraj, kakor si ve in zna, jaz ji ne morem!

Ampak imam prijatelja. Martin mu je ime in je doma iz šime izanske zemlje, petnajst let je bil za dacarja, ta je vaju, da ga zmerjajo in mečejo iz gostiln — ta bi bil nemara dober. In je hrust tudi — zaradi boja je bil obsojen

že petkrat, enkrat pa je bil oproščen, ker je bil popolnoma pijan, hvala Bogu tako, kakor to zahteva postava. Zraven je načelnik požarne brambe in je dejal: s čelado se bo pokrila, pa mu bodo lahko kidali na glavo; njemu je vseeno, je dejal, in se ne boji nikogar, in da sprejme službo.

Le to je dejal, pošteno ga morajo plačati! Drugače naj si grede jetra prat, je dejal: mož je doma na ižanski zemlji in bolj krepko govori in zna kleti tudi po laško: »Monte Carlo!« reče in je človeka kar groza. Kakor nalašč bo za to službo, nikomur ne bo nič ostal dolžan! In je dejal, naj se hitro odločijo škrici, drugače bo rajši šel za slugo na magistrat. Na magistratu sluge so sedaj najboljše plačani, je dejal, in še je njih služba, je dejal, neprimerno manj nerodna.

[Slovenski narod, 17. oktobra 1923]

O progresivnem davku

Jaz ne vem, kaj je to, progresivni davek, in ali je to sploh kaj in tudi ne bom pisal o progresivnem davku, nego bom pisal o našem dedu, pa ne bi rad, da bi ded bral. Če bo videl napis »O progresivnem davku«, ne bo bral — davkov ne ljubi. Če bi pa bil naslov: »Naš ded«, bi ga nemara prijela radovednost in bi bral in ni izključeno, da bi mi kako besedo zameril, pa bi bil ob klobuk. Kajti računam, za božič mi bo dal nov klobuk — lani mi ga je dal, predlanskim tudi, in bi bilo klobuka škoda, če bi ga letos ne dobil.

Povedal bi pa to rad o našem dedu, da je dovršil petinsedemdeseto. Kdor bi se ga spomnil in bi mu šel čestitat, temu dajem prijazen migljaj: naj vpraša deda, ali ne bo dal pokusiti onega črnega likerja. Neusmiljeno je dober! Pa naš ded bolj rad pozabi gostom postreči — pravi, da je star. Drugih stvari ne pozablja, za druge stvari je čvrst, kakor bi jih štel petinštirideset.

Dasi rad gode o svojih boleznih in se mu zamalo zdi, ko mu otroci ne verjamejo bolezni, in se mi pravzaprav smili; ako ga vesele bolezni, zakaj bi mu ne pustili vese-lja!

In sta poglavitni njegovi bolezni ti dve:

Poti se. Leži v postelji, zunaj je pasja vročina, on pa čez in čez zadet s pernicami in pije lipov čaj na debelo. In se poti. Pa se silno vznemirja, kakšen je to vrag, da se poti, in stoka: »O jej, o jej!« in »Kaj bo, kaj bo!« in še ena beseda mu pogosto uhaja v njegovih mukah: »Zos harunk!« — te besede ne razumem, morebiti je češka, kajti je naš ded po rojstvu češka grča.

Druga njegova bolezen je ta in je prav tako čudna in huda kakor prva: sredi noči se nenadoma zbudi in je lačen! Strahovito lačen in vstane in stika okoli in se kuharica Urša prestrašena križa pod odejo in misli, da straše rajnka gospa.

Naš ded, po pravici povedano, ni moj ded, ampak je le moj tast in sem ga priženil. Torej nimam tolikšnih dolžnosti napram njemu kakor pravi otroci. Pa mu vendar verjamem njegove bolezni. Še to mu verjamem, da ponoči nima spanja, dasi v nočni tišini odmeva njegovo smrčanje po vsej ulici in je policaj že prišel zjutraj vprašat, ali niso bili vlomilci v hiši, slišal da je, kakor da so pilili in vrtali železno blagajno.

Tako je z našim dedom in smo imeli sedaj ob njegovi petinsedemdesetletnici majhno domače slavje. Prišli so vsi otroci in njih boljše oziroma slabše polovice, od živalstva pa so se udeležili slavlja govedina in gos in jež — mislim, jež je bil ponarejen, podoben mu je bil, toda

okus je imel po kavi in po mandeljnih, takšni niso pravi ježi. Bili smo enodušnega mnenja, da so čislani udeleženci izmed živalstva mnogo prispevali k povoljnemu uspehu večera in da se jim naj izreče javna zahvala.

Naš ded je bil ves večer prav dobre volje, jokalo se je od ginjenosti in in pozabil povedati, kako je bolan. In vsak hip je roko držal nad krožnikom in nad kozarcem in se branil, da ne more več, ker je bolan, pa se je le dal omehčati, ker je bilo vsega dosti in bi bilo škoda, če bi ostalo. Naš ded je sploh jako varčen, rojen je Čeh, pa to sem že povedal.

Tudi vsa druga družba je bila vesela, moja žena se je smejala, da je dobila krč v desno peto, in potem smo se vsi smejali in nismo vedeli zakaj.

Bilo je mnogo napitnic, mislim, da so bile lepe. Po dva, po trije so govorili hkratu, da so se hitreje zvrstili. Jaz nisem govoril, toda sem sedel na stolu, ki je škripal, pa ne vem, ali je kdo zapazil, da ne govorim, nego da le moj stol škriplje, dejal ni nobeden nič, vsi so bili zadovoljni.

Skratka — lepo je bilo.

Drugi dan je bilo drugače.

Zdi se mi, jubileji drugih ljudi mi ne store dobro. Drugi dan sem bil bolan tri dni. Zraven me je preganjala tista dedova beseda: »Zos harunk«, venomer sem jo po-

navljal. Na cesti se je ustavljal narod in me gledal — pa res ne vem, kaj ta beseda pomeni.

Ženi tudi ni bilo posebno, rekla je, da jo bole lasje. Nekoč je nekoga bolela noga, dali so mu jo v gips, pa je bilo dobro. Svetoval sem ji, naj si da lase v gips. Gips se pravi slovensko malec, mavec ali sadra. Zos harunk!

Mislím, meni je škodoval jež. Nisem vaju ježev in sploh nisem vedel, da jih ljudje jedo.

Tudi svak Alojzij je nekaj tožil in sem mu svetoval, naj si da trebuh v malec, mavec ali sadro.

Kako pa je bilo svakinji Ofeliji pri srcu, ni lepo praviti. Uverjena je bila, da bo umrla in jo je neizmerno grizlo, da mož ne koprni od žalosti, ampak se je smejal in je zraven gledal kakor turški golob.

Morebiti je meni škodovala govedina, morebiti da ni bila dovolj zaklana in je bila še malo živa. Zos harunk!

Ali pa mi je prišla bolezen od morja — nekaterim, vem, da škoduje morje. Svak Bonaventura in svak Artur sta pela »Morje adrijansko« — koj sem čutil, da mi ne de dobro.

Popoldne smo prišli zopet vsi skupaj, drug drugemu smo se smejali, pa nas je smeh bolel, svakinja Ofelija je stokala in ded je rekel: »Kaj?«

Pa se je svakinja raztogotila: »Kaj, kaj, kaj! še kdaj pripoveduj, da si bolan! Ti si bolan, ti! Največ je zalagal, vsi drugi smo bolni, on pa vprašuje: Kaj?«

Menda je res naš ded najbolj čvrst od nas vseh — ne bodi uročen! In ko sem šel danes čez trg, so me ženske spraševale, ali je res, da se naš ded ženi, da bo vzel staro Macafelo, ki kislo zelje prodaja in copate.

Pa ni res, da se ženi. Mi je sam povedal, da tiste bolezni nima, da bi se ženil. In to povem zato, da mu zastran ženitve ne bo kdo čestital.

[Jutro, 27. oktobra 1923]

Pisemskim potom

Tisto sem vedel, da se dá pisemskim potom naučiti francoski ali angleški ali katerikoli jezik. V knjigar- nah prodajajo taka tiskana pisma in se naročiš nanja, in kadar si jih zapored kupil sto ali sto petindvajset ali ko- likor jih je za vsak jezik, in si jih plačal, pa znaš franco- ski ali angleški ali kar koli in nazadnje še spričevalo dobiš, če plačaš takso in biljeg. To sem že vedel, tega pa se mi ni sanjalo, da bi se lahko dal človek tudi obriti in ostriči pisemskim potom. Resnično se mi ni sanjalo in gre gospodu Stipici Radiću priznanje in hvaležnost vse- ga civiliziranega sveta in še Vlačke ulice povrh. Kajti njegov zgled stvarja nedogledne perspektive — jaz mis- lim, da to ni napačno rečeno, drugače se lahko črta — in otvarja cilje in pota in smernice in smotre in svrhe in sploh.

Gospoda Stipico Radića jako čislam in je manjkalo le za las, da si nisem kupil razglednice z njegovo sliko — morebiti si jo še bom.

Gospod Stipica Radić je izumitelj. Izumil je človečan- sko mirotvorno republiko in sedaj sedi v Londonu ali kje in od tod piše pisma v Zagreb. V teh pismih ustanavlja

republiko. Ta pisma so natisnjena v »Slobodnem domu«, tako je ime listu, ki izhaja v Zagrebu, in je pisem sedaj že štiriintrideset ali koliko. Kadar bo pisem sto ali sto petindvajset, ne vem natanko, ta čas bo človeška mirotvorna republika gotova in jo bo imel vsak naročnik in bo tudi prejel potrdilo, da jo ima, ako ne bo z naročnino v zamudi.

Mislim, da zvestim in točnim naročnikom še treba ne bo, da pisma beró; lahko pusté pisma nerazrezana in jih dajó potem vezati, kadar bodo vsa vkupe. Pa jih lahko tudi sproti porabljujejo in vanje zavijajo karkoli, to ne škoduje človečanski mirotvorni republiki. —

Ne bodo pa deležni one človečanske mirotvorne robe oni, ki niso resnični in plačujoči naročniki ali so z naročnino v zamudi in je ne bodo deležni, bogme! — pa če bi prav stanovali v Vlaški ulici, in je to čisto poštena reč: red mora biti in je umazanost sprejemati list in ga brati, plačevati pa ne. Kdor jo hoče, republiko, naj tudi stroške trpi zanjo — stroški so itak skromni, komaj da krijejo papir!

Ustanovitev nove države pisemskim potom je sijajen izum! Gospodu Stipici je čestitati — upam, da je za izum že oglasil patent, pa bi lahko po tem zgledu ustanovili svoje države tudi komunisti in drugi separatisti, vsaka stranka za svoje naročnike, in bi lahko države živele druga poleg druge v isti zemlji, kakor v isti zemlji izha-

ja hkratu več novin — zmerjajo se druga drugo, živé pa le vse.

Zdi se mi, da je ta pot državnega prevrata, kakršno je pokazal gospod Stipica, jako higienična. Če je vreme slabo, še v gostilno ni treba in piti in zabavljati, ampak si lahko v copatah in ti prinaša pismonoša oni človečanski mirotvorni izum na dom za peč, in ni nič pobijanja šip in kričanja in streljanja, kar živcem jako škoduje.

Potem pa še to: Ta pot s pismi je najcenejša: v naši zemlji se je razpasla navada: kadar se kaka stvar otvori, pa morajo biti ob otvoritvi bogati zakuski. Recimo: naše mesto bo skoro otvorilo dva nova zavoda za vsakdanjo človečansko potrebo, enega pri glavnem kolodvoru, enega pri kavarni »Evropa« — že vem, otvoritev ne bo minila brez bogatih zakuskov! Ta navada je slaba in zasluži ostro grajo! Jaz sploh nisem nikdar povabljen na kako otvoritev z zakuski, kvečjemu se me spomnijo h kakemu pogrebu, tam ni zakuskov — to ni prav!

Zakuski stanejo — gostje niso malo lačni in žejni, ki so vabljeni na take otvoritve! Pa če bi se človečanska mirotvorna republika otvorila slavnostno — brez bogatih zakuskov tudi ne bi šlo — škoda za denar! Tako pa jih ne bo treba. Z zadnjim pismom iz Londona bo prišlo potrdilo, da je republika sedaj otvorjena in proti izkazu o plačani naročnini vsakomur na razpolago — pa bo stvar v redu.

Misel je resnično dobra in bi se morala država zanimati zanjo in za njenega začetnika in ga primerno odlikovati in tudi pokopati ga na državne stroške, kadar si bo to želel.

Mene zob boli — morebiti se mi to pozna na pravo-
pisu. Nerad hodim okoli zobozdravnikov — ne vem,
zakaj si ne bi dal zoba izdreti pisemskim potom, in bom
tako storil. Boleči zob je jako od vruga! Zato sem tudi
osebno hvaležen gospodu Stipici, Bog ga živi! — in če bi
imeli sedajle kozarce pri rokah, bi predlagal, da trčimo
vsi na njegovo zdravje in vsak bi moral izpiti vse, da ne
ostane ne za noht »šoštarja« v kozarcu. »Šoštar« pravijo
v Vlaški ulici ostanku in tam razumejo to reč in jo razu-
mejo še dosti bolje kakor republiko.

[Slovenski narod, 18. novembra 1923]

Tiča Čivkovič

Tako mu je ime, naj mu bo ime v blagor!
In ni oni, ki mu je tako ime ne poslanik naše kraljevine, ne carinik, nego naš kanarček!

Dva meseca sta pretekla, tretjega pol, odkar je prestopil prag našega skromnega ognjišča, sedaj je že čisto domač med nami. Dobili smo ga nebogljenca, tako rekoč naravnost z materinih prsi in še v plenicah — toda je bil za svojo nežno starost čuda razumen. Prvi dan, drugi, tretji dan ni dal od sebe ne glasu: zgolj ogledoval si je novo okolico in poskušal, kaka se mu pri nas obeta hrana. Mislim, ako mu ne bi bil ugajal položaj, zatajil bi bil svoje petju vešče moško grlo, da bi ga šteli za samičico, tako bi bil dosegel, da ga razočarani vrnemo, odkoder smo ga dobili.

Tri dni so torej trajali njegovi izvidi, potem šele se je odločil. V knjigah se toliko bere o ljudeh, ki neusmiljeno mučijo uboge ptičke pevce — morebiti so mu bile prišle take grozovitosti na ušesa in odtod njegova previdnost. Zlasti ko je pri nas kakor v razbojniškem brlogu: zdaj gre temu za kožo in glavo, zdaj temu, vmes je streljanje bum in bum in bum! Stvar sicer ni celo tako

huda, vendar bi obilni krik in vik in vztrajno loputanje vrat lahko spravilo marsikoga na napačne misli.

Treba je poudariti: otroci so bili iskreno veseli novega družinskega prirastka in so brzdali svoje razbojniške nagone, kolikor jim je bilo mogoče. Ta čas so bile počitnice pa so vsi štirje skoraj ves ljubi dan oblegali njegovo kletko in mu opazovali vsak mig, vsako kretnjo in jo sproti beležili s temeljito zgovornostjo — vse se jim je zdelo srčkano. In če bi bil kanarček vse snedel, kar so mu tiste dni znosili vkupe, mislim, da bi ob pustu lahko imeli bogate koline.

Četrty dan se je torej odločil in je zapel, lepo in nežno — malo treme se mu je poznalo, dosti ne. Deci so zažarele oči, tihi so bili kakor pri maši, še nama se je dobro zdelo, ženi in meni.

Deca je sklenila, da mu bodi ime »Čivček«. Nisem ugovarjal, doma mu lahko reko »Čivček«. Toda za javnost mu bo treba drugega imena, to mi je bilo jasno že takrat. In sem mu izbral ime »Tiča Čivkovič«, zdi se mi, da s tem imenom lahko brez strahu stopi pred vesoljni svet.

Zdaj je torej Tiča Čivkovič naš in smo drug z drugim zadovoljni.

Ne strada ne, zadnjič mu je žena celo kupila figo in je bilo to že h koncu meseca, pa ima tudi red pri nas in lepe zglede in vse.

Rad ga pohvalim, dober in nepokvarjen je ptič. Le kadar pije, rad škropi z vodo naokoli — toda je še mlad; naša deca ni drugačna: kadar pride k vodi, je ni ugnati.

Tiča in deca se sploh izborna razumejo. Če kateri zabrenka na klavir, koj se mu oglasi Tiča in potem ves čas žvrgoli zraven. Seveda, kadar brni šivalni stroj, takisto poje. Mogoče, da klavirja ne loči od šivalnega stroja, ko je tako mlad. Ali pa mu oboje nudi enakovrsten užitek — to so tajnosti ptičje duše!

Otroci ga ljubijo, rodnega brata ne bi mogli bolj. Vsak dan mu najdejo nove vrline. Dali so mu košček novin v kletko, da bi jih trgal in se zabaval, kajti je mladini najlepša zabava, kadar kaj trga. Toda Tiča Čivkovič je moder ptič in ni trgal novin. Nego je skočil na prečnico, se zasukal in ročno odzad pljunil nanje. Mislil sem, da bo deca od smeha popokala. Kadar jaz spravim kaj na papir — včasih kako reč napišem — meni se pol toliko ne smeji — toda ni, da bi zato zavidal našega Tičo.

Kadar mu pride kaka otroška buča tik do kletke, koj je tam in jo pocuka za lase. S tem mi je kolikor toliko odzvel vzgajalnega bremena — to mu ne bo pozabljeno.

Nam vsem je pri srcu in kratko povedano: odločili smo se in smo ga vzeli za svojega. Brez šale! Sestavila sva z ženo pismo ali listino in smo jo vsi podpisali, tudi otroci. Notri stoji, da smo ga vzeli za svojega z vsemi pravicami in dolžnostmi rodnega otroka. Mislim, da to

gre. Kanarček ni podpisal, toda lahko prisežemo, da soglaša. In če je treba na pismo ali listino kaj biljega — plačamo ga, koj po prvem ga plačamo!

Zdaj je stvar v redu, mislim, da je. Tudi prijatelj Nace, ki je na financi, tako misli. In misli, da se bo dala na podlagi pisma ali listine, posebno če bo biljeg gori, stvar zasukati. Namreč zastran rodbinske doklade. Namreč za Tičo Čivkoviča, da bomo dobivali rodbinsko doklado, ko smo ga vzeli za svojega in je član naše družine in mu je ime Tiča Čivkovič. To ime je dobro — pa bi se dala nanj prepisati vsa naša družina, ako bi bilo stvari v prid.

Kajti časi so klavrni. Rodbinska doklada bi nam močno zalegla.

Ne vem, ali je to merodajno ali ni, resnici na ljubo bodi povedano: naš Tiča je jako naklonjen stranki, jako! Lahko se ga vpraša in stavim znatno vsoto, da ne bo rekel, da ni. In je Tiča ptič in je naklonjen tisti stranki, ki je baš na krmilu — s tem je močno olajšan položaj, in bi bila pravzaprav krivica, če ne bi dobili rodbinske doklade.

Samo to bi prosil, da se ne bi zahtevalo, da prestopi v drugo vero. Naša kuharica Otilija je bolj natančna za to reč — ona mu streže, pa mu nemara ne bi več hotela, če bi postal krivoverec.

[Jutro, 15. novembra 1923]

Božična povest

Tonček je bil sin pridnih in zato siromašnih staršev. Tisto leto je bil božični večer 24. grudna. Pridni ljudje so 20. dan vsakega meseca davno brez denarja in sta bila Tončkova roditelja jako žalostna, da ne bo imel Tonček ne jaslíc ne božičnega drevesca. Obupala sta in na tej podlagi zaspala.

Tončka je mikalo, da bi videl blesk in sijaj božičnih drevesc vsaj drugod in da bi vsaj od daleč gledal pisane igračke, sladke dobrote in vesela lica — skrivaj je vstal in se zmuznil iz hiše.

Vso širno plan je pokrival debel sneg, izpod bele odeje se ni ločila ne stezica ne brvca. Zanašal se je Tonček na svetle zvezde, da ga bodo vodile, kajti je bil mlad in nespameten. Zanašal se je nanje pa je točno zašel v dobrovo brez konca in kraja in ni vedel naprej in ni znal nazaj.

Truden je omagal pod košato smreko, zeblo ga je v prstke, bridko je zajokal in v joku zaspal.

In ko je spal, je prišel ponj tihi blede angel in mu nesel drobno dušico v naročje božje milosti.

Mislim: Noben božič ne mine novinam brez take povestice, le da je Tončku vsakikrat drugače ime, in so novine nemara že vajene te povestice — brez nje in brez onega članka o časti Bogu na višavah in miru ljudem na zemlji ne bi bilo v novinah pravega božiča. Jaz nisem tak, da bi drugim pisateljem odjedal vajenega kruha, zato ne pišem te povesti, naj jo le pišejo drugi, moja božična povest se pričinja tukaj, kjer se ona neha.

V nebesih so praznovali sveti božični večer. Ljubi Bog je sedel v mogočnem prestolu iz sončnih oblakov, mili njegov pogled je bil blaženim dušam hrana in godba in radost.

Tedaj je na tihih krilih priplul v nebesa blede tihi angel s Tončkom. Tonček se je zbudil in se je pričel neusmiljeno dreti. Usule so se okrog njega blažene duše in ga tolažile in izpraševale — nič ni pomagalo, še bolj se je drl.

Reče gospod Bog: »Čujem otročajčka, čemu se joka?«

Odgovore duše: »Mamico hoče in atka in mucu Lizo, pa nimamo ne atka ne mamice ne muce Lize. Nebeške mane mu nudimo — on si želi ajdove potice, ajdove potice nimamo. Rajske harmonike mu božajo uho — nje-mu se hoče konjička, ki piska vzad, takega konjička nimamo.«

Tako so govorile duše, in kar je bilo devic, so zardele.

Pa je rekel gospod Bog in njegov glas je prijazno grel, bolj kakor najmehkejši baržun in je dejal: »Praznik praznujemo nocoj, največji v vsem božjem letu na vsein božjem svetu, praznik je tega, česar še ni in kar šele bo, in je zato brez zmote in greha. Pa je deca tisto, kar še ni in kar šele bo, in je nocojšnji praznik praznik dece, ki je popje in up sveta. Boli me otroški vek nocoj to noč. Od kod je otročajček? Kdo je prinesel nocoj to rajsko noč njegov vek med nas?«

Bledi tihi angel je odgovarjal: »Tonček je. Zmrznil je v noči in snegu pod košato smreko.«

Dali so gospodu Bogu Tončka v naročje, tisti hip se je Tonček utolažil. Pogumen je šel z drobnimi svojimi prstki gospodu Bogu v častito belo brado. Kajti deca se ne boji nikogar — ne cesarja ne smrti ne Boga.

Gospod Bog pa je dejal: »Ni prav, da mi mre moja deca na veliki ta praznik, ki je namenjen moji deci.«

Angel se je opravičeval: »Ni moja krivda, gospod, ti pomagaj, tvoja je moč! Na zemlji žive ljudje, pravijo jim, da so pisatelji ali literati, le-ti krvoločni za božič moré nedolžno deco. Ni ga božiča, da ne bi v božičnih povestih na stotine, na tisoče bednih otrok izvabljali izpod varnega domačega krova v noč in mraz, obetajo jim slaja in sijaja in potem jih puste, da nebogljeni zmrznejo!«

Milemu Bogu je zadrhtelo lice, nagubalo se mu je čelo in je vprašal, zakaj delajo tako.

Bledi tihi angel je odgovarjal: »Moja žalostna pot me obilno vodi po zemlji in marsikaj vidim in marsikaj čujem. Mislim: Literati moré deco zaradi ljubega kruha, za pare jo moré in dinarje.«

Tedaj se je zganil ljubi Bog in je uganil kazen, in ko jo je v svoji vsegamogočni modrosti uganil, že je bila izvršena: Vsakemu, kdor je zagrešil tisti božič božično povest o zmrznjenem otroku, vsakemu slehernemu se je oni hip sanjalo, da jih je dobil petindvajset prav gorkih po goli . . .

Eden se je puntal v sanjah in je govoril: »Ampak je literarno, ako otrok zmrzne na božični večer!« Ta jih je dobil še petindvajset.

Svete device so sramežljivo gledale v kraj, zdelo se jim je pa vendar dobro, kajti se jim je deca smilila.

Tončkova roditelja sta se nenadoma prebudila v čudni grozi, čula sta, kakor da ju nekaj kliče.

Planila sta kvišku — pogrešila sta Tončka, hitela sta za njim po drobnih njegovih stopinjah.

Našla sta ga v gozdu pod široko smreko — spal je, še je bil živ.

Ogrela sta ga s svojimi poljubi in v žepu je imel šop bankovcev: po volji ljubega Boga se je bila pisateljska

nagrada iz žepa morilčevega preselila v njegovega, in kakor vemo: pisateljske nagrade so silno bogate.

Tako se konča ta božična povest veselo in to je prav in je vseč tudi meni, ker imam deco rad.

[Jutro, 25. decembra 1923]

K prvi uprizoritvi mogočnega prstana

Napotili smo našega poročevalca g. Fr. Ž. v gledališko garderobo, da so mu posodili modni klobuk, skoro čisto nov, inv. št. 5, in modno suktnjo, sveže zlikano in z vsemi gumbi, inv. št. 9. V tej razkošni opremi smo ga spustili nad gospoda pisatelja, da ga izpraša o njegovi igri.

Gospod pisatelj se je bil baš ukvarjal s svojo potno torbico, tlačil je vanjo neke spise, kos kruha in precej bel ovratnik. Najprej gospod pisatelj ni razumel, kaj želi naš poročevalec v razkošni svoji opremi, in je trdil, da ga ni doma in da se bo dalo z njim govoriti šele po premieri. Potem se je polagoma zavedel in je postal prijazen.

Gospod pisatelj je o svoji igri razodel tole:

Dejal je, da nima časa, da se mu mudi na vlak, in da njegov čas sploh ni njegov, ker ga je prodal državi. Toda vsako leto da ima kos dopusta, nemara zato, da se država odpočije od njegovega delovanja. Takrat je čas njegov, tisti čas lahko zase uporabi in mu ne more nihče očitati, da ga krade državi.

Pa je ob predlanskem dopustu spisal nekaj, lani tudi nekaj in je bilo oboje tiskano in so njegovi otroci radi brali, ako so dobili h knjigi še suhih hrušk, fig in orehov. Letos pa je spisal »Mogočni prstan« in upa, da bo občinstvu všeč, seveda, da bodo na razpolago suhe hruške, fige in orehi, to spada po njegovem mnenju v področje režije; za to stran uprizoritve se gospod pisatelj ne šteje odgovornega.

Izjavil je: da jako ljubi pravljичne snovi na odru, da pa je morebiti še kaj drugih ljudi, ki so enako razpoloženi; da dan prinaša delo, skrbi, jezo, kako dobro dejo večerne ure v gledališču, če nudijo nekaj drugega kakor dan, namreč veselje, sijaj, čudeže in nazadnje še to, da ljubezen in dobrota zmagata nad krivico in nasiljem — tega ni več v vsakdanjem življenju, pa naj bi bilo včasih vsaj na odru.

Potem se je gospod pisatelj pogladil z roko preko lica in brade in je vprašal našega poročevalca, ali zna briti, in mu je bilo jako žal, da ni znal. Rekel je, da je mislil: ko bo stvar spisana in sprejeta, pa bo dobro! Toda kruto se je varal — hujše delo se je pričelo šele potem.

Prvič je bilo treba godbe.

Zdaj se je gospod pisatelj razvnel in je z živo besedo razložil, kolikšne da so bile težkoče zastran godbe.

Gospod upravnik Narodnega gledališča da je bil sila klaverno nabiral ustnice in stokal, kako ogromen denar

bo stala godba. Ako je igra tako šibka, je dejal, da ne gre čisto brez godbe, naj bo godba kolikor mogoče skromna; ljubo bi mu bilo, ako bi se dala opraviti igra vsaj brez hrupnih godal in trobil z nežnim spremljavanjem kitar.

Gospod pisatelj da je bil razumel gospoda upravnika, pa mu k sreči še ni bil čisto potekel dopust in se je požuril v Maribor, tam mu živi očetovski pokrovitelj in naklonjeni dobrotnik Parma in se poznata še iz časov, ko je imel Parma čisto bele lase — zdaj so mu že močno osiveli.

Imenovani pokrovitelj in dobrotnik je dobrohotno poslušal gospoda pisatelja, položil mu je roko na glavo in je izjavil iz ozirov na nedolžno rodbino pisatelja, da bo zložil glasbo. Toda dejal je, naj pove gospodu upravniku, da za samo kitaro ne more zložiti godbe ob najboljši volji, vsaj veliki boben da mu mora biti dovoljen poleg kitare.

V težkih dvomih da se je vrnil gospod pisatelj. Doma pa ga je rešil vseh skrbi prijazni gospod režiser; v poset da je prišel ob pol enajstih zvečer, smotko je pustil zunaj in je gospoda pisatelja iznenadil s prijetno novico, da je gospod upravnik že dovolil h kitari in bobnu še triangel in rene in poldruge gosli in od klavirja zadnjono. Gospod pisatelj da je bil jako vesel ob tej novici in da se je takoj opravičil gospodu režiserju, da je že v spalni srajci. Tudi gospodu upravniku da je bil jako hvaležen

in mu je to tudi dejansko razodel. Dejal mu je, da tudi njega, skromnega slovenskega pisatelja, boli, da so gmotna sredstva uglednega Talijinega templja omejena v taki meri, da je oviran prosti razmah tantijem in kulis in sploh vse umetnosti. In je gospod pisatelj zaupno povedal gospodu upravniku, da v drugem dejanju Mogočnega prstana dežuje zlato. In je rekel, da bo zatisnil eno oko, ako bi gospod upravnik v prid gledališki blagajni malo podstavil klobuk pod zlati dež, le obljubiti mora gospod upravnik, da tega ne pove nikomur, drugače bi prišli oni in ne bi ostalo nič zlata za Devetega kralja in bi se igra nepričakovano končala že sredi drugega dejanja. — Lahko, da to komu ne bi bilo prav in bi zahteval vstopnino nazaj. Gospod upravnik da je bil jako zadovoljen in je bila ta stvar v redu.

In potem se je vrstilo drugo delo — je pravil gospod pisatelj — in da je imel obilo opravka, da ni bil nikomur napoti.

Pa se je gospod pisatelj nenadno spomnil in vprašal našega poročevalca, koliko je ura, in jo je naš poročevallec imel in je tudi šla, in je povedal, koliko kaže. Tedaj je gospod pisatelj vzkliknil: »Moj vlak! Moj vlak!« — Popadel je potno torbico in zbežal in je bil v naglici nase vrigel klobuk in suktnjo našega poročevalca inv. št. 5 in 9, in nismo mogli brez njiju igrati in so nam tako izostale tri predstave, dokler se ni vrnil gospod pisatelj. Rekel je,

da se mu je koj zdelo, da njegov klobuk in njegova suk-
nja nista tako razkošna, da pa je mislil, da se je morebiti
zgodil kak čudež — čudeže da jako ljubi. n. a.

[Gledališki list SNG, sezona 1923/24]

Režija

Moj prijatelj Pepe, tisti, ki sedi v uredništvu — pa sedi zdaj v drugem, ki je njegov program, je dejal, za 400 dinarjev na mesec kremenitejši — prijatelj Pepe je spisal igro in mu verjamem, da je ni spisal iz hudobije nego bolj iz lahkomiselnosti, in je rekel, da ne bo nobene več, in kar Pepe obljubi, drži vsaj 14 dni.

Pa ko so bile na odru skušnje, me je vzel s seboj, da sem mu držal klobuk in dežnik.

Držal sem mu klobuk in dežnik in sem si vanju utrnil solzo, ki mi je bridka izbruhnila od neizrečenega gorja. Kajti do tedaj še nisem vedel, kaj je režiser in kaka mu je zapisana usoda, tužna in neizprosna. Dovolj bodi to: ni je pod milim nebom zavarovalnice, da bi hotela zavarovati režiserja za veselo doživetje in grenko smrt, še gospodje od pogrebne bratovščine se mu plahi izogibljejo, preočitna mu visi nad glavo mrka smrtna kosa.

In bo sigurno dejan ob glavo, ako ga prej usmiljena ne reši iz rabljeve pesti božja kap, ki si jo bo nakopal s preobilno jezo.

Zagrozil je ob skušnji mladi dami, da jo bo umoril. Na tako reč so v naši postavi zažugana bridka vešala! Mla-

da dama je stala za poldrugi las drugod, nego bi morala. In še to ji je povedal, da jo bo zapisal in naznanil ravnateljju. Gospo šepetalko je spreletela groza: pletla je nogavico in sta se ji zmuznili dve pentlji in ne vem, ali ju je ujela do kosila. Bilo je strašno!

Režiserji so drugače koristna bitja, pisatelju so najtrdnjša opora. »To dejanje je za ‚čik‘ predolgo, to dejanje je za ‚čik‘ prekratko,« povedo, pa se lahko pisatelj ravna po izkušenem njihovem svetu. Seveda — mere s »čikom« so pri različnih režiserjih različne. Toda zato pisatelj še ni izgubljen in naj nikar ne obupa: na razpolago so mu mere v uradnih urah pri gledališkem vratarju. In hite nekateri režiserji kar sami, da igro razparajo, prekroje in zakrpajo, in zraven trde, da delajo vse dogovorno z gospodom avtorjem in je gospod avtor potem zelo presenečen. In delajo tako, še preden so igro prebrali — temu se pravi rutina.

Škoda jih bo in je jako žalostno, da jim preobilna jeza izpodkopava nit življenja in jim upropašča ravnovesje in dobrobit neumrjoče duše.

Ne rečem, da se jeze brez povoda.

Vzemimo zastore! Zastori npr. je dejal Pepe, zastori v naši drami so krvavi diletantizem, brez umetniškega zanosa, brez višjega stremljenja — kaj zanos, kaj stremljenje! — še vsakdanje spretnosti jim nedostaje in sleherne ambicije! Mislim: To zaradi ambicije je hud oči-

tek! Nikdar da ne znajo iztočnic, da bi o pravem času šli kvišku, o pravem času padli — včasih se kar trije hkra-tu šetajo gor in dol, kakor bi imeli promenado. Jaz ne vem, toda je rekel tudi Pepe, da to ne gre in da lahko taki zastori vržejo najlepše prizore, in je dejal Pepe, naj jaz to reč ožigosam. Sam je ne more ožigosati, je dejal, — to bi se ne spodobilo, ko gre za njegovo lastno igro; spodobi se pa, je dejal, da naščuva mene, da jo ožigosam jaz.

Režiser je sirota, režiser se trudi in kriči, pa mu nagajata tudi sonce in mesec, na odru jima pravijo »pelajhter«, in me je zbolelo v srce, ko je tudi njima zagrozil, da ju bo umoril in zapisal in naznanil in da zanju ni milosti pri Bogu — strašno! — Edini, ki je točen in dober, to je grom, — grom je res zanesljiv in bi zaslužil, da mu dovoli gledališka uprava benefico ali vsaj častni večer.

In potem živo osebje — kadar bi kdo moral biti na odru, ga ni in je v bolnici ali pri zobozdravniku, ali je bil baš ta hip še na odru, le ta hip ga ni, in potem je vsega kriv gospod, ki mu pravijo inspicient, in se zgodi tudi gospodu inspicientu, da je umorjen, zapisan in naznanjen, in je potem užaljen in gre h kosilu!

Režiser se mi resnično smili — pa tudi potrebnega miru nima, ko nepretrgoma kriči: »Mir!« in ploska v roke; in ga bole roke in ga boli grlo, še preden se je pričela prava skušnja; in bi bila stvar zanj še hujša, če bi se

začenjale skušnje res že ob napovedanem času in ne šele uro pozneje.

Bil sem jako žalosten in sem videl: gospod režiser bi rad, da bi šla stvar žurno izpod rok. Gospod režiser ne ljubi praznega besedičenja: »Trab, trab!« reče, kratko »trab, trab!« — to pomeni: «Odlična gospoda, prosim, za ,čik hitreje!« »Kuš!« pomeni: »Odlična gospoda, prosim, za ,čik' odmora!« »Marš!« pa: »Po intencijah gospoda avtorja naj izvoli blagorodje se odstraniti z odra zadaj na levo!« Kratko in jedrnato: »Trab, trab!« — »Kuš!« — »Marš!« S tem prihrani neznansko časa. Prizadevanju gospoda režiserja gre vse priznanje, resnično je škoda njegove glave, oče je jako nadobudnih hčera.

Od žalosti so me prijeli srčni krči in je zunaj vabil mili opoldanski zvon h kosilu.

Rekel sem Pepetu, naj si sam drži dežnik in klobuk, meni ne dá več srce, zato da grem. Jaz da ne maram biti priča neizogibni katastrofi, pa naj katastrofa zadene to stran ali drugo! In če bi šlo po mojem, bi se sploh moralo pisateljem prepovedati, da pišejo igre in tako spravljalo na oder nepopisno gorje — to ni prav!

Pa se mi zdi: Pepe nima pravega čuta in si ni svest svoje odgovornosti. Malomarno je zamahnil z roko in je rekel: »Saj je vse samo teater!«

[Slovenski narod, 1. januarja 1924]

Najprimernejše božično darilo

Brate, ne veruj listom, nego veruj meni, ki ti pravim, da listi lažejo!

Kaj vse so na zadnji strani priporočali z oglasi, da je najprimernejše božično darilo:

Udomačenega jastreba!

Zibelko!

Umetno nogo!

Steklenico caherlina!

Pa ko sam jadnik nimaš kaj za pod zob, a je jastreb silo požrešna žival; in ko niti nisi kos, da nujne obuteli priskrbiš rodnemu paru svojih nog, pa naj obuvaš tretjo nogo, umetno!

Pomni, brate, primerno je le tisto božično darilo, ki ustreza resničnim tvojim potrebam! Ne pa, da si moraš zaradi podarjene steklenice caherlina, zaradi podarjene zibelke z obilnim potroškom šele nabaviti dojenčka in stenic! In mora biti darilo, da je primerno za prelepi božični praznik, tudi tako, da ti razveseli srce.

Listi lažejo ne le, kadar govore, lažejo tudi, kadar molče. Tako so listi zamolčali ono božično darilo, ki je v istini najbolj potrebno. Kdo nam nudi to darilo? Nudi nam

ga sam triplemensko enotni narod, ki je zbran njegov cvet v narodni skupščini in nudi svoj prelestni božični dar vsakomur in vsem, nudi ga — narod sebi. A je to božično darilo: *Novi zakon o taksah*.

Brate, poznam te in te razumem, ko praviš: »Takse? Hvala lepa! Takse niso, da jih vesel in v dobrem zdravju uživam, nego so takse, da jih jaden plačujem.« — Tužen tarnaš: Na vse so zapisane takse:

Na gostilniške račune — in te sili zakon. da uideš natakariči z zapitkom, nimaš pota, da se izogneš taksi.

Na razporoke — in se varčni ljudje rajši ne bodo poročali, nego bi morali toliko žrtvovati za razporoko.

Še hudodelec mora plačati takso zato, da je obsojen, in je taksni zakon jako strog in se bojiš, da ne boš deležen ne mučne ječe ne bridkih vešal, dokler nisi kupil silnih biljegov, jih nalepil na akt in poravnal dolžno takso.

In godrnjaš, da bi lahko bilo drugače in bolje.

Ali pomisli: Država nima novca, pa bi ga živo potrebovala! Država, to je narod! Narod, to si ti! Ti potrebuješ, pa nimaš, zato je treba, da plačuješ, da boš imel. Istina je kakor Bog, brate: plačeval boš. Ali boš plačeval sebi!

Veš, brate, tako, kakor mrki volk iz sive planine: prišel je v mesto in je videl pri krznarju kučmo; potreben je bil

kučme pa mu je krznar odrl s telesa vso kožo, da mu je napravil na glavo kučmo; kajti so krznarji dragi!

Pa, brate, ako i tebi odero kožo, nikar ne toži, nego misli na kučmo in se je raduj!

Pa če bi se te, brate, vendarle lotevalo mračno malodušje, hajdi! vzemi v roke še taksni pravilnik, tam je razloženo, kako plačuj takse, da te bosta vesela nebo in oblast — in kadar je treba, da oblasti prijaviš višino taks, pouči se, kako moraš to storiti, da bo prijava uspešna in ti bo oblast ustregla in takso sprejela. Vzeti moraš prazno polo papirja — ni treba, da je bila v njej že zavita klobasa, kajti klobase so drage in zakon noče, da ti naklada nepotrebnih bremen — potem primi pero, pomoči ga v črnilo in napiši, kakor te uči obrazec v členu 103., v točki 90: »Čast mi je prijaviti . . .«

Vidiš, brate, to je tisto! Malodušnik misliš: Takse, da bi jih vrag! Takse so breme!

Pa te prijazno poučuje točka 90. Člen 103. taksnega pravilnika, da je takse plačevati čast. Vidiš, brate, kaj ti za sveti božič naklanja sam zakon: Čast! In čim več taks, tem več časti — in smo lahko resnično hvaležni na prelepem božičnem darilu.

Brate, vem, mnogo bridkosti in razočaranj si izkusil na svetu in sedaj maješ glavo in si misliš o meni: Huncvet, rad bi nas prevaril, bedno rajo! Ko praviš, da je v listih zlagano vse, pa je zlagano tudi to tvoje pisanje.

Steli so ti pare in dinarje in zato hvališ in bi hvalil tudi kolec, ki so ga pripravili, da nanj nasade nas, bedno rajo.

Nikar tako, brate! Imam dušo in verujem v Boga, pa hvalim le, za kar gre hvala, kar zasluži grajo, pa grajam.

In glej, brate, grajam tudi zakon o taksah! Grajam ga, ker ne obsega vseh taks, nego so še druge takse in jih moraš plačevati in ne veš, koliko znašajo, ker jih ni v zakonu.

Pišoš v Beograd odvetniku, naj intervenira: to in to bi rad zaradi koncesije, zaradi sekvestra, zaradi dobave, česarkoli — in vprašoš, kolikšna bo taksa. Pa ti jadrno odgovori odvetnik, da znaša taksa dvajset hiljada ali petdeset hiljada ali petsto hiljada, ali milijon — to so lepi novci in ne veš, ali je taksa res tolikšna, ko je zakon nepopoln in je ni notri. In tudi pravilnik ne pove, kako je plačati to takso, ali v biljegih ali v delnicah ali v gotovini in ali je treba, da jo plačaš iz rok v roke ali v kuverti ali v cigaretni dozi.

Brate, to je v istini velika hiba! Ali, brate, hibo treba popraviti. Ne pa da zaradi hibe zavržeš ves zakon o taksah, najprimernejše božično darilo, ki ti prinese kučmo in tolikanj nepričakovane časti.

[Jutro, 1. januarja 1924]

O gospodu pod posteljo

Nekaterikrat je kateri obdolžen po nedolžnem, pa pravim: nič se ne ve, morebiti le ni res, da je gospod v Zagrebu od strahopetnosti zlezel pod posteljo.

Pod posteljo se lahko zleze iz različnih vzrokov.

Na primer imam sina, osem let je star in jako bojevit. Kadar ga prime junaštvo, se ne zboji nikogar, kar jezik pokaže in je najbolje, da se mu vsi umaknemo: to junaštvo traja eno minuto ali dve: nak, strahopeten ni!

Pa je ta moj sin oni dan dobil nepričakovan poset, iz sosesčine je bil prišel štirileten fantiček, pa jo je, smuk! pred njim pobrisal pod posteljo, namreč moj sin pred fantičkom. Dasi je bojevit in ni brez junaštva. In dasi je bil poset jako nedolžen — komaj če je že nosil hlačke, in če jih je, so bile še preklane, in ni imel nikakega orožja, le po eno jabolko v vsaki roki. Za izključeno štejem, da se je moj sin od strahopetnosti skrtil pod posteljo!

Nego mislim, da mu je tisti hip nedostajalo razpoloženja, da sprejema posete — to se dogaja v najfinejših krogih. Ali pa, da mu ni bil po volji baš oni poset v preklanih hlačah, kaj vem, zakaj ne. Pa se je lepo umaknil posetu v svoje zasebne prostore pod posteljo. Čim se je

poset poslovil, je pa zopet prilezel na dan in izjavil, da je lačen.

Kaj, če ni bila reč takšna tudi s spoštovanim gospodom v Zagrebu?

Ves svet je vedel, da si spoštovani gospod iz Zagreba ne želi posetov. Za tak primer velja v dobri družbi šega, da se ne sili v stanovanje, nego se zgolj odda vizitka. Seveda, ljudje so razne vrste in njih šege tudi in mislijo nekateri poseti, da so posebno vljudni, če ne odnehajo in hočejo vendarle gospoda pozdraviti osebno.

Gospod v Zagrebu ni bil razpoložen, da sprejme poset, in se je umaknil v svoje zasebne prostore pod posteljo. To ni bila strahopetnost! Nasprotno pa je bila vljudnost na strani posestnikov vsekakor daleko pretirana, ko so gospoda za pete privlekli izpod postelje samo zato, da mu lahko voščijo: »Dobro jutro, gospodine Radiću!«

Tudi vljudnosti so postavljene meje! In je žalostno, da sedaj ni poset, ampak je gospodine Radiću tisti, in mu kratijo ugled in kvarijo bodočnost!

Kajti to zastran bodočnosti je resnica!

Naša deca se ni nikdar zanimala za politiko in je tako prav, da kdorkoli ne reče, da mu delajo konkurenco. In se tudi niso zanimali za večkrat omenjenega gospodina.

Ali sedaj so zanj vneti! Nič manj niso zanj vneti kakor za kraljeviča Marka, za Petrico Kerempuha, za Čarugo

in za druge narodne junake. Za pete potegnjen izpod postelje — o! »Dobro jutro, gospodine Radiću!« — O! Na policiji je zahteval vina in tamburico — o! Zdaj govore le o gospodinu Radiću in jim žaré oči in izprašujejo, kaj je novega, in leže na tleh in na glas beró novine. Zdi se mi, pot izpod postelje je bila prava pot, gospodine Radiću ni mogel boljše ubrati v srca mladine in nepokvarjenega naroda in je le bleda zavist, ki »lizuna zvine, da zamrdne sin krtine«, kakor pravi Koseski, in mu je le pritrditi.

Zamolčati ne morem, da je bilo naši deci jako žal, da gospodine Radiću in dobil tamburice, kakor si jo je želel, da ga spremi v tužne zapore.

Naša deca jako ljubi glasbo, posebno tisto, ki se je ni treba učiti. Pa je v najpolnejši meri razumela željo gospodina in čutila njegovo žalost, ko želji ni bilo ustreženo.

Toda ni šlo.

Imel sem čast govoriti s kapaciteto v stvareh, ki se tičejo tamburic in zaporov, in je potrdila, da je Zagreb postopal povsem pravilno. Tamburice gospodinu niso smeli dati v zapor. Ne zaradi tamburice, ampak zaradi načela. V zaporih da je enaka pravica za vse. Iz tega razloga, je dejala kapaciteta, da so zapori pravzaprav komunistični paradiž in da ne razume komunistov, ki se zaporov branijo. Kar se pa tiče tamburice, je dejala ka-

paciteta, če je dovoljena prvemu, ne more se je odreči drugemu, pa bo tretji zahteval klavir in četrti bombardon. To ne gre! Zapori niso konservatorij! In če bi bil zaprt kapelnik, bi nemara hotel v zapore kar cel orkester!

Kapaciteta je pripomnila, da bi se tudi kapelnik lahko pripetil v zaporih, zakaj ne? Vse se lahko pripeti. Člani narodnih gledališč so državni uslužbenci, opravljajo na odru službene posle in stoje pod zaščito § 104. srb. kaz. zak. Pa če bi na skušnji kapelnik rekel primadoni, da je za pol metra prenizko intonirala, bi bila razžaljena ne samo primadona, nego hkrati javna oblast in bi bil kapelnik zašit. In bi potem v zaporih hotel dirigirati orkester. To ne gre in ne gre!

Kakor mi je bilo hudo zaradi gospodina v Zagrebu, kapaciteta me je prepričala in sem moral priznati, da res ne gre. Žalostna nam majka!

Brez iskrice upanja pa me kapaciteta vendar ni pustila. V vsakem zaporu, je dejala, da je na razpolago glavnik za žive potrebe in mrtve. In je dejala, da bi preudarna uprava zaporov gotovo zatisnila eno oko in ne bi delala ovir, ako bi včasih kateri izmed gostov katero zapiskal na glavnik in tako dal duška nežnejšim čustvom svojega srca. Seveda vse to brez škode za prvotni in tako rekoč poglavitni namen glavnika . . . Pa utegne po

tem potu biti kolikor toliko ustreženo tudi potrebam zadavnega gospodina v Zagrebu, je dejala kapaciteta.

V to mu pomozi Bog in sreča junaška!

In mi je ta glavnik sedaj v veliko tolažbo.

[Jutro, 11. januarja 1924]

O našem dedu

Ni ga več. Imel je prodajalno na vogalu ulice, pa če si se bližal prodajalni z desne strani ali z leve in si bil tujec v Ljubljani, si se zavzel in ti je strmečemu zastal korak — glej čudo: en meter nad pragom v prodajalno je prosto v zraku plavala obilna temna krogla, polovico si je videl, polovica krogle je bila skrita za podbojem vrat! Nad kroglo — nič, pod kroglo nič!

To je bil naš ded. Stal je na pragu, pa mu je čez prag molel okrogli trebušček na ulico, in če je prišla mimo kmetica s piščanci, ni zamudil se zanimati za dnevni tečaj te robe v prid omenjenemu svojemu okroglemu čudesu.

Bil je star petinsedemdeset let. V nemi grob je s sabo vzel tajnost, kako si je navzlic svoji obilnosti obuval čevlje. Dognano je le, da mu ni nikdo pomagal pri tem poslu, in tudi to stoji, da si jih je vsak večer sezul in da obut ni hodil spat.

Pa je to edina tajna stran njegovega življenja. Vse drugo je bilo kakor na dlani, njegovi nazori in preudarki so

bili kakor pod steklom — vedel si: to bo storil, to bo govoril.

In zdaj ga ni več. Življenjska ura mu je dotekla in se ustavila — mirno, tiho — nič se ni potrla, le vzmet, ki uro goni, je doslužila in odnehala. Pa ni bil pozabil poprej še južinati in ni prezrl opozoriti hčera, naj pazita, da v prodajalni ne zamrzne plin. Tako je bilo vse v redu — dal Bog, da za nami, ki mu bomo sledili, ne bo drugače!

Pa je škoda, da ni prisostvoval svojemu pogrebu — ta stvar bi ga bila močno zanimala.

Nataknil bi si bil na nos naočnike in se zraven kakor vsakikrat z nevšečno besedo spomnil moža, ki jih je bil od njega kupil. Pazno in temeljito bi si bil ogledal krsto in potem počasi in z veliko važnostjo povedal strokovnjaško mnenje, ali bo služila svojemu namenu ali ne.

S krste bi mu krenile oči na pogrebno osebje, ali je v snažnih krojih ali ne — v veliko spotiko so mu bili živemu obilni madeži na teh krojih.

Mislim, ti madeži so bolj od sveč nego od golažev in ni nič gnusnega na njih. Pa smo vendar rajnikovo željo, naj bi bili kroji brez madežev, sporočili pogrebnemu zavodu in je ta ustrežljivo odgovoril, da bo osebje imelo dokolenice, in ni imelo le dokolenic, kajti smo sredi zime, nego je bilo od nog do glave oblečeno brezhibno in bi bil tudi naš ded priznal: »Čedno so bili oblečeni, res čedno, kar se reče, da so bili oblečeni prav čedno« — in

bi bil gospodo od pogrebnega zavoda odslej še bolj prijazno pozdravljal, nego jo je.

Od teh krojev bi mu pogled zadel ob skrušene svojce, sorodstvo, svaštvo pa bi bila starega moža zgrabila ganjenost in bi se bil razjokal nad svojim pogrebom — stavim, da bi se bil!

Solze so mu rade prihajale. Kadar so mu vnuki šli čestitat za god, so si obetali: »Ded se bo jokalo!« Pa so drdrali svoja voščila, zraven so mu strumno gledali v oko, kdaj se bo pojavila solza. Tista solza jim je šla! Dal je vsakemu srebrno kronico ali dve, pa jim ni bilo kaj za kronice, kronice je itak spravil atek. Ali dedovi solzi se ne bi bili radi odrekli.

Pa bi se bil naš ded razjokal tudi ob svojem pogrebu, toda bi se bil kmalu zavedel svojih dolžnosti kot gospodar družine in bi bil poučil svojce, da se človek ne sme preveč vdajati žalosti, ker to človeku ne de dobro, in bi se spomnil, da je zgoraj v kredenci steklenica z okrepčilom, in bi nemara sebi privoščil požirek in drugim tudi, kdor bi hotel.

In potem bi se ozrl po številnih udeležencih svoje zadnje poti in bi se jim odkrival in bi pozdravljal »klajn!« — to je bila njegova okrajšava za »klanjam se!« in je sploh jako rad pozdravljal. Dražil sem ga, da zato, da mu odzdravljajo in si tako izrabljajo klobuke in so prisiljeni kupiti nove. Kajti ded je prodajal klobuke. —

Poznal je vse ljudi — le za imena jim ni imel spomina, in kadar nam je hotel opisati dotičnika, ki ga je imel v mislih, pa mu zopet ni šla z jezika označba njegovega poklica ali urada.

Zapel mu je pevski zbor svoje ganljivo slovo, pa bi bil naš ded odkrit in z dostojanstveno pozornostjo poslušal in potem povedal: »Dobro so peli, res so peli dobro, kar se reče, da so peli prav dobro —« in bi bil to povedal s sigurnostjo vrhovne stopnje, ki zoper njen izrek ni pritožbe. Pa se vendar ne spominjam nikakršne okolnosti, iz katere bi se dalo sklepati, da je imel tudi le mrvico posluha.

Vse bi ga bilo silno zanimalo in se niti ne bi bil bal, da se mu bo prehladila — »notranja sapa« — ta vrsta prehlada je bila njegova osebna posebnost — in vse bi bil opremil s svojimi modrimi opazkami.

Od pogreba smo se potrti vrnili domov, pa bi bil ded stopil z nami na čaj, da si ogrejemo prezeble ude, in bi moralo biti v dedovem čaju veliko sladkorja, in bi izjavil, da ne bo nič jedel, pa bi bil le jedel po malem in brez prestanka — tako blaženo lepo mu je vse dišalo!

Pri čaju pa bi prebiral došle sožalnice, tudi od sodne gospode jih je bilo mnogo: naš ded je bil dvainštirideset let trgovec, pa ni bil vsa leta ne enkrat tožen, on pa je v vseh letih tožil enega samega in še tistega na kontumac — take trgovce čisla sodna gospoda!

Brali bi sožalnice in naš ded bi dodajal svoje opombe: »To je fin gospod! — To je fina gospa! — To so pošteni ljudje, prav pošteni ljudje, kar se reče, da so res pošteni!«

Pa bi se med sožalnicami znašel tudi že kak račun, tičoč se smrti in pogreba.

Tedaj bi našega deda nenadoma zapustil dobri sluh in bi rekel: »Kaj?« in bi se spomnil, da je čas, kar se reče, da je resnično čas, in da nima s sabo ključa in da mora kar koj na oni svet. In bi izpil svojo lužico čaja in z dna postrgal sladkor in bi odšel. Kajti davkov in računov ni ljubil in mu tega ni zameriti in se mi zdi, tudi mi drugi se bomo zategadelj globoko oddahnili na onem svetu in si ne bomo želeli nazaj.

[Slovenski narod, 15. januarja 1924]

O baru in o Narodni galeriji

Za božič mi je kupila ljubljena žena novo rogoznico pred vrata in sem že pozabil, koliko me je stala. Zdaj zopet sprejemam vsak dan od enajstih in pol do nič in pol in je moje skromno pero vsakomur na razpolago. Samo si ne morem kaj, da ne bi opozoril cenjenih posetov, da jim mora biti ena stran nepopisana — to je takšen običaj pri vseh boljših novinah — in vseskozi morajo biti čitljivi in jasni, da ne bo neljubih tiskovnih pomot in popravkov in drugih zmešnjav — zmešnjave niso prijetne.

Zadnjič sta me počastila dva gospoda, eden je bil za bar, drugi zoper Narodno galerijo. Ako ni bilo narobe in je mogoče bil prvi zoper bar in drugi za Narodno galerijo. Oba sta govorila hkratu in sem imel baš opravila s smetarjem, zahteval je nagrado za novo leto in se mož ni dal prepričati, da jaz nisem naročil novega leta niti nisem novemu letu kriv in da se mož ni obrnil na pravi naslov.

Govorili smo vsi štirje hkratu in smo tako prištedili obilo časa, to je res. Ali jasnost razgovora je trpela.

Žena pravi, da o Narodni galeriji ni še čula ničesar. Morebiti je to nov kino; bar pa, je rekla, da je rastlina z drobnimi zrnici, kanarčki da radi zobljejo bar.

Dejal sem, da ne verjamem, da se je dotični gospod potrudil k meni zaradi aprovizacije kanarčkov. In je sploh združeno s težkočami pisati o novih in manj znanih predmetih, ko hira moj rodbinski konverzacijski slovník za jako častitljivo starostjo.

Toda sta bila zadevna dva gospoda jako dostojna in sta mi stavila izredne in laskave pogoje v dokaj zdravi valuti, ne bi jima rad odrekel, tudi žena pravi, da ne.

Mislim torej, da je stvar taka, da se Narodna galerija jako ugodno razvija v svojih novih, z velikomestno razkošnostjo opremljenih podzemskih prostorih. Eden izmed gospodov je poudaril, da ni ure v dnevu, ko bi bilo slovensko pleme tako žejno, kakor baš ob enajstih zvečer. Potemtakem da bi Narodna galerija ustrezala resnični in živi potrebi. V procesijah da se nastavlja narod in čaka, da si pribori vstop in je potem deležen — zdaj ne vem, česa je deležen. Eden izmed gospodov je rekel: » . . . zafrkacij, hrulacij in batin«. Ali pa je bil smetar, ki je govoril te besede, ki jih ne razumem docela. Moja žena tudi ne. Morebiti so to figure pri novih plesih.

Moja žena žal ne zna novih plesov, to je velika hiba in sem ji že rekel: ako bi imela drugega moža, bi bila že davno reducirana.

Eden izmed gospodov je še dodal — ali pa je bil smetar — da so novi plesi jako dostojni in da ni res, da se kaj vidi, razen kolikor dame niso oblečene — toda to je moda. En glas je dejal: Narodna galerija je resnično velekulturna naprava! Posebne pohvale pa da je vredno to: kdor jo poseti, skoro vsak potem pove, da je drug zanj plačal račun.

Morebiti se k podrobnostim še povrnem.

Tudi o baru sem bil poučen jako temeljito po enem izmed obeh gospodov, ne vem, ali po tem, ali po onem, in živo obžalujem, da je nesrečni smetar kolikor toliko zmedel velezanimiva izvajanja zadevnega gospoda. Vendar lahko potrdim, da sem v celoti tudi o baru dobil vtis, da je tudi bar v svojih prostorih jako na svojem mestu. In mi je gospod — ne vem ali ta ali ta — za vsak primer napisal na listek par tvrdk.

»Ažbe, Grohar, Jakopič, Jama, Tratnik, Vesel.«

Ta imena niso brez pomena. Le v tem hipu ne vem, ali z neposnemno gracijo rajajo širni ali so znameniti slovenski vinogradniki. Pa se bom morebiti še spomnil. V tej točki se mi je štrena nekoliko skrotovičila, deloma zaradi nesrečnega smetarja, deloma sem imel že brez smetarja glavo kakor čeber. Kajti sem bil one dni za-

poslen tudi še s taksami, s slovanskim bogoslužjem in z gledališko režijo, ker je bil Pepe zbolel, ta ki sedi v uredništvu, in je dejal, naj jaz pišem namesto njega.

Pa bodisi tako ali tako — jaz mislim, da sloves imenovanih tvrdk jamči za kakovost robe in se ne bo nihče kesal. Vodstvo tega eminentno širokogrudnega podjetja je v rokah, da ne more biti v drugačnih, in si je vzelo za cilj, da ne bo v nobenem pogledu zaostalo za svetovno kulturno višino.

To niso mačkine solze.

Malo me skrbi — eden izmed gospodov mi je bil naročil, naj pišem zoper, in zdaj ne vem, ali je bil ta, ali je bil ta.

Pa mislim, da je dovolj previdno pisano, in se lahko bere tako ali tako, in naj še to povem, da v enem teh podjetij, ki mi je čast o njih poročati, še nimajo šimija in onih zgoraj omenjenih figur, ki imajo tolikšno privlačnost, in se mi zdi, da so dejali, da bi bilo prav, da bi se takisto uvedle, koder jih še ni. Kajti da ni prezirati okusa in stopnje našega na polju lepih umetnosti jako razvajenega občinstva.

Takšna je ta stvar in kakor rečeno, k podrobnostim se morebiti še povrnem. In se zanašam, da ne bo zamere in razžaljenih naročnikov ne na to plat ne na drugo.

Pripis. Otročičke imam štiri in so pravzaprav revčki — pred sedmo že vstanejo v temi in mrazu, da ne zamude

šole. Pa so mi zdajle razložili, kaj je bar in kaj je Narodna galerija.

Spričo modrosti mojega potomstva me je malo sram — to je jako neprijeten občutek in ga uredništvo pri honorarju lahko uvaža.

Pepe pravi, da me boste reducirali. Mislim, da ni povoda za to. Vsak človek se lahko zmoti, in če se ne bi nikdar nihče motil, listi ne bi imeli kaj pisati.

[Slovenski narod, 24. februarja 1924]

Smučarstvo

Obljubil sem, da bom, pa tudi bom, in ne vem, za kaj da ne bi pisal o smučanju in smučeh in svečano izjavljam, da bo odnehalo moje pero le surovi sili. Pravične ovire zoper moje pisanje ni čisto nobene. Ampak še narobe! Čim dalje premišljuje stvar, bolj sem uverjen, da pravzaprav sam spadam med smučarje.

To sta namreč dve dolgi dilci in jim pravimo smučī; nataknejo jih na noge in švigajo z njimi po snegu — pa so smučarji. Smučanje je jako lepo in zdravo in sem ga bil že osebno deležen v kinu in ga poznam. Pa kakor rečeno, zdi se mi, da sem tudi sam smučar.

Imam tri sinove in v vseh treh plamti sveti ogenj navdušenja za smučarsko stvar.

Najstarejši je star petnajst let, ta je že izjavil: najnunejšē, kar sedaj potrebuje, so smučī!

Najprej je bil fotografski aparat tisto, česar mu je bilo najbolj treba. Moj žep ne sliši dobro, toda sta imela ušesa sveti Miklavž in stric br. 1, in sta z združeno silo ustregla imenovani živi potrebi in je potem fant desetkrat zaporedom z našega okna posnel Ljubljanski grad.

Ljubljanskemu gradu ni to prav nič škodilo, kajti je aparat jako dober, in zdaj je mir.

Potem ni bilo bolj žive potrebe na svetu, nego da dobi električno svetilko. Ako bi se na skavtskem izletu zanočili, je dejal, in bi temna noč pokrila hrib in plan, vsa četa bi obupala — pa bo on, je dejal, posvetil in bo rešil tolikanj nadobudnega življenja od grozečega pogina. Govoril je jako prepričljivo in v izbranih besedah in je škoda, da je moj žep gluhi. Toda je dečko skavt in je previden in je govoril tako, da ga je čul stric br. 2 in se je leta zmenil z božičkom in je bilo ustrezno tudi tej želji; in je bila stvar resnično jako nujna, kajti čim jo je dobil, je svetilka gorela neprenehoma šest ur in je srečno dogorela. Sedaj je, hvala Bogu, mir in si bodo morali jadni skavti sami pomagati, ako jih zajame noč.

Za električno svetilko so se vrstile še sledeče skrajne potrebnosti: piščalka, ročna tiskarna in pet metrov vrvi. Zdaj so na vrsti smuči, nujne so in neizogibne, brez smuči menda zima sploh ni veljavna, in skoro mislim, da jih bo dosegel — dečko ima jako koristne zveze s svetim Miklavžem in z božičkom — oh, da bi jaz imel take!

Tako je z najstarejšim.

Takisto že sanja o smučeh naš drugorojenec, star je trinajst let.

Začasno, dokler nima smuči, se hodi sankat s sankami strica br. 1 in jemlje s seboj najmlajšega. Ta šteje dva-

najst let in je vsak mesec enkrat bolan, mislim, da od glist, pa mu sankanje de jako dobro. Mislim, da bi mu tudi smučanje hasnilo — vprašal sem gospode in dame, ki goje smuk, in so mi potrdili, da ne trpe za omenjeno boleznijo. To me veseli, zato nimam načeloma nikakih pomislekov zoper smuči, razen, kakor rečeno že zgoraj.

O svojem najmlajšem moram povedati še to: ko je bil star trinajst mesecev, še ni znal hoditi, drsal se je pa že sede, in če ni bilo drugače, kar po nagi; z eno nogo si je pomagal naprej, kakor bi veslal, pa sem si takrat zapisal, da je v času 0:0:25 predrsal vso sobo — od ene stene do druge meri šest metrov — in strokovnjaki so rekli, da je to jako dovoljen tempo, posebno po nagi! Vsi smo se mu smejali. Tačas smo se mu smejali: zdaj umevamo: to so bile kali razvijajočega se nagnjenja in sposobnosti, to je bila bodočnost v povojcih.

Skratka: neizmeren zaklad zanimanja živi v naši deci za zimski šport vobče in za smuči posebej. Še kanarčka smo opazovali — Tiča Čivkovič mu je ime: ko je zunaj snežilo, s kakim zanimanjem je gledal padajoče snežinke! Zdi se mi, tudi naš kanarček je takšen, kakršni so oni trije!

Ta pojav je jako čuden in ga premišljujem, pa se mi bolj in bolj sili prepričanje, da sem smučar tudi jaz. Kajti zakaj?

Ako tiči v mojem potomstvu tolikšen neugnan nagon k smučanju, vprašam: Odkod?

Naš srednji na primer je star trinajst let, pa že piše razne neumnosti — vsi pravijo: to ima po meni! Ali pa vzemimo frizure! Vsem trem ne ostane frizura, pa če bi jim lase s čevljarsko smolo namazilil — moja frizura je prav taka! In čevlje imajo vsi trije tudi vedno strgane — tako kakor jaz!

Pa pravim: To ni slučaj, to je kri! Take stvari se podejujejo! Za kanarčka ne rečem nič — ampak kar se tiče mojih fantov, ni drugače, nego so kali svojih nagnjenj prejeli od mene. In če so jih prejeli od mene, morajo tičati v meni, to je jasno — kdor sam nima, ne more dati, in koder ni, ni moči vzeti!

Tudi prijatelj Pepe je rekel, da ni dvoma, da sem smučar. Pepe je včasih jako inteligenčen in je dejal, da so moje smučarske sposobnosti latentne. Rekel je, da je to švabska beseda in pomeni, da so skrite in lahko nenadoma izbruhnejo na dan, in je dejal, da se mi je čudil že oni večer, ko sva šla zjutraj domov z neke narodne dolžnosti, kako sem spotoma telemarke sukal in kristjanije: in je dejal, da to niso kraji v geografiji nego jako imenitni zavoji na smučeh in da bi bil skoraj podrl cestno svetilko.

Taka je ta stvar in zato mislim, da sem kolikor toliko poklican, da pišem o smučarstvu. Nič ne tajim, da je

snov bolj težavna zame, toda imam trdno zaupanje v slavno uredništvo, da bo težavnost uvaževalo pri honorarjih.

Edino ta imam pomislek: ali je sedajle sredi zime in debelega snega pravi čas za spis o smučarstvu. Spis so same besede, beseda je puh in zvok, včasih je sicer beseda tudi dobra, ali reči vendarle ne more nadomestiti.

Na primer če je otrok žejen, mu ne dam besede, dam mu pijače — takšno imam že staro navado in lahko rečem, da se je obnesla. Le kadar pijače ni, se zgodi, da ga tolažim z mokro besedo — to je moja iznajdba! — In mu naštevam: »Požirek vode, še en požirek, sifon, slatina, malinovec, limonada.« Dečko posluša mokre besede, in če mu žeja ne odneha, pa dobi še en požirek prav hladne vode ali malo mrzlega čaja ali pa pokalico ali lonček mleka — vse v besedah.

Ali če potoži, da ga zebe, dobro, moj sinko, evo ti gorkih besedi: »Poletje, ogenj, postelja, sonce, jug, julij, avgust in sveti Jakob!« — In bi rekel, da tudi pomagajo, zlasti če so spregovorjene s prepričevalnim glasom. Temu se reče sugestija. Pa dam besede le tedaj, če ni stvari: če pa dam lahko resničen kožuh, ni treba gorke besede.

Zdi se mi: nemara tudi smučarjem tale hip ni sile za gole besede o smučeh, ko jim je na bogato izber snega in resničnega smučanja. Pa jim utegne moj spis o smučarstvu bolj zaleči poleti, ko o snegu in smučanju ne bo

sledu, pač pa bo hrepenenje — tačas bo užitek neizmer-
no višji.

Smučarje jako ljubim, ker sem pravzaprav tudi sam
smučar, pa bom res rajši poleti pisal o smučarstvu.

[Jutro, 1. marca 1924]

Postne misli

Popotovanje, bratje, je naše življenje!
Življenje je trpljenje!

Blagor mu, ki se spočije! . . .

Snoči sem jedel morskoro ribo — kadar snoči morskoro ribo jem, me drugi dan obhajajo jako resne misli. Ribe so božje stvari, ki se jim hoče plavanja; morske ribe so še posebno razvajene in ne plavajo, zanikrnice, če nimajo tekočine kar za morje — to ni dobro, to ni prav!

Oh!

Prah smo in pepel!

Odprta noč in dan so groba vrata! — Ta pesem mi je bila že mladeniču všeč, prijazna groza me je spreletela, kadar sem jo bral ali slišal.

Jako slab okus imam v ustih — jako! To je morebiti od morja, ki je riba živa v njem plavala. Morje, za marsikatero reč si koristno — tudi moškim zborom zalegaš, ako imajo basov za »Buči, buči«. Okusa pa nisi koristnega, o morje!

Morebiti mi prihaja slabi okus od onega morja, ki je riba v njem plavala mrtva. O, buči v buči! —

Tisto od »groba vrata« bi moral kdo postaviti na note, da ne bodo ob vsaki smrtni kosi vedno in povsodi peli le »Vigred«, pa najsi bo letni čas katerikoli. Toda ne bi smel »groba vrat« postaviti na note preveč žalostne — žalostnih naš narod ne ljubi. Nego bi jih moral postaviti na take, da bi se dal nanje za silo še zadržati valček. Parmi bom pisal v Maribor, ta bo to reč zasukal, da bo prav.

Oh, groba vrata . . .

Grobovi tulijo!

[Jutro, 8. marca 1924]

Za prospah domače drame

Pepe, ta ki sedi v uredništvu, je spisal igro, ki so jo tudi igrali enkrat ali dvakrat. Potem so ga štirinajst dni trgali po listih, da so kar cunje letele, in neusmiljeno so ga zmerjali, kakor da je župan, veliki ali mali.

Kritike so se počasi polegale, pa je nesrečni Pepe napisal potem odgovor. Zdaj so z vso silo udarili po njem in je bil boj ljut in krut, še meni je jemal spanje in tudi jed mi ni več dišala kakor drugače.

Pepe je moj prijatelj. Pepe ne ravna vedno tako z mano, kakor bi moral, vendar se mi je smilil, in sem si mislil, kako mu mora biti pri srcu — mene bi bilo sram na cesto!

Pa sem ga srečal in sem bil presenečen: imel je nov klobuk in v ustih smotko in široko so se mu režali zobje.

Ton našega časopisja je žal jako oduren in me je pozdravil Pepe: »Servus, intelektualac!« — dasi mu nisem bil storil nič zlega. Zdi se mi, da bi bila našemu časopisju le v prid obilnejša mera šimija in bara in velikomestnih manir!

Pa sem se jako čudil, ko me je Pepe povabil k Božjemu voleku — dejal sem si: Odkod ima toliko denarja? — in sem se čudil še bolj jako: pri Božjem voleku je že sedel Janko, ki tudi piše v uredništvu, toda v drugem, in ima gledališki referat in je bil baš on tisti, ki je bil najsrditelje mrcvaril Pepetovo igro. Bal sem se: zdajle si bosta drug drugemu skočila v pleši — kajti vlada jako oduren ton v našem časopisju. Toda sta se prisrčno pozdravila: »Hohoho!« In smo sedli vkupe: »Hohoho!« in smo bili najboljši prijatelji.

Natakala sta mi in si je Pepe potrkal po prsnem žepu in je dejal, naj sem brez skrbi, denarja da ima kakor pečka, slavna njegova igra da mu je vrgla v naročje nedoglednega bogastva in ne bo treba, da bi suh intelektualec, kakršen da sem jaz, gagnil od lakote in žeje.

Pepe se bo moral odvaditi odurnemu časniškemu tonu! Seveda ne vem, ali ne bo potem ob kruh, to bi bilo tudi hudo. Veselilo me je pa njegovo blagostanje in da mu izvira iz igre in da se potemtakem naši dramatikci jasné vremena. Tudi jaz načelno nisem nenaklonjen, da spišem igro, čim se odločim za snov — Pepe je rekel: Snov je pglavitno!

Krepčali smo se in bil je Pepe jako razpoložen in je vse povedal zastran igre in da si zajema snovi iz sanjskih bukev, sanjske bukve da so neizčrpen zaklad dramskih snovi.

»Kača — ura — mlin« ali »Redkev — možnar — mrtvaška glava« ali pa »Bik — krčma — turška sablja«.

Kar se pa tiče gmotne strani naše dramatike, je dejal, da je ta stran bila dosedaj bolj tužna, in to po lastni krivdi gospodov igropiscev. Ta gospoda da so ovce, vrhunec želja da so jim one desetodstotne gledališke tantijeme, višjemu poletu jim mršava domišljija ni kos!

Toda so naša gledališča sirote, je dejal, žive od samih deficitov in denarnih kriz — kdor ljubi gledališko umetnost, ne bo z bridkimi tantijemami še večal gledališču deficita in denarne krize. Da pove po pravici — zaradi gledaliških tantijem se on, Pepe, še s krajem očesa ne bi bil dotaknil sanjskih bukev.

Nego je dejal, da je gmotno stran svoje dramatike postavil na čisto drug temelj, bolj je zdrav ta temelj in bolj je trden kakor gledališka blagajna, in to je njegova zasluga, Pepetova, in to je njegov ponos, Pepetov. Skratka, njemu da nudi gmotni temelj — kritika! Kritika, ta je tista, ki mu je kupila klobuk in smotko, kritika je kupila tale kozarec vina — Bog naj jo živi, kritiko!

To je bilo zelo zanimivo in smo trčili in je Pepe rekel: »Hohoho!« in mi je polil eno hlačnico in je tudi Janko rekel: »Hohoho!« in mi je polil drugo — škoda se mi je zdelo dragega vina, hlače pa so že stare, hlačam se nobena reč več ne pozna.

In potem je Pepe razodel, da je stvar taka, da mu tantijem ne plačuje gledališče, nego mu jih morajo plačevati kritiki! Čudil sem se jako in je to res imentna misel in si obeta Pepe od nje nezaslišan napredek naše drame.

Rekel je, da je na prostranem polju gledališke umetnosti edino le kritika, ki deluje, je delovala in bo delovala vsikdar in povsod brez deficita. Naj je obstoj gledališča še tako brezpogojno in nepreklicno ogrožen, kritike se ta reč ne tiče, nego stoji trdna in neomajna kakor hrast v viharju. In je dejal, da so kritiki jako idealni ljudje, neumorno in širokogrudno vihte svoje pero in število kritik in člankov da je milijon. To vrže neizmerno vsoto nagrad in nimajo kritiki drugih režijskih stroškov nego za pijačo in tobak, zato lahko plačajo ne revnih deset odstotkov kakor gledališča, nego trideset, to niso mačje solze!

Janko je potrdil, da je vse to res, in sta se tako krohotala, da se je Janku zaletelo in je vino kihnil skoz nos na mizo. Potem se je obrisal in je izjavil, da je Pepetova ideja oznanjevalka nove zlate dobe za našo domačo dramo. Kajti večina naših igropiscev da piše po sili notranjega nagona le bolj šibke igre in bi ob golih gledaliških tantijemah kmalu klavrno omagali. Zdaj pa — čim šibkejša bo igra, tem več bo kritike, tem višji bodo dohodki, tako bo slovenski drami postlano nič drugače kakor na rožicah.

Zopet sta se krohotala in se bíla po kolenih in je prišel policaj in je dejal: »Gospoda, policijska ura!«

Pa sta se spogledala in sta mežiknila natakarici, da nimata drobiža in da bosta plačala jutri.

Malo me je bilo sram in zdaj ne vem, ali je res, kar sta razkladala ves večer, ali sta se le norca delala iz mene, ki sem sirota brez staršev in oče štirih nepreskrbljenih otrok — to ne bi bilo lepo!

[Jutro, 12. aprila 1924]

O avtonomiji, o morilcih in o novinarstvu

Kar se tiče avtonomije, mislim, da bo treba postopati korak za korakom. Tako se mi zdi, da bi jo najprej in najlaže dosegli na polju umorov in vlomov. Beograd ni nepristopen, in če naši ljudje vstopijo v vlado, se bo vdal, da svoje umore in vlome odslej upravljamo sami in tudi sami uživamo njih plodove in da jih ne bo deležna država, kolikor je je preko Sotle. Na tem koncu bi morali poslanci zgrabiti stvar, pa bi šla.

In so razmere res take, da je skrajni čas, da se stvar uredi ali z avtonomijo ali kakorkoli.

Kakor se dandanes vedejo npr. morilci, to res ni lepo!

Ne rečem, da niso svoj čas tudi tajili takole od kraja in zaradi lepšega. To nič ne de, to je naravno, tega ni zameriti. Človek v hitrici stori, kar je namenil, potem pa se mu vzbujajo pomisleki, ali ne bo vendarle igral lepše figure, če bo rekel, da ni storil; kajti so razni oziri in bi mu lahko kdo zameril, kar je storil, in bi ga postrani gledali v boljši družbi.

Toda čim ga imajo in je že v vami celici in brez stikov z zunanjim svetom in brez družabnih obveznosti, tedaj

ni več prostora in povoda za pomisleke in ozire in če pride potem slavna oblast in ga blagohotno in očetovsko opomni, naj prizna in z odkritim priznanjem ustreže nestrpni množici čitajočega občinstva, hkratu pa sebi olajša vest in oblasti delo, — tedaj gre dostojni morilec in stori tako in si zasigura v javnosti in v letopisih oblasti časten spomin!

Tako je bilo njega dni in je živel npr. tam pri Ptujju reven, toda vrl čevljar: ko mu je oblast živo očitala, da je zaklal svojo rodno hčer in jo do golih kosti sežgal v peči, je razumel v svojem preprostem srcu, kaj se spodobi, in je priznal, da je to storil, in mu je bilo iskreno žal, ko se je potem hčerka živa in nesežgana vrnila od tete na Hrvaškem in s svojim nepreudarnim povratkom zmešala oblasti štrečno. Kako se je opravičeval čevljar, ta poštena štajerska duša, da se mu je hčerka vrnila brez dovoljenja in brez vprašanja in naj mu ne zamerijo, ampak da mu je ta otrok že od nekdaj delal škandale!

S takimi možmi smo se lahko postavljali in je Evropa resnično gledala na nas z zavistjo.

Kakršni so pa sedaj, s takimi sploh ni mogoče složno in sporazumno delo.

Oblast se trudi, oblast moža prime, ga pripre in vse je v redu, le dokaza bi bilo še treba — in pravi oblast: »Brate, tako je in tako, mi smo storili svoje, stori še ti svoje in priznaj, ne gre drugače, potrebno je zaradi porotni-

kov in zakonov in sploh!« Mož pa trdovratno: »Nak in nak!« Kako naj oblast potem z veseljem posluje in jo je le občudovati, da dela kratko in malo ne vrže iz rok in reče: »Pa se sami komandirajte, kakor se hočete!« Pa bi imeli morilci in vlomilci vruga!

Tudi to je zelo obžalovati, da se sedaj vrše umori kar tako in brez slehernih najpreprostejših formalnosti: brez prič, brez indicij, brez vsega! Res je, notarji so dragi in ni, da bi se zahtevalo, da mora vsakemu brez izjeme prisostvovati zaprisežen notar. Tudi priče se ne dobe zmeraj lahko, ker ljudje ne ljubijo sitnosti in potov.

Toda v starih časih je morilec vsaj kako pismo pisal poprej svoji žrtvi: Tako in tako in da mu srce ne da drugače in da bo storil to in to, — in so potem našli pismo in je bilo dober in veljaven dokaz zoper njega. Ali pa so mu naleteli v žepu na revolver in je bila ena cev izstreljena in se je baš tej cevi za las natanko prilegala krogla, ki so jo zdravniki izpipali žrtvi iz globine srca. Ali pa je skril svoj plen doma med suho meso in ga je tam izvohal policijski pes Karo.

Zdaj pa nič vsega tega! Le umor je tukaj in morilec! A pred dejanjem nič in po dejanju nič, kakor da je morilec padel z jasnega neba ali da mu je vsaj revolver nena doma z neba padel v pest; in potem, ko je bila reč opravljena, da je revolver zopet izginil v nebeške višave in z

njim vred tudi plen in nemara še zavest dejanja in spomin na dejanje — ne, tega ni odobravati!

Vendar ne bi bilo prav, ako bi se odgovornost za ves sedanji nered naprtila kratkomalo storilcu in le storilcu. Nered je tudi drugod.

Npr. pravilno je, da morilca priženo pred njegovo žrtev — to je bilo od nekdaj tako in ne kaže opuščati lepih starih in pomembnih običajev. Toda je bila svoj čas vsa ta reč lepo urejena. Ko je morilec stopil pred žrtev, tisti hip je pričela žrtvi točno in zanesljivo krvaveti smrtna rana; okoli so stali biriči in padarji in sodniki, vse je pretresla groza in so rekli: »Aha!« in so to reč zapisali in podpisali. Potem seveda skrušeni morilec ni mogel drugače, nego se je zgrudil na kolena, dvignil roke in prosil zamere.

Sedaj žrtve ne krvave več! To je jako žalosten znak časa. Ne za solzo ne dajo od sebe krvi, kakor da jim stvar nič ni mar! Ko so takšne, seveda ne zaslužijo, da se oblast sploh še opira nanje in jim vodi storilca pred nos.

Prijatelj Pepe, ta, ki sedi v uredništvu, je tudi ogorčen in je rekel, da je nereda že dovolj in preveč. Pepe misli, da bi bilo stvari v neizrecno korist, če bi oblast v obilnejši meri upoštevala novine in novinarje in jih pravočasno in točno o vsem obveščala. — Za avtonomijo, je rekel, da ne bi bil, dokler sedi v tem uredništvu.

Pa se mi zdi, da tudi Pepetove besede niso čisto brez. Zdi se mi, da bi se res prihranilo obilo očitkov in prerekanja, ako bi oblasti v pravem času obveščale novinarje. Npr. o umorih! Recimo tako, da bi lahko novinarji še pred uradnim dejanjem intervjuvali storilca kakor tudi žrtev. Naše novine so na jako odlični stopnji in se ne bi ustrašile ne fotografov ne specialnih risarjev, nego bi jih postavil na lice mesta, da ne glede na trud in stroške posnamejo vse udeležene osebe in najznamenitejše prizore iz pretresljive drame, in bi jim bila čitajoča javnost jako hvaležna. Tudi intervju koj po dejanju bi prinesel marsikak dragocen in zanimiv podatek. Pa bi bilo hkrati oblasti sijajno pomagalo na konja.

Pepe misli, da se je v teh pogledih mnogo grešilo in zamudilo. Vendar misli, da še ni prepozno, kajti da je trdno prepričan, da še ni konec dni. In je dejal, če bi oblast izpremenila svoje stališče napram novinam in novinarjem in bi krenila na drugo in pravilnejšo pot, lahko kmalu doživimo, velik in razveseljiv razmah na tem polju.

[Slovenski narod, 13. aprila 1924]

Okultni fenomeni

Ti so znamenita stvar, najsvetovnejši listi pišejo jako izobraženo o njih, pa utegnejo zanimati tudi domače kroge.

Grem npr. po cesti in pozdravim, pa se zgodi —
Zgodi se pa le, kadar grem sam!

Če gre žena z mano, potem je stvar drugačna. Če gre z mano žena, me žena vsakikrat rahlo dregne: »Pozdravi!« In storim tako in spoštljivo pozdravim, da ni zame-re. In potem mi žena pove, kdo je bil. Ali pa tudi lahko, da nič ne čakam in pozdravim kar na svojo roko in šele potem vprašam, kdo je bil, pa pravi žena: »Ne vem. Mislila sem, da ga poznaš, ko si ga pozdravil.« — Toda jaz ga ne poznam in sem le mislil, da ga morebiti ona pozna. In je stvar kolikor toliko v redu, kadar greva vku-pe.

Le kadar grem sam, se mi včasih pripeti nekaj čudnega. Grem in lepo pozdravim: potem pa se mi počasi zbu-ja zavest: Ali ni tale človek, ki sem ga pozdravil, mrtev! Kako pa — mrtev je! Mesec dni je tega, kar je umrl in je imel pogreb in parte in neutolažno vdovo in vse, kakor

se spodobi! Pa gre zdajle po cesti in mi je odzdravil z enim samim prstom — to ni v redu!

Toda to je baš tisto, kar se imenuje okulten fenomen in so o tem pisali jako učene knjige. In pravijo te knjige, da mrlič na cesti ni rajnik osebno, ampak da je le njegov duh ali fantom, in je mogoče, da imajo tale hip spiriti-sti todle kod svojo sejo in so klicali rajnika, pa hiti sedaj sirota, da stori svojo dolžnost, kakor mu jo ukazujejo okultni paragrafi.

Ta pojav je resnično čuden, čeprav me žena zaničuje in pravi, kar se tiče pozdravljanja, da ne igram dobre figure in naj si kupim očala.

Očala so draga! Pa ne glede na to — če bi žena vedela, kaj je okultizem, kaj je fenomen in kaj fantom, bi morebiti govorila drugače! Morebiti pa ne! Kajti so ljudje na svetu jako vsake vrste!

Npr. sem poslal slavnemu uredništvu prav lično reč, tako rekoč narodno pravljico: Martin Krpan. Slavno uredništvo mi jo je vrnilo s presenetljivo opombo, da je bila ta pravljica natisnjena že pred 66 leti. To je zanimivo! Resnično si nisem svest, da bi jo bil spisal tudi že pred 66 leti. Pač pa so mi na razpolago neovržni dokazi, da me pred 66 leti sploh še ni bilo na svetu. Kaj poreče slavno uredništvo spričo tega dejstva? Ali ni to fenomen, morebiti celo misterij?

Ne spominjam se natanko, kako pravi Hamlet, kajti mi je žena pospravila knjige nekam pod streho. Naj pa pravi karkoli, vsekakor ima prav! Slavno uredništvo naj bi blagohotno upoštevalo njegove tehtne besede in popravilo svoje stališče zastran Martina Krpana!

Ali pa vzemimo, kako čudovito čudna je bila zgodba z mojo palico!

Imam namreč palico z lepim svetlim ročajem, ne manjka dosti, pa bi bil srebrn. Redno je ne jemljem s sabo. Le če zvečer stopim izven mesta ali pa h Grozdu na Poljane, ne grem nikdar brez nje. V takih prilikah palica dobro služi: noč ima svojo moč, za kakim vogalom lahko preži usoda, pa je pomenek z bridko usodo dosti lažji, če je v roki palica.

To palico sem nenadoma pogrešil. Hotelo se mi je malo na izprehod, potem bi se oglasil pri Grozdu, prav čedna in izobražena družba zahaja tjakaj. Odkrito povem, tudi Martina Krpana sem slišal tamkaj in je dejal gospod profesor Pavle, ko mi ga je pravil, da je jako izviren. Slavno uredništvo na to opozarjam.

Hotel sem torej na izprehod, pa kakor rečeno — palice ni! »Žena, kje je palica? Otroci, kje je palica?« — Ni je! Včasih žena ni čisto stvarna in je rekla: »Tam je, kamor si jo dejal!«

Prejšnji dan smo imeli sejo in po seji je eden imel god in poleg godu tudi denar. Takrat, vem, da sem še imel

palico. Za palico mi je bilo žal, kajti je imela jako lep ročaj, ni dosti manjkalo, da ni bil srebrn Doma ni bilo palice, zato sem krenil gledat, kje smo sinoči sejali in godovali, ali je morebiti zaostala ondi. Sprejeli so me z odkritim veseljem, zelo so se smejali, toda o palici in bilo ne duha ne sluha.

Krvavelo mi je srce, palice je bilo vendarle škoda, kajti njen ročaj na pik da ni bil srebrn. — Zdi se mi, da sem to že povedal. Potrj grem h Grozdu, stopim, holaj! — Kaj mi ugleda radostno oko? Moja palica visi mirno in zadovoljno na običajni kljuki!

Iznenada vprašam krčmarja, kako in kaj, — odgovori krčmar, da nič ne ve. Gospod Kvas je sploh krčmar starega kova, nikdar nič ne ve, kaj se je godilo v gostilni, gostilna mu je kakor spovednica.

Vprašam Ančko, ki streže goste. Popraskala se je s svinčnikom za levim ušesom — toda ji ni pomagalo, nič ni vedela.

Vprašam še drugo gospodo, mar smo morebiti sinoči po godu še prišli semkaj in sem potem sam palico pozabil tukaj — pod milim Bogom je vse mogoče! Vsi so se začudeni pogledali in so dejali, da ne.

In potem je dejal profesor Pavle in vsi so rekli, da ni drugače: palica je morala sama priti semkaj v krčmo in na kljuko! Vajena da je poti in prostora in si je brez tuje vidne moči pomagala semkaj. To da je zopet tisto, kar se

imenuje fenomen. Mogoče da sta bili moja želja in volja tako silni in sta stopili s palico v raport in sta jo premaknili iz enega kraja v drugi. Temu se pravi telepatija in sem si besedo koj zapisal, ker je bolj težka. Ni pa izključeno, so rekli, da je stvar drugačna, in so izpregovorili besedo radioaktiviteta, beseda je za spoznanje še bolj težka kakor telepatija. In je rekel gospod profesor, da so širom tega predmestja in preko njegovih meja znane zdravilne moči vina, ki ga toči čislani gospod Kvas, in naj bi se gospod Kvas ojunačil in dal preiskati vino po izvedencih zastran morebitne radioaktivitete. Radioaktiviteta — beseda bi morebiti kakor blisk razsvetlila tajnostni fenomen z mojo palico.

Vsi so rekli, da je to res, in se je gospod Kvas kar usedel.

Gospod profesor pa je povedal še zgodbo o drugi palici, last je bila splošno priljubljenega kavalirja gospoda Gabrijela iun. Naneslo je gospodu Gabrijelu iun., da se mu je palica zlomila. Po sreči so bili veščaki pri roki, žurno so dali zlomljeno mesto v ovoj z gipsom, in res, v šestih tednih se je palica zopet lepo zrasla in zacelila — to je zgodovinsko! Ta zgodba, je dejal gospod profesor, da spada takisto v tajnostno poglavje o inteligenci mrtvih stvari. —

Na vsak način je vse to jako čudno in vredno resnega preudarka, pa mislim, da tudi slavno uredništvo še ni

spregovorilo zadnje besede zastran Martina Krpana. Cena kakor po navadi; ako ni nikakor drugače naj pa bo 10% popusta!

[Slovenski narod, 20. aprila 1924]

Mandat

Mislil sem in sem rekel, če bodo razpisali nove volitve, da se bom poganjal za službo narodnega poslanca. Potreben sem, ne? — gospod župan mi je že obljubil ubožno spričevalo, in sem tudi sposoben, kajti imam koze cepljene z odličnim uspehom.

Pepe, ta, ki sedi v uredništvu, je dejal, naj se nič ne bojim in da je že drugačne mulce priporočal volivcem, nego sem jaz. Za vsak primer pa, je dejal, naj se dam tudi v Male oglase, Mali oglasi učinkujejo neverjetno. Zadnjič da je nekdo enkrat samkrat oglasil, da prodaja srebrne kronice po zakonito dopustni veljavi: srebrno kronico za papirnati dinar! Pa je dobil v treh dneh 80000 ponudb in sedaj na debelo izvaža znamke s teh dopisov v inozemstvo, za sam stari papir pa je izkupil 1600 kron. Tak uspeh da imajo Mali oglasi!

To mi je bilo všeč in tudi žena je rekla, da nima nič zoper to, če bom narodni poslanec. Gospod Bajželj da je narodni poslanec, pa da je pripovedovala njegova gospa, koliko ceneje je vse v Beogradu, riž in rozine, in vse, kar pride preko Soluna — od Soluna sicer da ni pot v Beograd nič krajša kakor z Reke, toda je pri Solunu mor-

je toliko cenejše. In da je pravila gospa Bajžljeva, da ji je zadnjič prinesel mož iz Beograda 16 kil riža, finega, glaziranega, kar v gače si ga je dal nasuti, seveda so bile hlačnice spodaj zavezane in so bile gače sveže in oprane — kako si pa mislil?

Jaz bi za fini, glazirani riž rajši s sabo jemal vrečice, vrečice ne stanejo dosti in bi se kmalu izplačale, posebno če bi nosil riž in rozine tudi še za žlahto — vsak bo rajši manj plačal kakor več. Vrečice so bolj priročne kakor gače, toda nisem te svoje misli nikomur razodel — naj se vsak komandira po svoji pameti!

In tudi prijatelju Bajžlju nisem ne besedice zinil, ko me je prišel obiskat, ne zaradi vrečic ne zaradi volitev.

Toda je o obojem sam govoril in sem bil jako preseñen in razočaran in vidim, da ne bo nič ne z narodnim poslanstvom ne z rižem in z rozinami.

Malo mi je hudo, toda ne kaže in ne kaže!

Razodel mi je, da ob novih volitvah ne bo več kandidiral in da mu poslanstvo že pri vratu venkaj maha, tako ga je sit!

To se mi je čudno zdelo. Pri Bajžljevih so poprej še slabše jedli kakor pri nas in niso manj potrebni in sem vprašal, kaj se je zgodilo tako strašnega. Delo narodnega poslanca da je polno časti in ponosa in jako za blagor očetnjave. »En teden si z vlado,« sem dejal, »en teden si zoper njo, da ni stvar brez izprememb, in vsak dan si

slaven in te imajo v listih: če si kaj govoril, zato ker si govoril, če nisi, zato ker nisi!»

Nak, je mukotrpno dejal Bajželj in turobno mu je drhtel jugoslovanski brk, delo v skupščini ni tisto, kar ga bega. Toda je delo v skupščini le postranska stvar. Poglavitno delo narodnega poslanca da je namreč to, da je agent. Grohot peklenški — agent! Vsak dan da dobiva trideset pisem iz svojega volilnega okraja in potem je agent svojih volivcev in mora opravljati njih posle in so ti posli — tužna nam majka! — navadno umazani! Narodni poslanec? Hohoho! Agent! Agent za umazane posle, to je pravo ime!

Prijatelj Bajželj je bil jako razburjen, debela sraga se mu je zibala na koncu tužnega brka, in sem mu natočil požirek orehovca, za zdravilo ga imamo v hiši, ako je kdorkoli bolan kakorkoli.

Pa je dobro del tudi prijatelju Bajžlju in si je obrisal tužni brk in je povedal: Kjerkoli kakemu javnemu uslužbencu ni v redu blagajna in ima zato sitnosti, od vsakega dobi nujno pismo, kako zagrizen pristaš nasprotne stranke da je njegov predstojnik, in naj stori gospod narodni poslanec potrebne korake pri ministru, da se omenjeni predstojnik nemudoma odžaga in na njegovo mesto postavi podpisani, ki da je zanesljiv volivec in zaveden in navdušen pristaš stranke! O blagajni seveda ne stoji v pismu ne besedice.

On, Bajželj, da potem šteje za svojo dolžnost in stopi k ministru in mu vse razloži in zanesljivega volivca čim topleje priporoči in minister piše po akte. Akti pridejo, v teh aktih pa stoji, da se ni zgodilo prvič, da je čim topleje priporočeni gospod volivec segel v državno blagajno, v službi da je len, ima pa vrlo živahne stike s sovražnikom onkraj meje! Tako stoji v aktih in je vse podprto z dokazi in se potem gospod minister jako čudi.

Gospoda Bajžlja pa je sram pred gospodom ministrom in se mu take in enake sramote ponavljajo vsak dan. — Drugi volivec bi rad prosto vožnjo po vseh železnicah zaradi trgovinskih stikov, tretji gostilniško koncesijo s pravico za slepe igre, in četrtemu ni prav, kakor je sodnija razsodila njegovo pravdo s sosedom zaradi zmerjanja. In v vsakem pismu je pisano, da je živo prizadet javni blagor in naj narodni poslanec posreduje in naj ne odneha, drugače bi bili volivci jako vznemirjeni in bi bile posledice nedogledne!

»Oh,« je vzdihnil gospod Bajželj, »strašno!«

In je povedal, kako mu od neprestanega posredovanja pri oblastvih že pešajo duševne sile. Zadnjič da je hotel ženi iz Beograda prinesti riža in je imel nalašč v ta namen s sabo dve vrečici. Pa ko je stopil v prodajalno in je segel v kovček, mu je namesto vrečice prišla v roke hlačnica od gač, takšne ima trake kakor vrečica, in je nastavil in mu je kalfa v hlačnico vsipal riž in ga ni bilo

nikoli dosti, ker je na drugi strani zopet venkaj letel. Potem da je zapazil zmoto in dal kalfi iz kovčka pravo vrečo in ga je bilo jako sram in je gače kar stlačil v žep in bežal na vlak. In ga je bilo sram še v vlaku, in kadar ga je sram, mu rada kri teče iz nosa, pa mu je pričela tudi v vlaku in je hitro segel v žep, da si jo prestreže z robcem. V kupeju pa je bila jako fina gospoda in se jim je bil predstavil, da je narodni poslanec, in vsi so majali glavo, da si narodni poslanec nos briše v umazane gače. Kajti so bile umazane in jih je peljal domov v perilo — kako si pa mislil?

»Oh,« je dejal in je naslonil glavo v roko, »resnično sem bolan,« in nismo pri nas nikdar brez orehovca za primer, da je kdorkoli bolan kakorkoli.

Pa mi je zaupal še to. Danes da je dobil pismo od Božidarja Zverine, od tistega, ki je zaklal lastno mater in jo obesil v dimnik. Na zadnjem porotnem zasedanju da je bil obsojen na vešala. »In zdaj,« je dejal, »mi piše iz zapore — tukajle je pismo — da je moj somišljenik in najzanesljivejši pristaš. In naj mu s svojim mogočnim vplivom izposlujem, da se mu vešala izpremene v milo denarno kazen in še bi rad, če bi bilo mogoče, da dobi službo sekvestra, kadar bi se kod katera boljša izpraznila. Ves okraj da je z njim, vsi da so enih misli: ako bodo volitve, vsi bodo kakor en mož volili mene!«

Plašno me je pogledal moj ljubi Bajželj in tiho izjavil, da ga je strah! Strah ga je volivcev in poslanstva! In bo poslanstvo še danes odložil — in če hočem, da je poslanstvo meni na razpolago! —

Stvar me je pretresla.

In potem sva se posvetovala z ženo in sva oba rekla, da ne in da bomo rajši še naprej jedli krompir v oblicah in ga bomo jedli z oblicami vred.

[Jutro, 30. aprila 1924]

Vigred

Milostiva!
Prišla je vigred! To je pomlad. Pa če je tiskana, se ji pravi vigred in je potem zavezana, da se vede lepo in gosposko in da je brez slane in snega. In sem Vam bil obljubil, da Vam bom sporočil prihod vigredi, in to v natisnjenem pismu. Kajti da Vam pišem, milostiva, prihod vigredi z navadnim pismom, bi bilo preneumno.

In smo prestali tudi veselo alelujo s pirhi in vstajenjem narave. Vse klije in naša mlada kanarka pridno vali in pričakujemo, da bo kaj to pot. Najprej je sedela na treh jajčkih, zdaj ima le še dva in naše ženstvo ugiba, kam je izginil tretji, da ni o njem sledu. Meni je stvar jasna. Vse je praznovalo veselo veliko noč: ljudje in polja in sonce. Pa je vzdihnil kanarček in žalostno je dejal: »Predraga kanarka mojega srca, mar bova midva sama v vesoljnem stvarstvu ostala brez pirha in brez blagoslova?«

»Ne!« je odgovorila kanarka. »On, ki oblači lilije, je skrbel tudi za naju.« — Umaknila se je v gnezdecu in malo iznad jajčkov in sta potem enega načela in sta ga snedla, da nista bila brez pirha in blažene aleluje.

Vigred je tukaj, vse se veseli. Sinoči sem bil v kavarni in je bila notri gneča veselih ljudi in sem naletel tudi na Vašega gospoda soproga. Imel je s sabo še dva druga verižnika in sem mu naročil svoje najvdanejše pozdrave za Vas, milostiva. Ne vem, ali jih je izročil ali jih je pozabil, kajti je bil precej na »gemer«!

Milostiva, ne veste, kaj je »gemer«?

Oh, to je še historija od rajnkega strica Matevža — pri Sv. Križu počiva njegov prah in pepel, zanj ni več vigradi, zanj ni aleluje!

Jako nas je ljubil deco. Kolikrat nas je pobral in nas je gnal na izprehod in potem smo krenili v gostilno pri »Pitani kljusi«, tam so se dobile za majhen denar ogromne konjske bržole in smo se jih natepli, da smo imeli trebuhe kakor bobne.

Stric Matevž je čislal konja pa je čislal tudi druge živali in mu je neki dan prišel v roke tolst maček pa je ukazal pri krznarju, da so mu ga dali iz kože in so mu odsekali tudi kremplje. Potem ga je nesel domov in je povedal teti Rozaliji, da prinaša vidro. Milostiva, vidra je imenitna jed, zlasti jo čisla višja duhovska gospoda o svetem postnem času! Teta Rozalija je bila znana kot izborna kuharica in je vidro jako okusno pripravila. Jedli smo jo z veliko slastjo, in ko je bila obrana do zadnje kosti, je stric Matevž pomežiknil z enim očesom in ni drugega rekal kakor: »Mijav!« Pa je teta Rozalija pri tej

priči vso jed vrgla nazaj in je bila jako užaljena! — In je bil stric Matevž sploh prijatelj zdrave domače šale.

Kar se pa tiče besede »gemer«, je stvar taka: šli smo na izprehod, stric je bil eleganten kakor vedno, telovnik in srajca sta mu široko zijala, to je dobro delo njegovim moškim prsim, in nam je razkazoval naravo in svet z mogočno besedo, kakor da je vse to on ustvaril in da ima vse to on pod svojo komando: marjetico na travniku, metulja na cvetki, oblaček na nebu. V jarku ob cesti je ležal pijanec pa smo si ogledali še pijanca.

In je stric Matevž govoril o pijancu takole: »To je vse zato, ker ljudje ne vedo, kdaj imajo dosti. Če bi vedeli, kdaj imajo dosti, pa ne bi bilo tako!« Potem nas je pozval, da pojdimo naprej, in je bil stric Matevž jako izobražen mož in je znal tudi nemško in je rekel:

»Gemer!« To se pravi »Pojdimo!«

Tačas pa je pijanec sedel pokonci: »Kdo je gemer? Jaz da sem gemer? Pa če sem gemer, sem gemer za svoj denar in to nikomur nič mar!«

Od tedaj ima beseda »gemer« v naši družini svoj posebni pomeni. In je bil gospod soprojg sinoči »gemer« v tem pomenu, toda moram priznati, da se mu je podalo — nekaterim ljudem se vse poda, še stenica na ovratniku — in začenjram stavke rad z »in«, ker je to bolj izobraženo.

Vigred je in po cestah se šeta nova moda. Nežno ženstvo nosi jako visoke pete — med štirimi pari pet so trije pari pošvedrani. Milostiva, poznate me, da mi ni nava-da, da nežnemu ženstvu gledam pod noge. Toda sem to pot gledal zato, da vidim, ali se pozna, ako gre kdo po cesti in ima podplate raztrgane.

Zdaj lahko povem: Ne pozna se, če nog ne dviga pre-visoko. Nego mora stopati bolj s trdo nogo, tako kakor stopajo upokojeni generali.

Če me boste srečali, milostiva, in mi bo korak trd, kakor je upokojenim generalom, ni treba misliti nič napačnega! Nisem bolan! Marveč tiče razlogi moji trdi hoji globlje in je to pravzaprav jako zanimiva stvar z dušeslovnega vidika.

Milostiva, vigred je tukaj! In je sploh neumno, da vam pravim milostiva, ko se pozna še iz časov, ko ste be-rivko prodajali in redkvico! Toda Pepe, ta, ki sedi v ured-ništvu, pravi, da je v tiskanih pismih neizogiben naslov »milostiva!« — drugače stvar ni literarna.

Naj pa bo tako, milostiva!

In pozdravite tistega svojega verižnika, kadar ne bo »gemer«!

Klanja se Vam

Vam vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 4. maja 1924]

Razočarane

Milostiva!
Sporočam Vam veselo vest, da mi je lanski slamnik letos preozek — iz tega sklepam, da mi glava še raste. To je jako razveseljivo znamenje in jamstvo, da nisem še pri kraju; še ne bo usahnila mojemu peresu pisatelj-ska žila in še Vam bom lahko pisal pisma o tem in onem.

Milostiva! Ali niste tudi Vi razočarani? Razočarana biti je danes jako moderno. Razočarane so vse ženske duše. Ženska duša ste vendar tudi Vi, ali ne? Saj tudi Vi špičite svinčnike s škarjami? Nekatero jih. Nekatero jih pa špičijo tako, da jih ob koncu toliko obgrizejo, kolikor je treba, da za silo pišejo. Tako špičenje je globoko utemeljeno v ženski duši. Žive na svetu ljudje, kateri pravijo namesto ženska duša ženska psiha. Toda je psiha tuja beseda in pomeni tridelno ogledalo in ni prav, da se ljudje pačijo iz gole prevzetnosti in uporabljajo tuje besede, ki jim niso kos.

Ženska duša, to je tisto! Žensko dušo je treba razumeti in upoštevati! Ako ženska duša in upoštevana in razumevana, je ženska razočarana in ji srce ne da miru in jo žene v bar s komerkoli. O, bar je pribežališče ženstva,

nerazumevanega in razočaranega — dobro, da imamo bar, kam bi se drugače reve zatekle!

Ali cenjeni Vaš gospod soprog, tisti verižnik, razume Vašo žensko dušo? Včeraj sem ga srečal dopoldne ob desetih in je že jako dehtel. Dejal sem, da se bojim za njegovo zdravje, pa je odgovoril, da itak nič ne pije. Če res nič ne pije, pa vendar diši po vinu, je to izreden dar, ki ga ljubi Bog le redko kdaj nakloni posebnim svojim izvoljencem. — Šel je z nekim plešastim Italijanom in ne vem, ali bo on ogoljufal Italijana ali bo Italijan njega.

Slutim, da Vaš gospod soprog ne razume Vaše ženske duše. Če bi bila, da bi se dala jesti s čebulo, potem bi jo razumel! Tako pa mislim, da je ne razume. In mislim, da ste jako razočarani. Ako še niste, pa boste in je to sploh moderno.

Jaz razumem žensko dušo!

Ženska duša ne zatvarja za sabo vrat, vedno jih malo pušča odprta. In predale takisto in okna in omare in vse. Niti ni dano ženski duši, da bi zaprla knjigo, ko jo je nehala brati, nego jo odprto položi na mizo, na postelj, na stol, na umivalnik, na ognjišče ali kamorkoli in jo položi odprto s platnicami navzgor. Potem pa si reč premisli in prične brati drugo knjigo, še preden je končala prvo, in lahko leži prva knjiga odprta leto dni, pa lahko leži odprta razen nje tudi še druga knjiga in tretja.

Kajti ženska duša ljubi literaturo, posebno v postelji, toda mora biti tiskana na dobrem papirju in biti lično vezana in ne sme biti prepoceni. Gledališko literaturo pa ljubi ženska duša ono, ki ni v njej streljanja.

Ure si ne navija nikdar o pravem času in v pismih ne dela vejic.

Če se pa na cesti ženska duša ustavi in govori iþprijateljico, se bo ustavila baš na najoþjem mestu pločnika, da ne bo mogel narod ne semkaj ne tjakaj in se bo rodilo ogorčenje iz tega in nezadovoljstvo in bosta ogrožena narodno in državno edinstvo in politična linija! Žensko dušo je treba razumeti! Ženska duša je nežna, tako je nežna, da jo je celo sram, da ima ušesa, in jih skrbno skriva za frizuro. Niti popka na trebuhu ne skriva tako skrbno.

In govoriti mora. Ne povedati, samo govoriti! In nekoga mora imeti, da jo poslušā.

O, koliko zakonov je nesrečnih le zato, ker moþ ne razume žene in ji ne da, da bi govorila in bi jo poslušal! Nego pravi? »Hm!« in gre spat in smrčat. Žena pa je bridko razočarana in se s solznim očesom ozira, kje je kdo pod milim nebom, ki bi jo razumel in jo poslušal in bi lahko z njim šla v bar!

Seveda, tudi moški ni brez duše, pa je treba razumeti tudi moško dušo in ni da bi se jo krmilo vsak dan s pljučki, če jih ne ljubi. Mislim, da v Vaših salonih, milo-

stiva, pljučka itak ne občujejo. In kadar je moški mrk in redkobeseden in ga bole glava, vrat in prsi in desna peta, tačas mu je duša sigurno suha in brez denarja. Nezadovoljivo denarno stanje jako neugodno vpliva na moško dušo. Pa mislim, da takega stanja takisto ni pri Vas in ga ne bo in bo že pazil gospod soprog, da se bo o pravem času poravnal s 30%, pa bo zopet denarja kakor pečka.

Za Vašega gospoda soproga me ne skrbi, ta ne bo razočaran. In hodi on itak v bar, čeprav ni razočaran. Le za vas me skrbi in je stvar tembolj opasna, ker imate toliko časa, dela pa nič. Da bi pletli vsaj žemperje! —

Še to Vam naznanjam, da je naša kanarka srečno enega izvalila. Takšen je kakor bramor, mislim, da se roditeljema zdi lep. Moja žena jih opazuje in mi je povedala; kadar gre kanarka z gnezda, pa on stopi tja in malega pestuje in ga vzame k prsim. Rekla je, da se kanarček čisto drugače zaveda svojih očetovskih dolžnosti kakor mi moški.

Pa dobro! Da vsaj ni razočarana še kanarka!

Koga bomo prosili za botra, še ne vem.

Če bi Vam to pismo pisal po pošti, bi Vas prosil, da ga ne kažete gospodu soprogu, kajti Vaš gospod soprog je ljubosumna govedina. Ko pa bo to pismo natisnjeno, ga gospod soprog tako ne bo bral — tiskanih stvari ne bere.

Pa zbogom, Pepca, in se Vam, milostiva, globoko klanja

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 15. maja 1924]

Cepivo zoper starost

Milostiva! Svoj čas so imeli zoper starost take mline — na enem koncu so vanj vsipali stare ljudi, tako rekoč škar-te, na drugem koncu so ven prihajali fantiči, deklice, sama cvetoča mladost, in je to zgodovinsko, drugače ne bi bilo naslikano v muzeju na končnici.

Zdaj imajo namesto mlina ruskega doktorja in profesorja, Voronov mu je ime, in starih ljudi več ne melje, nego vzame opico, opici vzame žlezo in jo vcepi stari škarti in se stara škarta pri tej priči pomladi — tako postane mlada, da bi lahko bila svoj lastni sin! O, milostiva, na uho mi je prišla pretresljiva vest, da Vas je bolel otiščanec in ste obupavali in ste delali testament: Vaša zadnja volja je bila, da Vas na mrtvaški oder položite v lakastih čeveljčkih z visoko visokimi podpetniki in v flor nogavicah, drugače da ne marate v hladni grob!

O, milostiva, bolela me je ta vest, pustite mrke misli! Rajši si dajte cepiti opico! Prelepo poje življenje!

In povejte še Vašemu gospodu soprogu, tistemu verižniku, da njemu tudi ne bi škodovalo kake pol gorile, njegov nos ima že mlade! Pa ne vem, ali jih ima samo od

let ali so tudi od vina in od božje milosti. Nekateri trde, da se dobe mladi na nosu od skrbi; ti, ki to trde, vsi imajo take nosove.

Pa kakorkoli, opičja žleza je jako imenitna reč ne le kar tako, nego tudi sploh. Namreč imenitno je dejstvo, da človeka pomlaja opičja žleza. — Človek se prehitro stara! Zakaj se stara prehitro? Samo od prevelike učenosti in modrosti! In tedaj in zato mora človeku priti na pomoč božja stvar, katera nima bolne učenosti človečje in modrosti, nego ima še svoje nepokvarjene pragozdne nagone, in ta božja stvar lepo da semkaj svojo žlezo in ozdravi človeka in ga pomladi.

Kajti je vsa naša modrost in učenost pravzaprav le nevarna bolezen in bi brez nje ljudje bolj dolgo živeli.

To je tista resnica!

Te resnice nisem iznašel jaz — če bi jo bil iznašel, bi bila figo vredna, to dobro vem. Nego jo je iznašel znamenit učenjak, ves svet je poln njegove slave, še naši listi so poročali o njem in sem že vedel, kako se piše — Plehšmid ali tako nekako.

Ta učenjak pravi: kadar dospe kak narod do vrhunca kulture, pa je z njim amen in konec in narod zapade! Ta resnica je jako žalostna! Posebno za rodoljuba. Rodoljuba davi bridka skrb o bodočnosti naroda, jemlje mu veselje za kulturno delo, strahoma se vprašuje, kaj bo jutri. Npr. sem bil že trdno sklenil, da bom spisal Mae-

berlinckovo Modro ptico, to je jako globoka reč in poetična in ni nič za Vas, milostiva! Pa mi sedaj ne da srce, da bi jo resnično spisal, kajti bi pomenila nezaslišan napredek na polju naše kulture. Tak napredek bi le požuril smrt milemu našemu plemenu — piše oni znameniti Kupferšmid.

To moramo vedeti, pa bomo z drugačnim očesom gledali tudi Beograd. Naši preveč zabavljajo Beogradu in mu očitajo njegov Balkan. Balkan je velik hotel, ki se po njem imenuje vsa zemlja od Beograda doli do morja, ni tamkaj vse v redu, ne v zemlji ne v hotelu — to je res! Pa naši radi očitajo Beogradu, da hoče tiste razmere razširiti tudi na naše kraje in da bo tako upropastil našo visoko kulturo!

Ti očitki niso pravični.

Naši ljudje premalo bero in niso izobraženi in potem ne razumejo stvari. V Beogradu so drugačni, tam so brali onega Kupferšmida ali Pleh- in so ga razumeli, pa nas tudi ljubijo in drugega nimajo v mislih, nego da nam vcepijo zdravilne žleze pragozdne in tako podaljšajo življenje naši kulturi.

Mi Slovenci smo na jako izrednem vrhuncu kulture, od samega vrhunca že gagamo in nam neizogibno grozi propast in razsulo. Pa nam je priskočil v pomoč Beograd in nam je vcepil kuluk in bi si bili s kulukom podaljšali življenje vsaj za petdeset let, ako ne za več.

Žalibog so kuluk zopet ukinili!

Pa naj so ga ukinili, nam vendar ni treba obupati, kajti nam nudi naklonjeni Beograd bogatega nadomestila za kuluk, vsak dan drugega, da se lahko kregajo profesorji, in je jako dobro znamenje, kadar se naši profesorji kregajo.

Če je človek izobražen, vse to razume, in ga ne sme boleti npr. takšni zakon in da so v dvanajstinah kazenske določbe, v kazenskem zakonu pa da je recept za golaž. Vse to ni drugega, nego so zdravilne žleze in mladost in zanesljivo jamstvo za dolgo življenje. In sem se še dalje spomnil, da onemu Kupferšmidu ni ime Plehšmid, ampak se pravilno piše Spengler.

No torej!

Tudi Vaš gospod soprog, milostiva, tisti verižnik, vedno zabavlja na Beograd, češ koliko ga tam stanejo intervencije!

Gospod soprog naj bo kar lepo tih in zadovoljen, drugod bi ga bili že davno obesili — tega mu ni treba praviti! Intervencije so vendarle cenejše kakor vislice in čim dalj ne bodo odpravljene intervencije, tem dalj mu bo cvetela trgovina!

Zdi se mi, Vašemu gospodu soprogu ni prav, da mu pravim verižnik. Izgovarja se, da je protokoliran trgovec. Pa sem vprašal prijatelja Bušeta, ki pomaga pisati na sodnji, in je dejal, da na sodnji nikogar ne vprašajo, ali

je verižnik ali ne, nego ga protokolirajo, da je le biljeg plačan. Na sodnijo naj se nikar ne sklicuje gospod soprog.

Veste, milostiva, kaj me najbolj jezi? Vaš soprog, ki je taka govedina, on ima srečo in je verižnik, jaz pa nisem!

Ali ni to krivica?

Pa sami recite, ali ni!

In mu sporočite, da se mu klanjam, kakor se klanjam Vam

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Slovenski narod, 22. maja 1924]

Besede

Milostiva!

O naši kanarki sem Vam že pisal, da je srečno povila mladiča, in se roditelja kakor tudi mladič počutijo dobro. Mladič že široko zija v gnezdu in berači hrane — zdaj se mu ne bojim več za bodočnost. Kdor zna beračiti, ta je preskrbljen!

Kanarčki kaj so? Drobne so in preproste živalce brez sleherne pameti. Brez neumrjoče duše! Pa je vendar naš par znal in je speljal reč z mladičem in jo je speljal brez navodil in poukov in knjig in pridig in predavanj!

K nam sta prišla kanarček in kanarka čisto nepohujšana, tako rekoč naravnost vsak iz svojega gnezda. Pri nas nista videla nič napačnega — na to pazimo. Niti nista zahajala v kino ali v moderno dramo. Niti ni njun rod tako srečen, da bi imel skrbnega nadpastirja, ki bi pisal kanarčjim ženinom in nevestam prijazen poduk, kako se je najuspešneje pariti.

Vsega tega jima je torej nedostajalo! Pa sta vendar uspela in je kanarka izlegla jajček in ga izvalila in ni šla ves ta čas ne enkrat po svet v ambulatorij. Zdaj pita mladiča in stari hodi pitat njo — vse brez knjig in vprašanja,

in se mladič razvija in je pričakovati, da skoro doraste v zdravega in koristnega člana kanarčje družbe.

Gledam naše kanarčke pa premišljudem, ali je človeški rod res tako daleč za kanarčki, da sam od sebe ne bi zadel vsega tega? Ampak da mu je za vse to treba toliko poduka doma in v šoli in cerkvi in v knjigah in v listih s slikami in brez?

Kaj Vi pravite, milostiva, ki tudi niste čisto brez izkušenj na tem pregrešnem svetu?

Ne vem, milostiva, ali verujete v Boga — namreč vobče in ne le ob nedeljah od pol enajstih do enajstih.

Jaz verujem vanj pa se mi zdi, da tako kanarčki kakor ljudje vsi izpolnjujemo le božjo voljo in da je vse naše čeljustanje in pisanje le kakor šumenje lista v vetru: ne pomaga mu, ne ovira ga, veter bi šel tudi brez njega! Ljudje preradi pozabljamo Boga in potem mislimo, da mi sučemo svet in da ga ne suče Bog in da bo svet obstal, ako o pravem času ne spregovorimo važne besede ali je ne zapišemo.

Ljudje sploh preveč govore in pišejo. Pa jih je obilno govorjenje in pisanje tako prevzelo, da žive v samih besedah in so prepričani, da le tisto velja, kar je govorjeno in pisano, da tistega, kar ni bilo govorjeno ali pisano, sploh ni na svetu, In kar se godi, da je vse le posledica besede, govorjene in pisane, in razen besede da ni sile na svetu!

Pa se mi včasih zdi, milostiva, da so vendarle še druge sile na svetu razen človeške besede.

Človeška beseda niti ni vedno resnična, naj je govorjena, naj je pisana: Včasih se zaveda človek, da piše resnico, včasih se ne zaveda. Poleg človeške besede je na svetu najprej še človek sam, ki ga ni le beseda, kje neki! Nego ima tudi želodec in kri in nagoni in potrebe in zmožnosti. Pa si človek ne voli sam svojih nagonov in potreb in sposobnosti, nego so mu dane in vsiljene.

Človek živi in se razvija in gine po zakonih, ki ne stojijo v Uradnem listu in ne veljajo le za ljubljansko in mariborsko oblast. Niti ne veljajo le za nas in za našo zemljo in za naš sončni svet. Nego veljajo za brezkončnost v času in daljavi in ni človek v tej brezkončnosti več, kakor je mušica: človek govori važne besede in piše znamenite članke, pa je tako, kakor bi kašljala mušica.

Poglavarji govore in pišejo, cerkveni in posvetni — svet gre svojo pot po božji volji! Narodni voditelji govore in pišejo, belobradi in gladko obriti — svet gre svojo pot po božji volji!

Učenjaki govore in pišejo — svet gre svojo pot po božji volji! Mušica kašlja in misli, zdajle bo soncu srce padlo v hlače — svet pa gre svojo pot!

Ne vem, milostiva, ali berete politične vesti. Če jih berete, nič se ne razburjajte, nič se ne bojte! Vse se bo razvilo tako, kakor se mora in kakor je utemeljeno v

večnih zakonih. Brez pomena je, kaj ta govori v Beogradu, kaj oni piše na Dunaju in kakšen manifest je izdala stranka. Mušice kašljajo, Bog pa vlada! In vlada tudi one, ki mislijo, da vladajo Njega.

Upam, milostiva, da ste me razumeli! Ako me niste, pa preberite to pismo še enkrat! Jaz sem ga prebral trikrat in lahko rečem: nekoliko se mi že svita. —

Vašega gospoda soproga, tistega verižnika, ali so ga že zaprli? Če ga še niso, pa ga bodo. V jetnišnici imam prijatelja, ki je paznik, pa mu bom rekel, naj Vašemu gospodu soprogu par dni ne dajo nič jesti, to mu bo dobro delo in mu ne bo treba v Rogaško Slatino. Čemu po svetu trositi denar, ko je poceni pomoč tako blizu!

In pravi moja žena, če boste potem zopet berivko prodajali in redkvico, kakor ste jo prej, da bo rada kupovala pri Vas.

To Vam od srca želi

Vaš vdani

Fr. Ž.

Pripis. Pravkar so mi prinesli pretresljivo vest, da je naš mali kanarček nenadoma preminil. Zelo hudo nam je in bi od srca radi razobesili črno zastavo, če bi kaj pomagala. Nemara ga je kanarka, ta kanalija, premalo krmila!

Sedaj ugibam, ali ni morebiti vendarle napak, da mlade kanarčje matere ne dobe nikakšnega poduka, govorenega ali pisanega! Ali bi pa bil tudi takšen poduk brez hasni? In je mali kanarček preminil le zato, ker je bil izčrpan oni kontingent, ki je določen po večnih zakonih za kanarčji rod?

Kakorkoli! To pismo je spisano, zaradi kanarčka ga ne bom izpreminjal, naj ostane, kakršno je!

[Jutro, 24. maja 1924]

Hroščevo leto

Milostiva!
Letos je hroščevo leto. Ali tisti Vaš protokolirani soprog in verižnik kaj veriži z rjavimi hrošči? Naj pazi, da ne zamudi prilike — potem bo pa kričal! Na magistratu delajo ogromne kupčije, po 20 Din plačujejo kilogram žive vage. To pošto so mi prinesli otroci iz šole in me prosili dovoljenja, da jih gredo nabirat.

Dovolil sem in sem jim dal na pot svoj očetovski blagoslov in sem jim ga dal drage volje, kajti je očetovski blagoslov do sedaj še brez takse.

Časi so slabi, sem dejal, in je sploh lepo od magistrata, da se ne polakomnijo hrošiev kar sam gospod župan in njegovi ljudje, nego da privoščijo tudi drugim ljudem zaslužka, in da niso taki, kakor so nekateri verižniki, ki bi najraje vse sami požrli. Da, da — sami požrli!

Vso čast magistratu in ni njegova krivda, da je naši deci izpodletel dobri namen. Ampak je kriv rjavi hrošč, ki zavraten seda na takšna hrastova drevesa, ki se nedolžnim otroškimi rokami ne dajo otresti — to ni moža-to!

Kupčije torej ni bilo in ni bilo pričakovanih gmotnih koristi. Vendar je nudilo zasledovanje rjavega hrošča naši deci obilo podučnega vpogleda v njegovo zasebno in rodbinsko življenje. In so mi povedali otroci pretresljivo lepa opazovanja, zlasti o njegovi trdoživosti: enega je bila le še glava, eno krilo in prvi par nog, pa je vendar še podjetno migal tjakaj v sveži pomladanski dan; drugega da ni bil več nego zadek, a ta je bil še poln življenja in prekipevajočih sil!

To so reči, ki ne stoje v vsakem prirodopisu in so vredne, da Vam jih pišem — lahko jih premišljujete, milostiva, časa imate dovolj!

Kaj, če bi bili tudi ljudje taki in bi mogli živeti posamezni deli ali kosi človeka brez ostalega telesa! Tako, kakor že pravijo o ženskah, da ima jezik ženski svoje samostojno življenje, in če ženska umre, da jezik še naprej živi in ga je treba posebej ubiti. To je nekaj čudovitega!

Vsak človek ima svoj poklic pod milim nebom, zaradi tega poklica je tukaj, pa bi lahko izvrševal svoj poklic, kar se tiče poklica, tudi, ako ne bi imel vsega telesa in vseh njegovih kosov, ampak samo toliko in samo tisto, česar in kolikor mu je treba za poklic.

Upam, da se razumeva, milostiva; seveda se pravi tej reči filozofija in je bolj težka za dame.

Ampak ko za posamezni poklic ni treba kar celega človeka, bi ustrezalo zakonom narodnega gospodarstva,

da bi bilo človeka le toliko, kolikor ga zahteva njegov poklic, in da bi bil človek hkratu tako trdoživ kakor oni hrošč s samo glavo in parom nog ali oni s samim zadkom. Potem bi bilo človeku življenje dosti cenejše in brez stanovanjske krize in bi morebiti še lažje izvrševal svoj poklic, če ne bi imel drugih kosov telesa, ki s svojimi potrebami in nagoni in sitnostmi le ovirajo točno izpolnjevanje poklica.

Ta premišljevanja so res čudno globoka in bi jih pravzaprav moral premišljevati kdo z vseučilišča!

Tudi recimo ugled bi bil večji, če bi imel recimo pesnik, takšen, ki piše pesmi, samosvoje vroče srce, čuteče bol vesoljnega sveta, in bi imel poleg srca kvečjemu še desno roko, ki bi občutke pisala črno na belo po štiri vrstice na vsako stran. Samo srca je treba pesniku in roke in takšen naj bi živel! Kakor je lahko živel oni hrošč s samo glavo in parom nog! Koliko idealnejši bi bil pesnik in bolj vreden lovorja in zlate obreze, če ne bi imel poleg srca in roke tudi še želodca in črev in mokrega nosa in takih in enakih grdih reči!

In recimo drugi stanovi, koliko všečneje bi živeli ljubemu Bogu, če jim ne bi bil v nadlego in sramoto ta kos telesa ali ta!

Nekaterim bi bilo dosti, da imajo le zadek, pa bi slej kakor prej sijajno opravljali svoje važne službe.

Vaš čislani gospod soprog je verižnik, zanj bi morda zadoščalo, da bi imel prste, da z njimi grabi, in listnico, kamor bi grabil. Toda je hkratu požeruh, zato mu je treba še žrela in zraven spadajočih postranskih prostorov, drugega nič!

Oh, milostiva, kajne Vi najrajši ostanete, kakršni ste! Vi nujno potrebujete vse svoje cenjeno telo in vse njegove kose, če ne za drugo, pa zato, da nanje natikate kake pentlje ali kak nakit. Oh, milostiva, poznam Vas in se mi zdi, da bi se Vam zaradi pentelj in nakita včasih prilegel še par drugih nog povrhu in še kakšen dodatni zadek!

Takšni smo, takšni!

O, milostiva, letos je hroščevo leto! Veste, milostiva, kaj pravijo ljudje? Da zato kanarke letos ne krmijo mladicev, nego jih puste, da od gladu ginejo, ker je letos hroščevo leto.

Skrivnostni so zakoni matere narave.

Morebiti tiče baš tod tudi skrivne korenine obilih letošnjih umorov. To naj bi upoštevali gospodje zgovorniki, da bodo pred porotniki lahko predlagali dodatna vprašanja in bo potem njih častivredni klient in morilec sijajno oproščen od obtožb, to pa zaradi nepremagljive sile hroščevega leta.

In kdo ve, ali niso v zvezi s hroščevim letom mnogoštevilni gospodarski polomi, neprestane politične krize

in slabi učni uspehi naše šolske mladine. In to, da sosedova Jožica ne dobi ženina in ga ne dobi!

In še to, da mi Vaš verižnik sinoči in maral posoditi 30 Din. Zavmil me je z gorjupo besedo, da še in tako pijan. Morebiti res ni bil tako pijan. Toda kavalir tudi ni bil. Kavalir ne odreče 30 Din. In ga le obžalujem.

Recite mu, da ga obžalujem in naj ne pozabi, da je letos hroščevo leto in da letu še ni konec in se ne ve, kaj ga še čaka! Naj se poboljša!

To želi od srca njemu in sebi.

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 6. junija 1924]

Birma

Birma je jako težaven zakrament, za nobenega drugega ni treba toliko priprave in tako temeljite. Pri sosedovih so imeli verižnika za botra in so ves teden pred birmo učili fanta, da bo znal jesti pri botru, pa se je predzadnji dan fantu uprl želodec in se je ponečedil pri mizi — za vse leto so mu odložili birmo!

Koliko smo učili našega! »Da boš ravno sedel pri mizi in ne boš z roko jedel solate, pujs! In da ne boš potem s krožnika pil kisa! Da ne boš vihal nosu, kadar bo prikorakala špinača!« In še to in še to, in ker ni nobena birma brez sladoleda, smo dejali: »Glej, kako ga bodo jedli drugi, tako ga jej še ti!« Zdi se mi: za sladoled imajo sedaj take nožičke kakor za rake, svoj čas smo ga lizali s papirja. »In pazi,« smo dejali, »da si ne posvinjaš drage obleke!«

Kajti je birma zakrament, tesno združen z obleko, novo od pete do glave.

Zato ni le potrebna za dušni blagor birmanca, nego je hkratu od velike koristi za obrtne kroge in se vidi že iz tega, kam bi prišel svet brez vere. Kravata pa mora biti bela, drugače birma ne velja!

Potem je treba za birmo še frizure. Naš ima jako ščetinaste lase, štrle mu z glave kakor ježu bodice, in ne vem, kaj so vse storili z njim — meni so dejali, da so ga od frizerja gnali še h kravi, da ga je polizala: skoraj ga nisem spoznal, tako je bil lep.

In ves teden je moral kazati zobe in nohte, ali so dovolj čisti za stanje božje milosti.

Zdi se mi, da ni ta stvar pri nobenem zakramentu tako natančna, kvečjemu še pri zakramentu svetega zakona; toda tega zakramenta ni treba, da se ga prejme, in je večja zasluga pred Bogom, če se ga ne, in je sploh ta zakrament postavljen bolj zaradi žensk kakor zaradi Boga.

Naš ima dva brata in sta za poizkušnjo polagala roko nanj, da bi se utrdil in da ne bi kričal pri birmi. Učila sta ga, naj zobe stisne in zamiži, kadar bo priletelo! Od vztrajnih vaj mu je oteklo lice.

Ne vem, ali je birma res tako huda, jaz se svoje ne spominjam. Tačas je bila še ta postava, da je moral boter pred birmo peljati birmanca na zajtrk; po zajtrku pa nič ne vem, kaj je bilo, noter do dveh popoldne, ko sem se zbudil doma na vrtu pod jablano, poleg mene pa je bil obilen sveženj z lectom. In v žepu ura. Sklepam, da sem birmo opravil. Pa tega ne sklepam iz lecta in iz ure, ampak iz darov Svetega Duha. Tisto leto me je zadel ponavljalni izpit; nič se nisem učil, nič nisem znal, pa sem

ga le prestal: malo sem prepisal, vse drugo mi je pomagal Sveti Duh! Mislim, da mi je!

Tedaj sta imela ponavljalni izpit še dva druga, ki sta bila takisto pri birmi; ta dva pa nista zmogla in sta padla. Bila sta pametna fanta in nista rekla žal besedice zoper birmo in Svetega Duha. Nego sta izjavila, da je bila zgolj ta napaka, da ni bil pri birmi tudi še gospod profesor; če bi bil in bi jo bil opravil v stanju milosti božje, vsi dijakci da bi bili sijajno izdelali in bi bili izdelali celo brez ponavljalnega izpita!

Pa kakorkoli, sveženj sem imel z lectom in v žepu srebrno uro in ta ura ni šla. Birmanske ure vobče ne gredo! Vprašal sem ugledno trgovino z birmanskimi urami, kaj je temu vzrok, in mi je namignil gospod, da pač ni božja volja, da bi šle. Ako bi bila božja volja, je dejal, bi ure šle tudi brez kolesec in kazalnikov.

Meni pa se zdi: krivda zastran nepovoljnega ponašanja birmanskih ur tiči v dobri meri tod, da prihaja mladina k birmi nezadostno pripravljena. Dom se zanaša na šolo, v šoli pa gospod katehet birmance uči in izprašuje le katekizem in katekizem in potem jim da listek: »Hajdi!« O tem se pa ni ne malo uveril, ali znajo mladi ljudje navijati uro ali ne, in potem se jim birma tako konča, da uro potero in jim ura ne gre in se v mladem srcu zbude prvi verski dvomi!

Svojo staro birmansko uro še imam in kakor rečeno, ne gre. Pa jo vendar ljubim, kajti je jako koristna. Ljudje vedo, da jo imam, in se me proti binkoštim izogibajo: živa duša mi ne reče za birmanskega botra, ker se boje te ure. Pa ni tako slaba; ne gre sicer ne in ne kaže, navijati se pa da izborna brez konca in kraja.

Ob tej uri se je moj fant učil navijanja in se ga je naučil v petih lekcijah in sem ga potem z mirnim srcem spustil k birmi.

Šel je k birmi v Maribor, tamkaj jako dobro birmajo. Vožnja res stane, toda kaj vse ne store skrbni starši za dobrobit otroka! V Ljubljani smo ga vkrcali v vlak in je bil za vsak primer s seboj vzel tudi skavtsko piščalko, vrv in žepno lekarno.

Tudi zastran botra je bilo vse v redu, boter je strokovnjak v urah in tedaj posebno sposoben za ta sveti zakrament in je prevzel fanta v Mariboru na kolodvoru.

In je res fant lepo čedno opravil sveto birmo in ni nič pomislekov zoper njeno veljavnost, kajti nista z botrom šla peš, nego sta se peljala od birme, kakor to zahtevajo nauki svete vere; cilindra pa itak ni treba v Mariboru, da ga ima boter. In se je potem fant srečno vrnil domov in je bil tako poln daru modrosti, da ga je kar tiščalo čez pas. Z lica pa mu je sijala sreča.

Pa so ga zalile solze ob spominu, da mu je dal boter, ki je hkratu stric, po birmi veliko zlato uro. Mislil si je:

Kaj mi bo zlata ura! Zlate ure mi ne bo pustil atek, češ: »Izgubil jo boš!« in jo bo vzel in zaklenil! — Tedaj pa da je boter in hkrati stric z dobrovoljnim nasmehom segel v žep in privlekel iz žepa še drugo uro, tako za vsak dan, in sedaj ima fant dve uri, eno zaklenjeno v predalu, drugo pripeto na roki, in kar plava v morju blaženstva.

Birma je resnično jako lep zakrament! — Povedal sem to zastran dveh ur ugledni trgovini z birmanskimi urami in so dejali, da jim je čast poznati našega botra in strica in da je to mož izrednih sposobnosti in sijajne bodočnosti — resnično krščanskim botrom da bodi priporočen za vzor in za zgled!

In so dejali, naj to reč zastran dveh birmskih ur napišem in dam v tisk — dejali so, da ne bo zastonj!

[Slovenski narod, 17. junija 1924]

Hoja medi!

Milostiva!
Veseli bodite, da ste Pepca! če bi bili Viljem, bi Vas trgali po listih — nekaterim ni všeč ime Viljem. To se mi ne zdi prav. Viljem je od posvetne in cerkvene prakse priznan svetnik in spada tako rekoč med naprave katoliške cerkve, nikdo ga ne bil smel nekaznovan zaničevati!

Pa mi verjemite, milostiva, ta svetnik ni nekaterim všeč samo zato, ker ni pri njihovi stranki!

Ali svetnik ni od včeraj, nego je svetnik že sto in sto let, morebiti celo tisoč let in več in bo ostal svetnik vse veke, stranke pa so od včeraj do danes ali od danes do jutri pa ne more svetnik venomer prestopati iz ene stranke v drugo. Če bi prestopal, kmalu bi se našli jeziki in bi rekli, da je pilpogačica — ta očitek tudi ni lep za svetnika! Svetih mož ne kaže žaliti brez potrebe.

Ne rečem, če bi šlo za znanost in umetnost. Znanost in umetnost sta svobodni in uživata podporo in zaščito države, njima se ni treba ustaviti niti pred pratiko!

Toda se je svetniško ime izpostavilo javnemu zasmehu brez podlage in potrebe in ni ono brezbožno pero

niti uvaževalo, da je več svetih mož s tem imenom. Mar je vsem veljal zasmeh in zakaj?

Imam knjigo in je potrjena od šestih jako zanesljivih škofov, v tej knjigi stoji, da ni bilo nič manj nego sedem svetih Viljemov: trije so bili Francozi, dva Angleža, eden Italijan in en sam je bil Švaba. Pa tudi ta ni delal nikakih škandalov, nego je umrl star komaj 24 let. Glave je bil res bolj slabe, kajti so mu starši zgodaj umrli in stoji v knjigi, da je potem sam ljubi Bog prevzel skrb nad siroto. Kadar ni znal rešiti kake naloge, je pobožno pokleknil in molil rožni venec in je imel v svojih spričevalih same cveke. Ko je pa umrl, tačas so se razodele njegove izredne moči in sposobnosti, svetilo se mu je lice kakor luna na nebu, lahko se je večerjalo ob tem svitu, vse njegovo sveto telo je tako rekoč prelepo cvetelo in nad njegovim grobom se je širil vonj kakor od samih vijolic. To tudi niso mačje solze!

Ali vzemimo angleškega mučenika svetega Viljema iz Norviča! Tega so bili o veliki noči ukradli židje, mučili so ga na neznanske načine, s trnjem so ga kronali, križali so ga in mu prebodli desno stran. In je zapisano, da so ga tudi obrezali. Ob svoji blaženi smrti mučeniški je bil star dvanajst let. Kaj naj bi on počel v stranki katerikoli v teh nežnih letih, ko ne bi imel niti volilne pravice, in bi bil goden kvečjemu za skavta, za pomladek ali naraščaj!

In sploh: stranka in stranka in zmeraj le stranka! Stranka ni vse, stranka ni Bog, ljudje imajo tudi še kaj drugega posla na svetu, nego da so stranka!

Npr. zdaj medi hoja. Kadar medi hoja, tedaj je čebelarjem čisto vseeno, kako je komu ime in kako je ime velikemu županu ali malemu, ali je Viljem ali ni. Ampak medi hoja in pozabijo čebelarji še na jed in na ženo in na deco, zastran njih bi se lahko svet podrl! Da le medi hoja! Mar so jim imena in kako so pisana in kakšen ima kdo klobuk in na kateri strani je kdo sedel v kateremkoli avtu!

Drugi ljudje, ki niso čebelarji, pa imajo druge skrbi in druga opravila. Meni verjemite, milostiva, zaradi imen in zaradi takih reči se ne prerekajo le ljudje, ki nimajo nič pametnejšega dela, komunisti jim pravijo »buržuji« in da jih bodo obesili. Pa bi svetoval komunistom, naj jih ne, kajti bi imeli sitnosti in so oni buržuji vendarle tudi naši bratje in jih bo morebiti še srečala milost božja in se bodo poboljšali in bo en hlev in ena čreda — hlev je že tukaj!

Milostiva. Vas imam jako rad, ker ste ravno prav izobraženi. Moja teta Rozalija, ta je preveč izobražena; kadar ji kaj pripovedujem, vedno mi sega v besedo. Če bi ji pravil o onem svetem Viljemu, ki je bil nadškof v Franciji, kako je že v nežnih dečjih letih zaničeval min-

ljivi blesk in puhle časti tega sveta in se je bal strupa, ki ga skriva zapeljiva vnanjost, pa ne bi dalo teti Rozaliji miru in bi rekla: »Kaj ne!« Še bi povedal, kako silen je bil omenjeni svetnik v zatajevanju čutov in nagnjenj in si je tako prislužil pri Bogu dar molitve v najvišji meri, pa bi ona: »Grozno!« In da je združeval s čudovito preprostostjo duha tudi izredno znanje v vseh panogah vede in je črpal to znanje zgolj iz najzvišenejše molitve, iz očenaša, ona pa: »Jaz tudi pravim tako!«

Preveč izobraženosti včasih škoduje in potem se človek težko razgovarja z damo. Z Vami pa lahko govorim o vsem, o majnikovih hroščih, o večnosti, o poslih, o duši in o stenichah.

Ali ste že čuli: Naši pridobitni krogi — ta izraz je jako blagodoneč, ne vem, zakaj ga nima Vaš gospod soprog na vizitnicah! Ti krogi so torej priredili izlet v Solun, tam so videli sijajne stenice. Takšne so bile, da niso le piknile kakor naše in posesale malo krvi, nego so odtrgale kar kos mesa od človeka in so šle z njim v kot in so renčale.

V naših krajih imamo romarske bolhe, silne so, da ena dvigne srebrni tolar. Če bi se te bolhe sparile z onimi stenicami, dobili bi imenitno pleme! Za to reč bi se morala brigati Kmetijska družba!

Ali Vam je Vaš soprog kaj povedal? Ali pa je morebiti pozabil? Kajti je bil jako! Če je pozabil, ni ga treba

opomniti! Posodil mi je 20 Din. Če je inteligen ten, ne bo terjal povračila.

To mu želim od srca in se Vam klanjam Vaš

Fr. Ž.

Pripis. Vašega gospoda soproga nisem v tem pismu ne enkrat imenoval verižnika, ne zato, ker ni, ampak zato, ker znam biti tudi fin in obziren. To mu lahko poveste!

[Jutro, 19. junija 1924]

Resnici na ljubo

Milostiva!
Kar se tiče moje osebe, jaz sem precej kroničen antialkoholik že od rojstva semkaj in tudi iz prepričanja. Kajti pijanec ne igra dobre figure ne pred ljudmi ne pred Bogom. Pa tudi maček spada drugo jutro med manj ugodne pojave in je škoda obleke, če se ji primeri kaj človeškega. In potem še tisti podedovani nasledki alkoholizma, ti so strašni! Npr. naj umre Vaš soprog, po testamentu ste Vi njegova dedinja, pa dobite za njim ona njegova velika jetra in Vam bodo grenila vso Vašo nadeljno vdovsko bodočnost!

Zato sem načelno jako vdan antialkoholju in ni je sile pod nebom, ki bi me premaknila s tega mojega prepričanja.

Toda upoštevam razmere, milostiva, in razumem Vašega gospoda soproga. Vsak mu pravi verižnik in zdaj mu oponašajo še tisti požirek — to je res hudo! Naročen je na vse merodajne liste, da bi ga pustili v miru — nič ne pomaga! In je jako ogorčen, da se ni nobeden oglašil zoper »dan treznosti«, in pravi, da je bil ta dan le izzivanje z vseh vetrov znesene manjšine zoper kompakt-

no maso našega ljudstva, tak terorizem da ne ustreza duhu prave demokracije!

Veste, milostiva, da Vaš gospod soprog niti ni tako neintelligenten? Ali ste že zapazili, da ni? Jaz sem zapazil oni teden. Tistih 20 Din, ki mi jih je bil posodil, ni zahteval nazaj! Nego nasprotno in me je jako veselilo. Recite mu, da ga pozdravljam in da mu čestitam k njegovi inteligenci. — Le tako naprej! — In upam, da ga skoro vidimo naslikanega med našimi veljaki.

Kar se pa tiče demona alkohola, so žalibog res pogubne njegove sile. Moja soba ima okno na gostilniški vrt, krasi ga bujno eksotično rastlinstvo: dva oleandra in en kaktus, res, ni treba nič misliti — ob enajstih vsak večer pa prično peti. In je petje primerno rastlinstvu. Pa rad verjamem, da so drugače čisto pošteni ljudje in da sami od sebe ne bi peli. Toda demon alkohol jim omami dobre nagone, zaneti in razplamti jim pogubne strasti in potem pojó. In se jim pozna, usmiljenja vrednim žrtvam, kako se jim je strupena kuga že globoko zajedla v uho in grlo — obupane jim doma vijó roke žene in deca, ako ne sedé slučajno zraven in ne pomagajo peti. Zato — proč z alkoholom!

Toda je bil gospod soprog sinoči res izredno intelligenten z mano. Ne morem, da tega ne bi uvaževal pa priznavam resnici na ljubo vsaj toliko, da ne gre samo

alkoholu vsa odgovornost za vsak greh in vse gorje na tem svetu. Toliko lahko odneham.

Moj prijatelj Pero piše na državnem pravdništvu — saj ga poznate, milostiva, slamnik nosi vedno postrani — in ima jako globok vpogled, pa je dejal, da so najgrša reč v registrih umori in tudi največ sitnosti je z njimi zaradi rablja in vešal. Dejal je, da smo lani imeli 62 umorov in da je to več, nego bi bilo primerno za skromne slovenske razmere. Pa je dejal, da so bili ti umori vsi doprineseni trezni in s preudarkom. Prijatelj Pero je bil jako pobit in je dejal, da ga je skoro sram služiti pri takem registru in bi šel rajši v banko. In še je dal primojduška svojemu prepričanju: če bi bili oni ljudje takrat pijani, da ne bi bilo onih umorov! Bili bi kvečjemu uboji brez rablja in vešal!

Ne rečem nič — morebiti je prijatelj Pero kaj prizadet, njegov birmanski boter je odbornik gostilničarske zadruge. Toda čisto brez jedra niso njegove besede!

Ali pa vzemimo javni blagor! Javni blagor je v sedanjih časih najbolj ogrožen po zavrženem pisanju slabih listov. V naši državi imamo žalibog mnogo slabih listov. To je dejstvo! O tem dejstvu se vsi zlagajo v naši državi brez razlike strank, vere in spola. Nemara je to dejstvo edino, ki se zastran njega zlagajo vsi, in je ta složnost pravzaprav jako razveseljiva. Navzkriž so si le glede listov, kateri da so slabi. Ti pravijo, da so oni, oni pravijo,

da so ti! Ali da imamo slabe liste, vsaj o tem, hvala bogu, ni spora!

Pa če ne bi bili listi slabi in ne bi nadaljevali zavrženega pisanja in če bi se skesano poboljšali tudi politiki, ki jih imajo pri listih pod odejo, pa bi se kmalu naselilo v naši državi zadovoljstvo in blagostanje in mleko in med. Tako pišejo listi in bo menda res.

In zdajle poslušajte, milostiva! Pero, ta pri državnem pravnem sodištvu, je dejal, da se uredniki, kadar jih primejo zaradi zavrženega pisanja, zagovarjajo na različne načine: prvi pravi, da ni bral članka, drugi, da bo možato dokazal resnico, ko mu pa dokaz spodleti, se previdno takisto spomni, da članka ni bral, tretji pa je narodni poslanec in kašlja na državo in sodnijo in na vse. Ali, je dejal Pero, s pijanostjo se ni še nikdar noben urednik zagovarjal! In noben politični kolovodja tudi ne! Ampak počno svoje zlo delo v stanju neskaljene treznosti!

O, da bi bili rajši pijani, je dejal Pero, pijani do nezavesti! Stokrat bolje da bi bilo za narod!

To so tehtne besede! In bi bilo potemtakem treba, da se skoro skliče shod zoper trezne ljudi in bi se na oklic takisto morali podpisati veliki župani in škofje in vsi!

Mislím, da bo tako prav gospodu soprogu in upam in se zelo veselím, da ga bom popoldne zopet videl. Če ne bo imel drobiža, saj mu lahko menja marker.

Ali ste, milostiva, tudi med onimi, ki so pisale čarugi? In če ste pisali, ali ste bili pijani, ko ste pisali? No, vidite!

Naša kanarka je zopet valila in ima tri mladiče, že so čez in čez porasli in hodijo sedat na rob gnezda. To pot jih je pridno pitala in srečno spravila pod vrh. Ampak smo ji tačas samca vzeli stran, da ga ni ne videla ne slišala. Veste, milostiva, takšne so: če čutijo dedca, pa pozabijo na deco! Ne vse, pač pa nekatere in menda so baš te najbolj imenitne.

Bliža se čas griže. Ali ste si, milostiva, umili roko? Poljublja Vam jo

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 1. julija 1924]

Vročina

Milostiva!
Dosti se mi ne ljubi danes, toda naj bo in Vam sporočam, da je prišlo poletje. Kajti naši kuhinjski Jeri pričenjajo duhteti čevlji, tedaj pa ni dvoma, da je poleti, in mi ni treba ne pratike ne opazovanja nočnega neba.

In zraven je vroče in človek ni sposoben za pametno misel, le neodoljiva žeja mu vlada duha.

Žeja je jako plemenito čustvo, ki se izraža v mogočnem hrepenenju. Sam Bog nam jo je vsadil v srce in nam je dal raznih sredstev, da si jo tešimo: takih, ki so všeč Sveti vojski, in takih, ki ji niso všeč, pa so zato všeč drugim.

In komaj si utešil hrepenenje, že se ti zbudi nanovo in je to hrepenenje silno in hkrati ljubeznivo — nikdo ga ne bi hotel pogrešati, med najprijaznejše spomine nam spada našega življenja! Pred njegovo silo se umikajo vsa druga hrepenenja: po modrosti, po bogastvu, po ljubezni, in res ne vem, zakaj baš za žejo ni stolice na naši univerzi, ko ima stolic za vse druge stvari, mogoče in nemogoče. Pa bi se nemara dalo osnovati zanjo celo več sto-

lic, kajti je žeja jako širokogruden pojav in jo je mogoče obravnavati z medicinskega vidika in z metafizičnega tudi in narodnogospodarskega in bi bil zlasti važen praktični seminar o predmetnem predmetu.

Še z literarnega vidika bi se dala povedati o žeji marsikaka globoka misel, obilni in tesni so stiki med literaturo in med žejo, in je bila literatura baš sinoči izredno žejna. Toda ji ni bila žeja brezupna, nego so se ji smejale prijazne zarje in je to bila nevenljiva zasluga Vašega gospoda soproga, ki je sinoči prekosil samega sebe, kar se tiče inteligence, mu ni bilo skoro čisto nič poznati, da je verižnik.

Vroč je, milostiva, in se gotovo vidi na tem mojem pisanju, da Vam ga pišem golorok in brez ovratnika — ponižno Vas prosim zamere!

Toda Vaš gospod soprog je resnično kulturnen človek in mu tudi literarno polje nikakor ni tuje. Ob pol dvanajstih smo mu dejali, da si bo slovenska književnost štela v čast, ako si bo nabavil za svojo zasebno knjižnico kaj leposlovja našega, npr.: prijatelja Janka »Kašlja-joče megle« in Pepetove »Paberke izza konfinov« in moje »Ocvirke«. Pa je rekel Vaš gospod soprog, kaj bi nam zaleglo, če bi kupil naše reči? Figo, je rekel, bi zaleglo! Zaleglo, je rekel, bi le založniku, in nam je rajši dal vsakemu 10 Din v roke.

Tako točnega in stvarnega razumevanja našega slovtva nismo našli pri nikomer drugem in vsi smo pili z njim bratovščino, mislim, da jo je on tudi z nami.

Milostiva, jako je vroče, in sem si postavil škaf mrzle vode, da držim noge notri, ko to pišem! Toda se ni treba bati in sem nad koleni oblečen, kajti vem, kaj se spodobi.

Vroč je in sem Vas hotel nekaj vprašati — da, že vem, kaj! Tisto zastran štibal! Kako je bilo s štibalami? In z ostrogami — kako je bilo z ostrogami?

Veste, sedaj ko je tako vroče, ne smete gospodu soprogu zameriti, če je malo manj ljubezniv kakor drugače. Naravni zakoni so taki in sta rekla Janko in Pepe, da je tudi zaljubljene lirike v poletnem času manj in še v Malih oglasih, sta rekla, da postane v vročih dneh mršav ves promet zastran dopisovanja med inteligentnimi gospodičnami in ravno takimi gospodi in zastran realnih ženitnih ponudb. Ljubi Bog že ve, zakaj je vse tako uredil, kakor je pa uredil, tako je modro in prav!

Aaaaaaa!

Vi ste pametni, milostiva, in me boste razumeli in mi boste oprostili: silno je vroče in mi noge v mrzli vodi niso pomagale, pa sem rajši kar sedel v škaf in Vam tako pišem iz škafa — če ni lepo, pa je vsaj dobro, in kakor rečeno, Vašo pamet jako čislam — aaaaaaa!

Pa zastran štibal in ostrog, da ne pozabim: ali jih je sinoči imel gospod soprog na sebi, ko je šel v posteljo? In ostroge, ali so mu kaj cingljale? To me jako zanima in Pepeta in Janka in vse druge zanima takisto.

Vaš soprog je nežne narave in je bil o pol dveh zjutraj tako ginjen, da se mu je kar kolcalo. Dobrega soproga imate, hvalil Vas je na vse pretege in potem se mu je storilo inako in je dejal, da je za Vas prestar. Smilil se nam je, kajti se mu je res zelo kolcalo, in smo ga tolažili, da ni prestar in smo rekli, naj pomisli, da se ženijo celo stoodstotni invalidi, če je kdo stoodstoten invalid, ne vem, ali ga je sploh še kaj v srajci! Potem smo mu dali dober svet. Ta svet je iz starodavnih bukev, smo dejali, in neštetokrat preizkušen po možeh vseh stanov in vsake starosti.

Dejali smo, ako kdo čuti, da mu peša sila ljubezni, naj zvečer, preden gre spat, obuje štibale z ostrogami in naj gre takšen v posteljo! Pa bo čutil in se čudil, kako se mu bo na mah in nezaslišano pomladila ljubezen in ga bo tudi žena imela bolj rada. Ampak, smo dejali, ne sme pozabiti in mora zraven cingljati z ostrogami: cing cingelj, cing cingelj, to da je jako važno!

Vaš gospod soprog je dobra duša in zdaj bi radi vedeli, ali je šel spat s štibalami ali ne. In kako je kaj cingljal z ostrogami? Kaj? Ali je? Cing cingelj, cing cingelj?

Kar smo pa sinoči ugibali zastran vseučiliške stolice za žejo, tistega nikakor ne kaže pustiti vnemar. Najprej bomo ustanovili kuratorij za to stolico in bomo volili v kuratorij tudi Vašega gospoda soproga. Zvečer bo seja, naj je nikar ne zamudi, to ni majhna reč!

Ne vem, milostiva, ali v Vaši ulici tudi razsaja takšno poletje. V naši jako razsaja in si želim tale hip, da bi na trebuhu ležal sredi v bistrem potočku in bi z usti lovil hladni val in bi potoček tekkel kar skozme, na nogi pri palcu pa bi se zopet odtekel.

Vroč je, milostiva, in žeja je strašna!

Ali tudi Vi sedite v škafu?

To Vam od srca želi

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 8. julija 1924]

Broji

V Zagreb prihajam na vsake kvatre enkrat in se po tem silno čudim neverjetnemu napredku od zadnje poti in je bratskemu Zagrebu le čestitati: tukaj in tukaj in tukaj in tukaj — povsod nove vinotočnice! Vsak konec kleti je porabljen, vsaka drvarnica, vsak kot dvorišča, in točijo vina iz lastnih vinogradov!

Bog ljubi naše brate onkraj Sotle in jim je blagoslovil gorice; pa jim je blagoslovil tudi pamet in preudarno prodajajo bogati plod svojih goric. In gre hrvatskim vinogradnikom posel sijajno izpod rok, kajti tiči v naših bratih onkraj Sotle neizmerno narodne zavesti in medsebojne ljubezni in tudi žeje tiči v njih hvalevredna mera, da požrtvovalno, pa tudi uspešno podpirajo upravičena stremjenja svojih vinogradnikov. Zdi se mi, v Zagrebu ni dosedaj še nobena vinotočnica zašla v finančno krizo in bi v tem pogledu vinotočnice lahko služile v bodreč zgled ondotnemu Narodnemu kazališču. V Zagrebu živi močna slovenska kolonija. Z veseljem poročam, da si je svesta svoje narodne dolžnosti in da nastopa tudi na tem polju v najlepši slogi z brati in ne zaostaja za njimi ne v požrtvovalnosti ne v žeji.

V Zagrebu ni več hiše, katera ne bi imela pod zemljo ali nad njo svoje krčme ali kjer se ne bi vsaj čez ulico točilo vino; pač pa je mnoga hiša oblagodarjena kar z dvema takima prilikama in je reč vredna, da si jo tujec ogleda in nalašč zaradi nje pride semkaj!

V Zagrebu imam prijatelja Blaža, od osmih do dveh dela službo pri financi. Ves svoj prosti čas pa žrtvuje, da drži v natančnem pregledu vse novo nastajajoče vinotočnice in da je njegova sodba o vinih nepristranska, tehtna in temeljita. Povedal mi je, da se ločijo vinotočnice po svojem političnem prepričanju v blokaške, v demokratske in srbijanskoradikalne, vmes je tudi kaka komunistična; toda je dejal, da se vinom do sedaj ne pozna politično prepričanje in cenam tudi ne, kajti — kakor rečeno — Hrvatje so zastran vina in njegove prodaje jako pametni ljudje in je pri vinu vendarle glavna reč njegova kakovost in cena.

Pripovedoval je prijatelj Blaž in je vzdihnil, da število vinotočnic v Zagrebu tako bujno narašča, da se boji, da ne bo več kos vsemu delu in bo skoro treba, da pusti službo pri financi in gre v pokoj in se popolnoma posveti onemu poslu. Zlasti ko itak ni več za javno službo. Prenategnil se je v službi, je dejal, in sedaj mu peša spomin. Pri financi pa da je treba izbornega spomina — zlasti za broje, a se mu že dogaja, da včasih kak broj pozabi ali se v broju zmoti. To je usodna posledica mnogolet-

nega prenapornega dela in, kakor rečeno, bo šel v pokoj!

Kar se tiče vinotočnic, je dejal, jih je sedaj toliko, da je v besednjaku že davno zanje zmanjkalo imen in so nove vse brez imena. Samo po ulicah se ločijo in po hišnih brojih; kadar katero vino posebno zaslovi, pa zadošča že goli hišni broj brez ulice in bo vsakdo vedel, ki ima brigo za stvar, za katero vinotočnico gre.

In potem mi je razodel, da točijo najboljše črno vino na broju 10, in to po izredno nizki ceni 36 kron, preko ulice štiri krone ceneje. Toda, je dejal, da se je treba žuriti, ker zapro že ob devetih, in se dobi k vinu tudi lahko preprost domači prigrizek: kruha in luka.

Bolj draga, pa zato vrlo fina vina se dobe na broju 28, muškat po 92 je kakor šampanjec, in če bi ne bilo že v drugi polovici meseca, je dejal, bi lahko stopila tja.

Tudi broj 101 na dvorišču, da je priporočljiv; krčmarici moraš reči milostiva, prostor je razmeroma ogromen, — kompletne tri mize stoje notri, ob desetih pa je treba iti, ker si želi milostiva počitka. Le vsak četrtek ima odprto do ene, ta večer je srednja miza dubkom polna srbske družbe in pojo neumorno in z veliko stvarno resnostjo od desetih naprej do konca, kakor bi obhajali junaški parastos za komerkoli s svečanim opelom.

Broja 38 v Krivi ulici mi ne bi priporočal, je dejal, novo vino je sicer po 32 in ni slabo, toda je en sam za-

boj, da bi lahko sedel nanj, ta je pa vedno zaseden po starem postreščku. Kranjec je in se nemara ženi pri krčmarici, ki je po svojem že zabrisanem poreklu takisto iz pokrajine tokraj Sotle.

Pač pa, je dejal, da me nujno opozarja na broj 56, takega da še nisem pil po 48, teče kakor olje; tam sta dve mizi, za eno kimajo sami častitljivi sivci činovniški, ki gredo ob osmih domov, ob tej uri se dobi prostor in stol, drugače se pa še malo počaka. Posebno ugodno je pletiti, je dejal, tedaj stoji ena miza tudi na dvorišču, majhna je, toda je pod milim nebom; le pot na dvorišče da je nerodna in je treba paziti, da si ne zlomiš noge.

Potem je pohvalil železničarje, ki da imajo občudovanja vreden nos za pristno kapljico. Če jo mahneš za železničarsko kapo, je dejal, ne bo ti nikdar žal. Zdaj najrajši zahajajo na broj 75, na broj 28 in na broj 35.

Na slednjem broju, na 35, da žal še ni bil osebno. Ali je opravičil to zamudo z vrlo tehtnimi razlogi, ki so pokazali njegovo vestnost v najsijajnejši luči: od preobilnih uradnih poslov da mu resnično peša spomin za broje, zadnjič da se mu je pripetilo pri mesečnem uradnem računu in se mu je neki broj zavratno izmuznil iz rok in ga je potem iskal tri dni v popoldanskih urah in pozno v večer, preden ga je našel; potuhnjeno je tičal skrit med odnosom in prenosom kakor vrag za plotom — ves ta čas je seveda počivalo drugo delo!

Zmajal je z glavo in je pripomnil, da tudi na brojih 83, 112 in 5 že dolgo ni bil, kaj bodo mislili o njem! In se boji, da pride v slab glas.

Prijatelj Blaž je res nesebična duša in mi je zapisal vse broje in je dejal, da je dobro, da je človek poučen in ne tava okoli kakor slepec po gmajni. Požrtvovalno se je zavzel zame in se ni plašil ne truda ne časa, da mi je nekatere broje razkazal na licu mesta.

In se mi zdi, da sva bila deležna parastosa in luka in tudi železničarskih kap, le brojev seveda ne morem povedati, kje. Broji mi ne gredo, res ne! In sem pravzaprav vesel, da nisem pri financi, ko imam za broje še slabši spomin, kakor ga ima prijatelj Blaž.

[Slovenski narod, 13. julija 1924]

O dimnikarju, belcu in hlačnem gumbu

Pravzaprav smo vendarle vsi Slovenci, pa naj smo od te stranke ali od one, in če se tako vzame stvar, bi nas moral veseliti vsak uspeh, naj ga je dosegla katera koli stranka, kajti so ga dosegli vendarle Slovenci — Slovenci to smo mi!

Tako bi lahko imeli silne uspehe, enkrat ta plat, enkrat ta, in bi lahko bili Slovenci prvi na svetu in koj za Bogom. Toda nismo, ker nimamo uspehov, in jako lepo in stvarno pišejo listi, da je neuspehom krivo zgrešeno postopanje političnih voditeljev. (Namreč onih od nasprotne strani, kako pa drugače!)

To je jako žalostno in bi bilo živo želeti, da se politični voditelji poboljšajo! (Namreč oni od nasprotne strani.)

Saj npr. tudi v naši družini ni šlo nikdar vse po volji, pogrešali smo uspehov in smo potem ogorčeni zabavljali na desno in na levo.

Toda so se zgodile reči, ki so nam odprle oči in pokazale položaj v drugačni luči, pa smo brez trme in zamere kar koj izpremenili zgrešeno postopanje in krenili na drugo pot in nas ni sram, da smo se poboljšali, nego

bodi ta stvar tukaj povedana baš zaradi zgloda in izpodbude!

Naš najmlajši je star osem let, malo škrbast je, kajti dobiva spredaj nove zobke, sicer pa je izredno globokih misli. Stopala sva oni dan počasi po ulicah, peljal sem ga za roko kakor vedno, in mi je z modro besedo razkladal zanimive podrobnosti iz obrtovanja cestnih sladoledarjev, ki zanje goji obilno zanimanje. Drugo roko je krčvito tiščal pod svojo bluzo.

Vprašal sem ga, ali ga v roko zebe. Ne, je dejal, nego da tišči hlačni gumb. — Zakaj ga tišči? Zato, je odgovoril, ker je videl dimnikarja, in zdaj tišči gumb in ga bo tiščal toliko časa, da ugleda še konja belca.

In mi je razodel: kdor vidi dimnikarja in za dimnikarjem še belega konja, temu se uresniči želja, ki jo takrat izreče v mislih — toda mora ves čas od dimnikarja do belca tiščati hlačni gumb!

Na svetu je marsikaj, česar ne razumem, v šolah se sedaj veliko več uče, nego smo se učili v svojih časih, nič ni nemogoče, pa sem ga vprašal, mar se mu je na takšen način že kdaj uresničila želja.

Pritrdil je, da se mu je. Takrat da je bil še sneg, želel si je svinčenih vojakov in res jih je dobil, da jih ima poln predal. Danes pa je zopet videl dimnikarja in zdaj tišči gumb, da bo srečal še belega konja, in si to pot želi denarja; kajti sladoled ni pri vseh sladoledarjih enak, enaki

pa so vsi sladoledarji, da ga ne dajo brez denarja, in zato mu je treba denarja in si ga upa najhitreje in najzanesljiveje doseči s pomočjo gumba v zvezi z dimnikarjem in belcem.

Tako mi pripoveduje, pot naju pripelje mimo rotovža, tam sta stala kar dva belca, vprežena v bahato kočijo. Zdaj ni bilo več treba tiščati gumba in so si dogodki sledili z bliskovito brzino. Krenila sva v prodajalno pozdravit teto — teta prodaja klobuke, prav dobro blago in poceni, vsakomur bodi priporočena! V prodajalni je bil Amerikanec in si je pred ogledalom pomerjal klobuk in mu je bil drugače všeč. Le pentljo je imel vzad, ko bi jo po ameriških zakonih moral imeti na desni strani. Toda se je teta ročno zasukala in jo je prešila na zakonito mesto. Pa je bil rojak iz Amerike tako vesel, da mu je klobuk spravljen v sklad z zakonom in da ne bo imel sitnosti z ameriški oblastmi, da je našemu fantičku pri tej priči odštel šest dinarjev! Tako je bila fantičku izpolnjena ona želja in ni bilo preteklo niti pol ure, kar je bil videl belca in nehal tiščati gumb!

Ta reč se bere kakor roman!

Toda je dokazana resnica, pa smo se kratko malo sprijaznili z njo in vodimo o njej račun in smo se s svojim najmlajšim dogovorili: čim se mu zopet primeri dimnikar, naj ne pozabi in naj tišči hlačni gumb za enodružinsko hišo. Sedem nas je in pet kanarčkov, hišni

gospodarji nas gledajo postrani, najnujnejši na svetu nam je lastni dom! — Našega najmlajšega sicer bolj mika velik parnik, najrajši bi si želel parnik in okoli parnika primeren kos morja z valovi in ribami in nevihto. Toda je dobrega srca in se je odrekel parniku in morju in sedaj pričakujemo hišo — staro stanovanje smo že odpovedali — in prežim tudi jaz na dimnikarja in belca in bom tiščal gumb, in stric je tudi obljubil, da ga bo, kolikor mu dopuščajo čebele, kajti sedaj medi hoja; seveda z našimi ženskami žalibog nič ni, ker nimajo na pripravnem kraju gumba.

Sebičnost je grda lastnost, jaz nisem sebičen, pa rad opozarjam na razloženi pojav tudi širšo javnost — zakaj bi ne bili srečni še drugi!

In premišljam in pravim: kdo ve, ali se ne bi dalo po tej poti rešiti tudi stanovanjsko vprašanje, ko se vse druge poti niso obnesle? Stanovanjsko vprašanje je jako pereče, zato bi moralo tudi županstvo stvari nakloniti svoje zanimanje in jo pospeševati v svojem področju. Ne le tako, da bo ob nudeči se priliki osebno takisto tiščalo hlačni gumb in dalo enako zapoved vsem mestnim uslužbencem in zlasti onim od stanovanjskega urada. Nego bi bilo županstvo v prvi vrsti poklicano, da skrbi za izdatnejši promet dimnikarjev in belcev po mestnih ulicah in se naj bi nadalje pobrigalo, da dobi tudi ženstvo v znak enakopravnosti svoj gumb na primerno

mesto in z gumbom možnost sodelovanja v javnih zadevah.

Stvar je resnično velikega pomena in otvarja nedogledne perspektive in, kakor je namignjeno od kraja, ne bi je smeli prezirati tudi naši politični voditelji.

Žalostna jim majka! Koliko dimnikarjev so zamudili in koliko belcev, kolikokrat so vnemar pustili hlačne gumbе! Tako so zapravili nešteto prilik in uspehov! Pa so zapravili svoj lastni ugled. Kako hvaležen bi jih pozdravljal po cestah narod: Glej jih, naše može, kako vztrajno tišče gumb — tako delajo za naš blago!

Nak, nič ni bilo od tega, le po listih kriče in po shodih in konference imajo in avdiience in se vozijo sem in se vozijo tja in potem so razburjeni kakor mravljinци, če jim noga bazne v mravljišče. Človeku bi se kmalu smilili!

O, da bi bili rajši tiščali gumb o pravem času! Danes bi se jim bile že uresničile želje.

Režim bi bil omajan —

Režim bi bil utrjen —

Separatizem v gloriји —

Separatizem poražen in pokopan —

Gospod Peter Cefidelj odžagan —

Gospod Peter Cefidelj sijajno povišan v četrto skupino tretje kategorije — ali tako ali tako ali kakor koli.

Vsekakor pa bi bili prišli vodeči gospodje politiki v vlado in bi prišli vanjo z vsem neskončnim repom častite svoje stranke.

In je pravzaprav to tisto, kar poglobitno pogrešamo Slovenci in je vir vsej naši nezadovoljnosti; drugače bi se dalo še nekako živeti v naši Jugoslaviji.

[Slovenski narod, 18. julija 1924]

Krst

Milostiva!

Kadar boste zapet prišli na svet, se boste lahko dali krstiti ali ne, kakor boste sami hoteli, siliti Vas ne bodo smeli.

Če bi jaz prišel drugič na svet, se ne bi branil krsta; kar se tiče moje osebe, ne morem reči, da imam zastran krsta kake neugodne izkušnje.

Seveda — krst še ni vse! Npr. cigani, ti potujejo po svetu, in če se jim rodi dete, ga dajo takisto krstiti in ne le enkrat, nego mu privoščijo krst v vsaki fari, koder jih pot pripelja in koder dobe naklonjenega botra. In se potem vrste krsti toliko časa, da zrastejo novorojenčku brki — brkatemu novorojenčku je bolj težko dobiti botra in krstnika. Tako so mi pravili. Če gre po sreči, je takšen ciganček lahko krščen dvajsetkrat, tridesetkrat — dvajset, trideset krstnih daril je lepo število! Živi pa navzlic obilnim krstom naprej po cigansko in umre po cigansko. Takemu ciganu ne zaleže krst, in naj ga je bil še tolikokrat deležen. Nego mislim, da spada h krstu kolikor toliko tudi človek, kakšen da je in kako da živi. Ako

je sveta Cerkev v tem pogledu drugačnega mnenja — je seveda merodajno edinole njeno mnenje.

Ni pa vzroka, da bi se kdo krsta bal. Jaz sem svojim ljubim staršem hvaležen za vse in tudi za krst. Lahko se mi verjame: krst mi ni bil nikdar in nikoli na poti ali v škodo ali kakorkoli.

Nasproti naj povem zgled iz stare pobožne knjige, v kakšen kolomaz lahko pride človek in še druge vanj spravi, če nima krsta. Je živel na Francoskem znamenit plemenitaš, spoštovan od cerkvene in posvetne gospode, srečno je bil oženjen in mu je nebo blagoslovalo zakonski jarem z ljubeznivo deco. Pa se je zgodilo in je ta gospod po čudnem naključju dognal, da ni bil pravilno krščen: namesto v imenu treh oseb božjih je bil krščen v imenu svete Trojice. Pa je bil krst neveljaven. Brez veljavnega krsta pa so bili neveljavni tudi vsi drugi zakramenti, kar jih je bil prejel. To ni majhna reč! Gospod, ves prepaden, ni za tren odlašal in se je žuril in se dal vnovič krstiti, tik za krstom je zopet opravil prvo izpoved in prvo sveto obhajilo in birmo, vse na en dan — mislim, da to gre. Zastran zakramenta svetega zakona pa se mu ni tako mudilo. Ta zakrament, pravijo, da ni nujno potreben za blagor neumrjoče duše. Skratka, rekel je plemeniti gospod, da si bo to stvar šele premislil. In je bila potemtakem žena neveljavna in so bili otroci

neveljavni, kar se jim je zdelo jako sitno. Vse to pa le, ker gospod ni bil o pravem času veljavno krščen.

Kakor rečeno, ljubi starši so me dali krstiti in sem bil krščen kar na imena treh svetih patronov, ti so: Fridolin, Lovrenc in Ksaverij. Ljubili so me in so si mislili: nič se ne ve! — in je zlasti sveti Lovrenc dober zoper razne bolezni. Hvaležen sem jim; kakor so storili, tako je prav, in moji otroci pravijo, da so trije patroni še premalo zame in da bi moral imeti svoj god vsaj vsak mesec, kajti trde, da jim je združena z mojim godom pravica do torte — ne vem, v katerih božjih ali cerkvenih zakonih jim je zapisana.

Dokler sem bil mlad in neumen, me je bilo sram, da mi je ime tudi Ksaverij. To pa zaradi pesmi:

*»Franc Ksaver je šel čez murje
in je jedel jajca purje.«*

Kdor je mogel, je potem purja jajca očital meni. Toda mislim, da so ta jajca stvarno utemeljena. V daljnih jutrovih deželah, kjer je imenovani moj patron oznanjal luč svete vere, žive purani še divji po gozdih in je lahko mogoče, da so mu služili v hrano in takisto njih jajca. Tudi sveti Ksaverij je torej čisto dober svetnik in patron in sem zadovoljen in se ne bom pritožil zoper krst. Mislim, da se ne bom.

Moja žena tudi pravi, naj se ne pritožim, in mi je obljubila ocvrto piščice, kadar bodo bolj poceni. Stvar jo vendarle skrbi. Če bi bil hudoben in bi rekel: krščen sem bil brez vprašanja, zoper svojo voljo in po sili, bi bil krst neveljaven, ker bi bil zoper ustavo, zoper člen 12. Pa bi bili neveljavni tudi vsi sledeči zakramenti tako kakor pri onem francoskem plemenitašu, in bi se mi jako smilila moja žena. Toda mi je žena, kakor rečeno, rajši obljubila ocvrto piščice s krompirjevo solato in malo čebule gori. In tudi sicer nisem takšen! Če bi bili neveljavni vsi prejeti zakramenti, bi bila neveljavna tudi birma, pa bi mi bilo zelo nerodno vračati birmsko uro, ker je nimam več. Bomo videli!

Jutri odidem z družino za par dni na Bled 2. Pravijo, da imajo tam prvovrsten zrak in vodo in sonce, vse po nepretiranih cenah.

Sporočite gospodu soprogu, naj bo tačas pameten in naj se ne da zapeljati slabi družbi! Zmernost je podlaga zdravju. Naj rajši malo potrpi, saj se kmalu vrnem!

O, milostiva, čuden je ta svet in se Vam klanja vdani
Fr. Ž.

[Jutro, 19. julija 1924]

Bled 2

Milostiva!
Bam bam bam!

Oprostite mi, kajti sem na Bledu 2!

Bled 2 je drugače vrlo uspela točka slikovite gorenjske strani in gre zanj naklonjeni materi naravi popolno priznanje. Bohotno zelenje blagodejno objema oko od vseh strani, drzno se vzpenja proti nebu fižol na vitkih preklah, v bujni rasti pokriva rodovitno grudo človekoljubni krompir. Okoli na višavah v zdravem gorskem zraku pa cvete hvaležna lesna trgovina.

*»Bled 2, oj dražestni Bled 2,
le zate bije mi srce!« —*

Bam bam bam!

O, milostiva! Skrušen prosim Vaše plemenito šimirce odpuščanja — včasih so se posrečali mojemu peresu lepši verzi. Toda sem na Bledu 2 in vsak hip klenka semkaj z otoka na Bledu 1 romarski zvonec bam bam bam! in imam še par živcev, in če na Bledu 1 klenkajo: bam bam bam!, ne morem nič pametnega pisati.

Kogarkoli pripelje uslužni čoln na otok h Kraljici nebes, nikdo ni brez željá in vsak misli, da mora klenkati, potem pa se mu bodo izpolnile vse želje. Ne vem, ali ustreza krščanski ponižnosti, ako se čisto zasebne želje obešajo na zvon: bam bam bam!

Bam bam bam!

O, milostiva, bojim se, da temu pismu ni usojeno, da ga spišem do konca in da ga bodo brale Vaše drobne šimioči!

Žal mi je Bleda 2, kajti smo s hrano prav zadovoljni. Na Bledu 1, pravijo, da so porcije veliko manjše. Zato nima Bled 1 prav nič povoda, da nam venomer klenka na ušesa, in je tukaj jako odličen odvetnik, usta ima polna zlatih zob in vsi so puncirani — lahko bi stanoval na Bledu 1, pa nalašč stanuje na Bledu 2, in ta odvetnik takisto pravi —

Bam bam bam!

O, milostiva, ni odvetnik, ki klenka bam bam bam, nego zvon tako pravi, odvetnik pa je dejal, da je tako klenkanje zoper takšni zakon in bi se morala prej za vsako željo položiti taksa pet dinarjev in za rešitev še dvajset.

Bam bam bam!

Ljuba gospa!

Jaz sem namreč sin našega atka, pa je atek ukazal, naj jaz naprej pišem. Ker je bil jako razburjen in si je tiščal

ušesa in je iz hiše planil proti jezeru. Hišam pravijo tukaj vile. Kopat se ni šel atek, ker ni umazan. Morebiti je zato planil proti jezeru, da se bo utopil. V jezeru se večkrat kdo utopi. Toda so dosedaj še vsakega rešili, če ne isti dan, pa drugi ali tretji dan gotovo.

Tukaj je jako lepo posebno opoldne in zvečer, ker imamo pri gospe v restavraciji protekcijo. Ker jej atek piše jedilne liste. Atek pravi, da so jedilni listi najbolj pametna stvar, kar jih je dosedaj spisal. Včasih je lepo tudi popoldne, če se gospe posreči sladoled. Do sedaj se ji ni še nikoli. Ampak jagode s sladkorjem so se ji prav dobro posrečile in sirov zavitek tudi in vse drugo tudi.

Naša vila ima v vsakem nadstropju stranišče, v restavraciji sta dve in pri kopališču eno in smo sploh jako zadovoljni.

Včeraj je prišel še stric s teto in sta tudi jako zadovoljna. Stric je dejal, da sobarica tukaj veliko lepše čisti čevlje kakor njihova Pepca v Ljubljani. Dejal je, da le v Beogradu še lepše čistijo čevlje. Beograd je sploh glavno mesto naše kraljevine.

Stric in teta stanujeta koj nad nami. Teta pravi, da je naše stranišče dosti sijajnejše od stranišča v gornjem nadstropju in smo jo povabili na naše. Brez stranišča jo ves dan boli glava in trpi njena naravna lepota.

V restavraciji imajo tudi psa, ime mu je Pazi, toda je še čisto mlad, ker ima na trebuhu polno bolh.

Sploh je Bled 2 poln poezije, npr. »Po jezeru bliz' Triglava čolnič plava« in stane vožnja do otoka dvajset dinarjev.

Ljudje so tukaj zelo prijazni, zmeraj nas vabijo, da nas prepeljejo na otok za dvajset dinarjev.

Kdor pa je umazan, se lahko kopa v jezeru. Nekateri se kopajo vsak dan dvakrat in je včasih jezero čisto motno. Nekateri se samo slečejo in potem sedé na soncu: ena je že dobila ženina, sedaj ne sedi več na soncu.

Vreme je jako stanovitno, vsak dan je dež. Gospod restavrater ni zadovoljen in je rekel, da bo barometer poslal v popravilo. Ampak je rekel, da bi zjutraj moralo biti lepo, da pridejo izletniki, potem, je rekel, lahko dežuje ves dan, v restavraciji je prostora za vse. Teta je nad spodnje hlače oblekla še ene spodnje hlače, ker jo zebe. Atek hodi spat v copatah, da ne dobi ozeblin. Danes smo opazovali eno lastovko, ki se je zbirala, da odleti na gorki jug. Lastovka je ptica selivka.

Poleg Bleda 2 leži Bled 1, tam je vse jako gosposko, na cestah gori električna tudi podnevi in povsod je vhod prepovedan. Na Bledu 1 ima Prešeren skromen nagrobni kamen. Prešeren je velik pesnik in je pokopan v Kranju. Če gremo na Bled 1, bi se morali šestkrat na dan preobleči. Vse gospe in gospodične imajo lepo poslikane obraze in v rokah debele palice. Atek je rekel, če bi jih

kdo hotel poljubiti, pa bi ga udarile s palico, da jim ne bi pokvaril slikarije na obrazu.

Zbogom, ljuba gospa! Zdaj prihaja atek, gotovo se ni utopil v jezeru.

Milostiva!

Bil sem na otoku in sem zvonil in si želel. In sem si želel in sem zvonil, da ljudje ne bi zvonili. Ali da vsaj ne bi zvonili ves ljubi dan. Povsod imajo uradne ure, pa naj bi bile še tukaj: eno uro dopoldne, eno uro popoldne bi bilo po moji pameti dovolj. Saj nebo ni samo zaradi blejskih letoviščarjev in izletnikov in zaradi njih želja, nego ima tudi še drugod in drugega opravila. In red mora biti!

Moja želja je bila iskrena in silna, skoraj se mi je utrgala vrv.

In zdaj čakam, kdaj mi bo želja uslišana.

Bam bam bam! — O, milostiva!

Budé se mi bridki dvomi: Ali ima ta zvon ono čudežno moč, ki mu jo pripisuje verna množica? Ali se mu je kaj primerilo in jo je izgubil? Npr. da je gospoda od sedanjega režima skrivaj ugrabila pravi čudežni zvon in ga prepeljala v Beograd, da ji pomaga klenkati, da ji bo šlo vse po volji?!

Kajti vsikdar in povsod leti sleherni sum na vsakikratni režim!

V cerkev na otoku pa da je režim obesil drug zvon brez moči?! In ne bo uslišana moja želja?!

In ne bodo uslišane želje vseh drugih, ki klenkajo, in je vse klenkanje prazno in odveč?! Grozno!

Bam bam bam!

O, milostiva, bojim se, da se skoro vidiva! Poljubljam Vam Vaše drobne šimiroke in se Vam klanjam

Vaš

Fr. Ž.

Pripis. Klanjam se tudi gospodu soprogu in mu iskreno čestitam, da nič ni in da ga ni drugega nego polna listnica. Če bi kaj bil, bi bil gotovo odžagan ali po sedanjem režimu ali po onem, ki bo prišel za sedanjim. Kajti vsak režim traja le kratek čas! Le odžagavanje je večno.

[Jutro, 31. julija 1924]

Republika

Milostiva!
Nekatere dame nosijo sedaj preko čela prevezan trak in je to nemara takšna moda, ki je čez eno leto ali dve, ne vem odkod prišla semkaj k nam. Pa je ta moda ne le jako lepa, nego tudi praktična: katere imajo tako povezano čelo, onim se vsaj ni bati, da bi jim glavo razneslo npr. od preobilnih možganov.

O, milostiva! ali imate tudi Vi tako povezano glavo? Že dolgo Vas nisem videl in ne vem, mislim pa, da jo imate, kajti če je katera dama potrebna, da si jo poveže zaradi obilnih možgan, ste Vi tista, in ni to nikaka zafrakcija, nego je poklon — včasih se mi kateri posreči.

O, milostiva, v Vaše obilne možgane imam popolno zaupanje, naj so povezani s trakom ali ne, in se zatekam v njih krilo s svojimi dvomi, ki jim niso kos moji možgani — dajte, povejte, razložite mi: kaj je to republika? Včasih sem vedel, sedaj pa spet velja drugače in se več ne spoznam.

Na Hrvatskem, pravijo, da imajo republiko, kakšna je to republika?

V republikah so svoj čas predsednika volili in so ga volili le za par let. Na Hrvatskem pa imajo že šest let vedno istega gospoda in je rekel, da bo še, in ne verjamem, da se bo umaknil pred svojo smrtjo. Pa še tedaj ne vem, kako bo, ker ima gospod gospo in je ta toliko kakor on: že sedaj mu pomaga vladati, kadar je zadržan po svojih trgovskih poslih s knjigami in z vinom, pa če bi gospod umrl, bo kar milostiva naprej vodila trgovino in tudi republiko — pravijo, da imata med sabo že narejeno pismo.

Lepo je, če mož skrbi zase in za svojo ženo, ampak ne vem, če je to republika — republika je svoj čas bila drugačna!

Svoj čas je v republiki cel narod odločal po svojih poslancih, vsi so imeli besedo. V hrvatski republiki pa jo ima samo oni gospod, vsi drugi ne smejo ne pisniti brez njega, in če pisnejo, so takoj spoznani po onem gospodu za magarce in za neumne Kranjce in so dejani ob glavo. Pa rajši več ne pisnejo, nego čakajo, kaj bo dejal on, in to potem velja in je pravzaprav odveč, da je toliko poslancev, ko odloča le on, oziroma njegova milostiva, če je gospod zaposlen v trgovini s knjigami in vinom.

Sploh niso vsi drugi nič in ne vedo nič, ampak ve vse in je vse samo oni gospod in pozna tudi ustavo te republike samo on in je noče izdati niti ne svojim najboljšim prijateljem, ampak pravi: »Lahko je tako ali je lahko tudi

tako — bo že tako, da bo prav in bomo že videli!« Pa so vsi s tem zadovoljni in pridelujejo vino in žito in prašiče, pijejo bilikum in se bahajo, da so republika!

In sklepa tudi sam državne pogodbe in nikogar ne vpraša razen milostive in ni sploh nikomur pokoren niti ne Francozom in Angležem, ki so se upali zmagati brez njega in so sklenili mirovne pogodbe in niso prej vprašali njega. Teh pogodb kratkomalo ne priznava, ampak pravi: »Sta me briga ringelšpil!» To je čudna republika!

Nič ne rečem — Hrvatje so naši bratje, želim jim vse najboljše in vsak sam ve, kako je zanj dobro — kakor je rekla uš, ko je lezla beraču za srajco. Ali republika to ni! Ako pravijo, da je to republika, niso brali pravih bukev. Ampak se temu, kar imajo, pravi absolutna monarhija, sedaj jo imajo samo še v Afriki nekatera plemena. Ali pa se pravi temu diktatura — koder jo imajo, se z njo ne bahajo. Republika to ni! Imamo npr. čisto blizu kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki je kraljevina, pa je vendar veliko bolj republika kakor hrvatska republika! Ali kali?

Pa mi Vi povejte svoje mnenje, Vi, ki ste bolj vajeni razmišljati težke stvari, kajti vsak večer sestavljate za drugi dan jedilni list, ne? — da ve kuharica, kaj bo kuhalo. Moja žena pravi, da je zanjo najnapornejše delo sestavljanje jedilnega lista. Kadar ga dela, se ji bere z lica,

koliko trpi pri tem duševnem delu, in če jo gledam, še mene boli glava. In potem jemo vsak dan isto.

Milostiva, zanašam se na Vas, da me ne pustite na cedilu! Večno vam bom hvaležen do hladnega groba, in če boste kdaj potrebovali pomoči pri jedilnih listih, pa me povabite! Rad ustrežem in pridem in bom jedel in potem povedal, kaj mi ni bilo prav. Za jedilne liste imam poseben dar, tudi žena pravi, da ga imam. Le denarja, pravi, da nimam za svoje jedilne liste.

Da, denarja! Blagor mu, kdor ga ima, in kaj počenja kaj Vaš gospod soprog? In kako se počuti v pridobitnih krogih? Zdaj pripravljajo v Beogradu zakon zoper korupcijo — to bo slabo za pridobitne kroge. Pridobitni krogi imajo milijon prošenj pri gospodi v Beogradu za dozvole in koncesije in zastran dobav in za to in ono in s korupcijo so se jim prošnje vsaj reševale — kakorkoli, ali reševale so se vendar, hvala Bogu! Brez korupcije se pa sploh ne bodo in naj bi vlada v miru pustila korupcijo, boljše je manjše zlo nego veliko! O, milostiva, v jutrovih deželah je vrhunec ženske lepote popek tako globok, da drži unčo olja. Želim Vam vrhunec lepote in se Vam klanja do popka

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 23. avgusta 1924]

O vlakih in vzgoji

Ljubi gospod, ki Vam ne vem imena, sprejmite moje sožalje!

Vidite, sožalje je reč, ki nič ne stane, de pa dobro obema, onemu, ki ga izrazi, in onemu, ki ga sprejme.

Pisali ste mi bridko pismo in pritožbo, kakšni da so dandanes vlaki, ki vozijo tam po Vaši dolini. Ne diši jim res ne pošteno delo, in koder je proga le količkaj napeta, že nejevoljni stokajo. »Jož — mene, jož — mene!« kakor da jim, ubogim sužnjem kapitala, od hudega napora zdaj zdaj poide nadušljiva sapa in jih bo pri tej priči treba deti v sveto olje. Taka vožnja, pišete, da je jako mučna za popotnega človeka in ste se ob zadnji priliki pričeli bati še za svoja pljuča, ali se niso od vlaka nalezla naduhe. Pa je proga tedaj premagala višino, pa je vlak tisti hip pozabil na svojo naduho in se razposajen zaletel navzdol proti restavraciji: »Hopsasa tralala«, ta hina-vec, in bi bil skoraj zavozil v mlako sredi med gosi, da ga ni sprevodnik pravočasno zavrl z nogo.

Pišete mi, da ste izgubili zaupanje v tiste svoje vlake in se ne boste več z njimi vozili in se potem pismo kar

na lepem neha in ste se podpisali nemara na pisalno mizo — v pismu ni Vašega podpisa. Kakor rečeno — moje sožalje!

In me veseli, ko nimate več zaupanja v vlake, da ga imate vame, in bi Vam rad povedal kako tolažilno besedo.

Vidite, tolažba je takisto reč, ki nič ne stane, de pa dobro obema, onemu, ki jo daje, in onemu, ki jo prejme.

V veliko tolažbo je imeti sotrpina. Glejte, tak sotrpin sem jaz! Kaj bi porekli o mojem vlaku, ki se jaz včasih z njim vozim! Ta vlak od kraja tudi stoka: »O permejš, o permejš,« nekako tako kakor Vaš. Pa, ko se je omajal in so mu stekla kolesa in je zunaj postaje urno pokaže noge in razodene svojo pravo naravo: «Krucafuks aleluja, krucafuks aubiks! krucafuks aleluja, krucafuks aufbiks!» in tako naprej brez prenehanja noter do druge postaje! Potem se pa zopet potuhne. Ljubi gospod, tak vlak ne spravlja le v nevarnost telesnega zdravja, nego ogroža tudi blagor neumrjoče duše — te škode ne morejo poravnati vsi zakladi tega sveta!

Naj Vam povem še drug primer! Bilo je baš na Marijin praznik in sem imel pot iz Ljubljane v Zidani most, pa se je železniški voz, ki sem v njem sedel, takisto jako neprimerno vedel. Ta voz ni le stokal in alelujal, nego je povrhu še lajal! Naravnost je lajal! Kakor laja mlad pes,

ki ima na trebuhu bolhe, da je črn in ga jedó! Neverjetno, pa vendar res! To je vrhunec objestnosti, kam pa pridemo, in bodi v svarilen zgled pribito, da je bil potniški vlak št. 617, ki je tako nesramno lajal.

Glejte, gospod, taka je ta reč! Ne trpite le Vi, ampak trpijo tudi drugi za zanikrnostjo vlakov. In sploh niso le vlaki zanikrni, nego je dandanes zanikrn ves svet in se temu pravi »razmere«. Če dijaki ne napredujejo tako, kakor bi morali, so temu takisto krive razmere in ne vem, kje so te razmere, ali pri dijakih ali pri profesorjih ali pri obeh.

Ljubi moj, dandanes so povsod razmere, in kjer so razmere, je treba, da se upoštevajo! Svoj čas se jim ni reklo »razmere«, nego nered in se jih ni upoštevalo. Sedaj je drugače in smo bolj socialni, pa je nered povišan na stopnjo »razmer« in je socialen pojav in nam preostaja zgolj upanje, da se razmere zboljšajo.

In se morava nadejati tudi pri vlakih, da se poboljšajo, opusté svoje zavržene navade in krenejo na pravo pot. Sploh ne sme človek nikdar izgubiti nade v poboljšanje!

Vidite, ljubi gospod, naše upanje je lahko tem trdnejše, ker smo dobili novega ministra saobračaja. Ta minister je pedagog. Srečen je bil domislek, da so za ministra saobračaja izbrali pedagoga — ni pripravnejše osebe za to mesto! Kajti kdo je bolj poklican, da poboljšu-

joče vpliva na podrejeni obratni material nego pedagog! Njemu so znana vsa vzgojna sredstva in njih učinek od spodbudne pohvale in dobrohotnega svarila do mrkega karcerja in izključitve iz vseh zavodov, pa se ni bati, da ne bi bil kos zanikrnikom vlakom, in mislim, da bo skoro konec delomrznemu stokanju, bogokletnemu alelujanju in javnega organa skrajnje nevrednemu lajanju.

In ne bo le dokončno konec vsemu temu, nego se nam obetajo nadaljnje presenetljive možnosti. Kajti je novi gospod minister saobračaja baje tudi glasbenik in je po pravici pričakovati, da pride do veljave zlasti ta stran njegovih sposobnosti. Pričakovati je, da dobé kolesa glasbeno izobrazbo, ki bi se polagoma lahko povzpela do koncertne oziroma operne višine. In bi potem trudni potnik namesto stoka in pridušanja in laježa poslušal v vlaku »Miserere« iz »Trubadurja« ali Sattnerjev oratorij in bi bil potnik očaran in razvnet in jako hvalen.

Resnično je bila imenitna misel, da pride saobračaj v večje pedagoške roke, lahko si čestita, in bi bilo v prid doslednemu razvoju le železi, da se nadaljuje započeta preosnova in da se še na druga uradniška mesta železniške stroke postavijo pedagogi. Mislim, da bodo sposobni in se bodo obnesli, ko se jim je že obnesel kolega na najvišjem mestu. Pa bo profesor slovenskega pravo-

pisa šef kurilnice in profesor prirodoslovja ravnatelj železniške delavnice in bo šlo vse gladko kakor v šoli, kako pa drugače — strah pred razredno knjigo je jako zdrav!

Pa bodo narobe profesorska mesta na šolah potem zasedli železničarji, mislim: če gre prvo, gre tudi drugo!

[Slovenski narod, 24. avgusta 1924]

† Silvester Kovač

I mel sem stričnika, sina materinega brata — sedaj ga nimam več! Še živi, toda zame je mrtev in mu je ime Silvester Kovač. Silvester Kovač, v miru počivaj!

Kakor punčico v očesu sem vedno varoval svoj ugled in ugled svoje družine. Kajti je ugled podlaga kreditu, in se lahko ponašam, da imamo kredit v štacuni in pri mesarju, hvaležni smo zanj in se priporočamo še naprej z zagotovilom, da se ne bomo nikdar izkazali nevredne.

Pa bi nas živo bolelo, če bi se nam kredit nenadoma in kar sredi meseca odpovedal in sem prisiljen, da javno raztrgam sleherno vez s Silvestrom Kovačem, stričnikom svojim. Ne more biti in ne sme, da bosta zaradi tujih grehov v opasni meri ogrožena moja in moje žene in nedolžne mi dece južina in večerja in tako izpodkopana prva in poglavitna podlaga človeškemu bivanju na tej zemlji.

Silvester Kovač, ne poznam te več!

Sicer bodi povedano v njegovo opravičilo, da ni ubijalec in bogokletnik. Niti se mu ne da očitati, da je kradel srebrne žlice v kateremkoli oziru.

Nasprotno je imela poprejšnja vlada popolno zaupanje vanj in ga je postavila na odgovorno mesto oficijala. Ves čas ni bilo pritožbe zoper njegovo poslovanje, kvečjemu da kadi smrdljivo pipo; toda se je ta očitek tikal bolj države nego njega, kajti si je basal pipo z državnim tobakom. In je živel v krogu cerkveno mu poročene žene mirno življenje zakonskega moža.

In mi ga je pravzaprav žal!

Toda se je spremenila vlada, kakor se na milem nebu izpreminja luna, in se je zgodilo ob tej priliki, da ga je časopisje razkrinkalo, kakšen da je; pokazalo ga je v pravi luči, nastal je vihar ogorčenja in smo bili prepadeni, ko smo spoznali temne madeže njegovega življenja, ki se nam prej ni niti o njih sanjalo.

Silvester Kovač, izbrisan bodi iz našega sorodstva! Kaj ga je tako nenadoma vrglo s tira rednega in zglednega življenja in ga drevilo v pogubo in propad, ne vem. Le slutim, da je bil to kino, kajti je kino vir vse izprijenosti! Ali pa slutim, da je bil demon alkohol: alkohol je najhujši sovražnik človeštva! Ali pa slutim, da je bilo slabo časopisje, kajti od slabega časopisja prihaja vse gorje tega sveta! Drugega razloga ni za njegovo propast. Silvester Kovač ni hodil v kino, Silvester Kovač ni pil, Silvester Kovač ni bral ničesar razen domačih vesti in parte. Toda silnemu vplivu vsega trojega ni mogel odoleti in je propadel. Da je propadel, o tem žalibog ni dvoma:

stalo je v novinah. Namreč v novinah vladne stranke. Novine so kakor evangelij. Namreč novine vladne stranke. Velika je moč novin in silna njih odgovornost in novine ne lažejo. Namreč novine vladne stranke — danes so te, jutri so druge. Kakor je vlada danes ta, jutri je druga. In kar je danes dobro, bo jutri slabo, in kar je danes slabo, bo tudi jutri dobro. To se nanaša na novine. Pa se nanaša tudi na vlade — to ni prav! Zdi se mi, da so vse vlade oblasti in so vse oblasti od Boga, one od danes in one od jutri, in jih je treba spoštovati in se jim pokoriti. Pa je jako težko biti državljani, ko slavna vlada od danes pravi, da je bila vlada od včeraj slaba in zanič, pa se lahko zanašaš, da bo slavna vlada od jutri enako trdila o vladi od danes, da je bila slaba in zanič in da je vse zavozila.

O Silvester Kovač, materinega brata sin, tvoje grehe so spravile na dan novine vladne stranke, od one vlade, ki ni od včeraj ali jutri, nego je slavna in od danes, pa so tudi novine ta hip dobre, ugledne in pravične. Zato ni dvoma o tvojih grehih in so tolikšni, da te je vlada, slavna vlada od danes, sramotno črtala iz vrst svojih uradnikov. Ti grehi pa ti tudi zapirajo vrata v naš mirni družinski dom za vse veke! Ako ne za vse veke, pa vsaj do tedaj, da pride nova vlada na krmilo in bo zopet dobro, kar je danes slabo, in bo slabo, kar je danes dobro.

Težki so tvoji grehi, sin materinega brata, ki ti jih očitajo novine, ti pa nisi kos, da jih opovržeš.

Mar se upaš tajiti, da se pišeš Kovač, kakor so ti v brk zabrusile novine?

In da ti je ime Silvester? He?

In kakor sta opravičena ta dva očitka, enako ni odrekati utemeljenosti nadaljnjima: da si si kupil nov klobuk in da je v neredu tvoja prebava.

O Silvester Kovač, sin materinega brata, kako si mogel pasti tako globoko, da si si nabavil nov klobuk in nisi prosil prej dovoljenja v uredništvu novin!

Da so se razkrile velike nerednosti v tvoji prebavi, to se ne bi smelo zgoditi, sin materinega brata!

In potem še zadnji strašni očitek! Ne razumem te, sin materinega brata, da si sploh upaš biti na svetu, ko nisi pri stranki, ki je na krmilu danes in ta hip! To je najgrši tvoj madež! Izobčuje te iz človeške družbe in te obsoja na meščansko smrt. Da nimaš tega madeža, vsi drugi bi ti bili odpuščeni, kakršnikoli so, kolikor koli jih je!

Tako si si sam zapečatil svojo usodo, jaz si umivam roke in te brišem iz spomina.

In mi nikakor ni prav, da sva oba člana iste cerkve, in bom še preudaril, ali ne bom rajši prestopil v drugo in dal prestop v Male oglase. Kajti nerad bi izgubil kredit!

In te razdedinjam! O sin materinega brata, namenil sem ti bil svojo desno galošo, dobro je ohranjena in

najsi ni vredna bogve koliko, v prijazen spomin bi ti vendar bila. Ne boš je dobil! Dobil jo bo gospod od novin, ki te je razkrinkal. In da izgubiš sleherno upanje, da se še premislim, dal mu jo bom med živimi!

[Jutro, 27. avgusta 1924]

Kombiné

Milostiva!
Jaz nisem vedel, Vi pa ste dama in gotovo veste, kaj je kombiné. Meni je žena povedala, da je kombiné oblačilo, ki je za zgornji trup in je hkratu za spodnjega in ga nosijo nekatere dame in nekateri otroci.

Takrat, ko sem jaz hodil v šolo, se tega nismo učili in je škoda, da se nismo — jaz si ne bi znal pomagati! Pa so sedaj, hvala Bogu, mlajši ljudje na krmilu, ki vedo, kaj je kombiné, hvala Bogu, in niso prišli v zadrego, ampak so bili kos razmeram.

»Mánes« je društvo čeških umetnikov, kajti imajo tudi čehi umetnike in ne le Slovenci, in so Čehi sploh jako hrabri ljudje, ki se niso ustrašili, nego so priredili razstavo svoje umetnosti v Ljubljani. Na razstavo pa vabijo z lepaki in je na lepakih naslikana ženska. Veste, milostiva, ženska sama ob sebi in brez vsega. Veste, ta razstava ni razstava konfekcije, zato so žensko naslikali brez sleherne konfekcije. Vrhu tega konfekcija tudi stane in so Čehi jako varčni ljudje in nam lahko služijo za zgled. Skratka, namen so imeli pameten in dober. Ali niso poznali naših prilik!

Niso brali naših listov, kakšno vreme je pri nas, sicer one svoje dame ne bi bili poslali semkaj brez konfekcije in celo brez dežnika. Dežnik vendar ne stane dosti! Notri v razstavi imajo npr. damo, ki tudi nima drugega na sebi kakor parazol. Boljši je parazol kakor nič! In je dama s parazolom prav čedna in je le škoda, da je imela smolo in da je z nogo sedla v tinto. Češka umetnost pa tudi ni računala s tukajšnjo modo. Tukaj ni moden dekolté, ki bi segal do peta. Ob takem dekolteju bi se vse dame prehladile v popek! In so vsi ženski krojači in vse modes et robes ogorčene, da jih bo ona češka moda spravila ob delo in kruh. Sploh se potem ne bi dalo ločiti, katera dama je dama in je »milostiva« in katera ne, ker ne bi imele oblek, pa bi bil prevrnjen ves družbeni red.

Pa so izprevidele oblasti, da je češka dama, kakršna je brez konfekcije, opasna javnemu miru in redu, in so ugibali in so ugenili in so damo oblekli. Oblekli so jo v kombiné. Hvala Bogu, da so vedeli, kaj je kombiné, in je to primerno oblačilo, nobeno drugo se ne bi dami tako prileglo!

Pričenja se pri grudih in ji sega doli tik do bedres — to je kombiné.

Ne vem, kakšno se Vam zdi, milostiva, to oblačilo, meni se zdi precej šik. In ima preproste, toda plemenite linije podolgastega četverokotnika, ne preširokega,

tako da pusča na desno in na levo neoviran in nezagr-njen razmah okrogli obilici bokov. Ali ni to šik? Zdi se mi, da oblasti s tem kombinéjem niso le rešile situacijo, ampak so ustvarile modo in je ta kombiné sedaj oblast-no priznan in ni pomisleka zoper njega in mislim, kar je modnih dam, ne bo nobena brez takega kombinéja.

Samo vzadi na hrbtu in tam okoli ne vem, kakšen je. Nemara se kombiné tam vzadi ne pričinja kot pri gro-dih, ker grodi ni tam vzadi. Sploh ne vem, ali sega kom-biné tudi na hrbet. Veste, milostiva, kaj je »Tarzan, sin opice«? Tako se pravi romanu, pa ko je bil svoj čas ozna-njen na lepakih, je bila takisto naslikana dama brez kon-fekcije, toda je bila naslikana odvzadi. Bila je tako reče-no čisto brez, pa ji oblasti niso dale kombinéja. Ampak so ji pustile dekolté. Morebiti je torej moda takšna, da se nosi oblastni kombiné samo spredaj. Morebiti pa tačas niso bili pravi ljudje v oblastih in niso poznali kombiné-jev — nič se ne ve.

O, milostiva, ali si boste tudi dali umeriti tak kombi-né? Recite gospodu soprogu, da čisto malo stane, ker ga ni veliko in da oblasti same priporočajo to modo. Obla-sti Vaš gospod soprog jako spoštuje pa bi se vdal in pri-volil!

In Vam zelo priporočam tudi razstavo. Ni gneče in se ne bojte, milostiva, ne las ne bo skrivljen. Ampak je to-liko prostora, da bi kake dame še lahko prodajale kaka

okrepčila. In od četrte ure naprej bi lahko bil koncert tužnih balalajk in bi lahko kak Mujo effendi pekel turško kavo in bi lahko kak drugi effendi pražil čevapčiče. Prostora bi bilo dovolj in je škoda za lepi prostor, da je prazen. In si boste lahko vse slike mirno ogledali od blizu. Oziroma od daleč. Oziroma izza vogala. Oziroma z zaprtimi očmi. Kakor to zahteva vsaka slika po sebi in so nekatere take, da jih je treba gledati z dušo. Vsak tega ne zna in se nekateri pripravljajo na razstavo s pobožnim čitanjem zanesljivih kritik, s posti in z bičanjem samega sebe.

Razstava je jako lepa in zanimiva in so to ali ono zlasti tudi kubistične slike na levi strani vzadi. Mislim, da so kubistične. Milostiva, ne veste, kaj so kubisti, in sem vprašal prijatelja Petra, ki je tudi pri slikarjih, in je dejal, da vse nič ne pomaga. Dejal je, da ti ljudje iz svoje duše venkaj slikajo in jim je duša polna čudnih figur in te figure potem naslikajo. Ampak je dejal, da sicer ni ovire zoper to slikanje in da od policije ni prepovedano, kar me jako veseli.

Občudoval sem te slike in jih je tačas gledal še drug človek in si je venomer praskal glavo. Pa si je ni praskal zaradi mrčesa, ampak so slike nanj napravile tako globok dojem.

O milostiva, vzemite še gospoda soproga h kubistom! Pa pazite, da se ne bo na glas pridušal, to je nedostojno,

naj si rajši pri kubistih naroči svoj portret! Kakšen bo ta portret, je jako radoveden

Vaš vdani

Fr. Ž.

[Jutro, 6. septembra 1924]

O Marsu

O Marsu dosedaj še nisem pisal, ne vem, zakaj nisem. Na policiji so mi rekli, da ni zadržka, da pišem. Le zoper vlado, so dejali, da ne smem, namreč zoper sedanjo. Mars, pa so dejali, da spada med učene stvari, o Marsu lahko vsak piše, kar hoče in kolikor hoče — poglavitno je, da ni zoper vlado!

Zoper vlado ne bom pisal, če pišem o Marsu — Mars ni vlada! Vlada je nedolžna zastran Marsa, nedolžni so tudi ministri in niso za to plačani, da bi odgovarjali za Mars, in je sploh po naši ustavi reč taka, da področje naše vlade ne sega na Mars.

Zato se v razmere na Marsu naša država po pravici ne vtika. Mi smo zase, Mars je zase, pa mirna Bosna! Muslim, temu se pravi suvereniteta. Marsovo suvereniteto jako spoštujemo in ne dregamo vanjo. Mi ne dregamo v Marsovo suvereniteto, mi ne. To bi bilo zoper mednarodno pravo in njegove paragrafe, in kakor rečeno, stališče naše vlade je čisto korektno.

Ni pa sigurno, ali se tudi s strani Marsa nas tretira enako. Množe se v javnosti glasovi, da nas Mars tretira

drugače. To bi bilo jako obžaljivo. In nismo tisti, ki bi se dali tretirati od kogarkoli, ampak se sploh ne damo tretirati. V tem pogledu se mora stvar razčistiti! Mislím, to je jasna in možata beseda!

Letošnje leto trpimo za silnimi vremenskimi padavinami. Neprestano deževje nam je uničilo nade na zadovoljivo žetev slivovke — niti lastne potrebe države ne bodo krite. Krompir stoji pred durmi, toda je vsled prevelike moče pričel poganjati cene. Vino je bilo že na trti mešano z vodo, to ne bi smelo biti — kaj naj počne krčmarska obrt?

In ne dovolj tega!

Narastle so vode, neugnane so poplavile vse novine, nebroj nedolžnih žrtev so položile na mrtvaški oder.

Koliko so trpela naša letovišča! Pričakovanih tujcev ni bilo, marveč so trumoma zapuščali letovišča, škoda znaša nepregledne milijone — državna pomoč, kje si? Najbolj je prizadet Aljažev dom, kajti vsak hip se kdo ponesreči v triglavskih stenah in so bili tujci, ki so prišli v zatišje Aljaževega doma na oddih in da si odpočijejo živce, jako neprijetno presenečeni, ko so jim cepale triglavske žrtve tako rekoč v juho, take juhe niso bili naročili. Tega niso vzdržali, vsak pes ima rad mir pri jedi in je vsemu krivo neprestano deževje!

In še ne dovolj tega!

Nezaslišano se je pričela vesti tudi strela. Zadnjič je med hudo nevihto v Žirovem selu udarila v cerkveni zvonik. Odtod je švignila v farovž in usekala dober glas in kozarček slivovke uživajočo kuharico za uho, da je premilo zaklela. S kuharice je skočila v dimnik in razmetala krače in plečeta, pod streho pa napravila neizmerno škodo na krhljih in suhih hruškah. Potem se je vrnila v zvonik in pol ure zvonila z vsemi tremi in zraven potrkavala, slednjič pa legla k zasluženemu počitku v novo izkopani grob. Tako je stalo v listih!

To je preveč!

Ljudstvo je obupano in mrmra in je uverjeno, da je vsem vremenskim nezgodam kriv edino le Mars. Bati se je resnih nemirov. Ponekod je ljudska nevolja že očitno izbruhnila in so hrupno zahtevali od pristojnih duhovnih oblasti, da prirede procesije in romanja zoper neznosne vplive z Marsa. Le taktu teh oblasti se je zahvaliti, da so se pomirili razburjeni duhovi in začasno odstopili od svojih zahtev, ki bi jih po pravici mogli šteti na Marsu za akte neprijaznosti in bi mogle izzvati nedogledne komplikacije političnega položaja.

(Gospod urednik, če ste v zadregi za uvodni članek, pa porabite tole! Mislím, da se glasi precej dobro.)

Vsekako, križem ne smemo držati rok — to zahteva ugled naše države! Najprej je treba razčistiti tisto zara-

di tretiranja, ali je res, da nas Mars tretira ali ne, in naj bi to dognala komisija, vanjo se lahko pokliče kdorkoli in se mu da pomočnik, pomočnik, ki kaj razume. Pa ko bi komisija dognala, da nas tretira, tačas je čas, da ga brez ozira in rokavic tretiramo tudi mi: šilo za ognjilo, ali po slovensko: represivne mere!

Ako je tako, da nam Mars pošilja dež, dobro! Mi mu lahko pošiljamo potres. Saj imamo potresno postajo pod Triglavom in je hvala Bogu v večjih rokah in smo brali v listih, da je zadnjič pri potresu jako uspešno sodelovala tudi gospa tašča ne vem katerega gospoda. Do sedaj nisem vedel, da so tašče dobre tudi za potres. Me veseli! Tašč nam ne manjka, pa se nam ni bati zastran uspeha in bomo videli, kateri bo prej odnehal.

Takšna je ta reč in je jako dalekosežna. Toda, kakor rečeno, še ni dognana in se ne ve, ali se bo dognala. Do tedaj pa je treba ohraniti kri mirno in se izogniti vsem nepremišljenim dejanjem. Kar se tiče mojega osebnega prepričanja, sem osebno prepričan, in to že sedaj in brez komisije, da nam vremena ne delajo na Marsu. Marveč mislim, da na vreme Mars nima vpliva.

Kajti je vendar vreme že določeno za vse leto naprej v pratiki, pratike pa ne tiskajo na Marsu, nego pri nas. To je tisto!

Pa ne le zastran vremena, ampak se mi zdi, da Mars sploh ni imel nikakšnega vpliva v nobenem oziru. Kveč-

jemu, če ga je imel na gospodo od črnila in peresa: brez Marsa nemara ne bi bila pisala o Marsu. Ali bi pa bila. Sposobna je za vse!

[Jutro, 20. septembra 1924]

Korupcija

Milostiva!
Ali ste tudi Vi zoper korupcijo? Jaz sem in je korupcija nekaj jako grdega.

Namreč ne grdega tako, da bi bilo v tem pomenu grdo, da se ne bi dalo govoriti z damo. Veste, tako, kakor je spovednik vprašal otroka, če je kdaj gledal kaj grdega, in mu je otrok pritrnil, da je in da je gledal d..k.

Saj niste hudi, kaj? Mislim, če se tako zapiše beseda, ni pohujšljiva za nikogar in tudi ne za damo. Ali pa, če bi se zapisalo takole: »re.«, takisto ne bi bilo pohujšljivo. Če bi se pa zapisalo »rek« ali »dre.«, bi pa nemara že malo dišalo po pohujšanju, in bi bilo jako zanimivo in naj bi modrijani preiskali, pri katerih črkah se pohujšanje začneja in kod se neha.

Ne vem, milostliva, včasih me prime, da moram razmišljati take stvari. Mislim, to prihaja od starosti. Tako se mi zdi, bolj ko sem star, bolj sem moder. Telo peša, želje umirajo, modrost mi pa raste. In kadar mi umre poslednja želja in mi telo neha dihati, tačas bom nemara dosegel vrh modrosti. Če bi mi tačas univerza podelila častno doktorstvo, ne bi storila napak in ne bi ji bil v

sramoto. Zahvalo pa bi ji izrazil s predavanjem. Zbrali bi se poslušalci in bi že vedeli, da ne bom mogel priti, ker ležim pri Svetem križu. Pa bi se vendarle zbrali in bi čakali. In potem me ne bi bilo in ne bi govoril, ampak molčal, ta molk bi segal od Svetega križa noter do univerze, v predavalnico, vsi bi ga slišali in bi bil ta molk najvišja modrost, ki bi jo mogel kdaj razodeti. Kajti molk je večnost!

Kar se pa tiče korupcije, je res grda.

Kajti zakaj? Za vse mora biti enaka pravica! Ne pa: eden bi basal milijone, si kupoval vile, hodil v bare in podpiral umetnost, drugi bi pa dobil figo. Ali ni to grdo, posebno za tega, ki bi dobil figo? Marveč bi se morala korupcija lepo pravično razdeliti, da vsak kaj dobi in da dobi tudi revež svoj del.

Sploh bi se morala korupcija staviti pod strogo nadzorstvo, samo zanesljive osebe naj bi se smele z njo pečati — čisto nov duh bi moral zavejati na polju korupcije — potem bi bilo marsikaj drugače!

Nekateri hočejo korupcijo kratko malo odpraviti. Ne vem, če bo šlo. Nekdo je hotel ščurke odpraviti iz bajte, pa je bajto zažgal. Ščurkov in bilo več, bajte pa tudi ne!

Veste, milostiva, korupcija ni kar tako. Korupcija je pri nas globoko ukoreninjena; utemeljena je v zgodovini naroda in spada v častitljive njegove tradicije, tako rekoč v njegovo kulturo. Kultura pa bodi sveta. Veste, ko-

rupcija ni le tam, kjer si bašejo žepe, nego je tudi drugod. V navadnem življenju ji pravijo laž in krivičnost in se z njima pričinja že vzgoja, v političnem življenju pa se ji pravi korupcija in ne znajo brez nje vladati ne pobijati vlade, in čim bolj je kdo zvijačen, bolj ga spoštujejo in pravijo: »Ta pa zna!« in je korupcija v veliki časti pri ljudeh. Zato imajo prav, ki govore, da bo najprej treba preroditi ljudi, potem šele se bo dala zatreti korupcija.

Pa ne vem, kako se bo godilo to prerajanje in kje se bo kdo dobil, ki bi hotel in bi znal! Morebiti bi se Vi lotili prerajanja, milostiva, kaj? Ali bi se ga? Časa imate dovolj in bi lahko kar pričeli s svetim Antonom in ga prerodili. Močno se pritožujejo: včasih da ni bil tak! Zdaj pa da nič ne stori brez denarja. Vsaj deset dinarjev da mu je treba potisniti v puščico, pod to številko se ne gane, še pavole ne vzame iz ušes! In mi je pravila jako zanesljiva gospa, da mu jih je zadnjič nesla deset, pa ji je pomožiknil z levim ušesom, naj še da. Dala jih je še deset, težko jih je dala, toda dala jih je vendar, tako trdno je imela vanj zaupanje, da ji bo uslišal prošnjo. Drugo jutro pogleda v posteljo, na, pa je bilo notri zopet pet stenic! Za podobo na zidu pa celo gnezdo.

Ali se vam zdi to prav od takega gospoda: denar je vzel, pomagal pa ni! O, milostiva, skrajni čas je, da ga prerodite! Vera peša, vera peša!

Kaj pa Vaš gospod soprog, ali se še drži prave vere? Ali je še zvest sin katoliške cerkve?

Oni dan me ni maral poznati in je kar v stran pogledal, jaz pa sem bil jako žejen in suh. Sukal se je okoli ženske in niste bili Vi ta ženska, Vas poznam po klobuku. Če se tak dedec preveč suče okoli druge ženske, je vsakikrat sumljivo in se bojim, Vašemu dedcu se bodo pričeli zbujati verski dvomi. Vsakemu takemu se prično zbujati verski dvomi, da premišljuje, ali je katoliška cerkev prava, in je s temi dvomi vedno združena ženska. In boste videli, da se bo odločil in prestopil v drugo vero. Pa brez ženske tega ne bi storil, nego spada k verskemu prepričanju tudi ženska in ne bo le prestopil v drugo vero, ampak bo prestopil hkratu v drugo ženo. Oziroma je poglavitna reč druga žena, da bo prestopil vanjo, vera je bolj postranska stvar.

Prav zameril se mi je Vaš gospod soprog, ko me ni hotel poznati — tako lepe žeje nimam vsak dan!

Milostiva, ne bi mu škodovalo, če bi ga tudi malo prerodili!

Ali pa mu pustite, da prestopi! Recite mu, da ga pozdravljam, in kadar bo prestopil, naj me povabi na svatbo — na svatbah je prijetno, na svatbi že dolgo nisem bil. Na vsak način naj prestopi, privoščite mu to veselje! Veste, ko bo sit, bo pa zopet nazaj prestopil k stari veri in k stari ženi.

Milostiva, oprostite, Vi niste stari, le stavek je na nesel to besedo. Častno besedo!

Fr. Ž.

Pripis. Milostiva ste mehkega srca — pa ne, da bi se jokali zaradi tistega, kar sem spredaj napisal o Svetem križu in o večnosti! To bi me jako bolelo. Stvar ni tako resna — včeraj sem si dal plombirati dva zoba, škoda bi bilo, če bi zdajle umrl, ko je toliko stalo.

In kar se tiče svetega Antona, ni ga treba koj preroditi, lahko se malo počaka. Danes ni gospa nič našla v postelji in za sliko tudi ne. Morebiti bo torej vendar! Velikega pomena bi bilo za nas, če bi se sveti Anton uspešno obnesel zoper stenice!

[Jutro, 5. oktobra 1924]

Gladovni nemiri

Glad je jako neprijeten. Ko sem bil še mlad in sem bil na Dunaju, sem imel tovariša — kadar je bil lačen, ga je tako bolelo, da je kar pesmi pisal. Drugi so kleli hudiča, on pa se je postavil pod cestno svetilko, — za petrolej ni imel denarja — in je napisal pesem in jo poslal v »Zvon«. Je bil drugače čisto dostojen človek, in ko je bil sit stradanja, je šel v lemenat in je umrl.

Pa je bil odrasel človek: takšen laže pretrpi kar si bodi!

Hudo pa je, če trpi lakoto nedolžen otrok, ki si ne zna pomagati ne s kletvijo, ne s poezijo, ki je dar nebeški, in ti trga uho njegov obupni klic: »Lačen, lačen, lačen!« To je strašno! In je strašno še bolj, če se to dogaja v Jugoslaviji, ki ima vsega dovolj in se zato ne bi smelo dogajati, pa se vendar dogaja, in se dogaja tik pred našimi očmi! Oziroma tik pred našimi ušesi! Kdo je, kogar tak prizor ne bi zgrabil in ga razburil v dnu duše? Pa se mi ne sme zameriti, da je tudi mene v dnu duše in je sploh stvar bolj čudna.

Bilo je namreč opoldne in sem se vračal iz pisarne z želodcem praznim, z glavo pa polno, kajti sem imel v glavi nujen akt, ki je bil resnično nujen, pa sva si bila

navzkriž z inšpektorjem, ali se piše: »čekaj!« ali se piše: »čakaj!« — ta beseda je spadala v akt in ne bi šlo brez nje. Inšpektor je trdil: »čekaj!« — ker se tudi pravi: »Čekaj storiš«, ne pa: »Ča kaj storiš«. Jaz sem trdil: »čakaj!« — ker se pravi »Čakovec« in ne »Čekovec«, Čekovcu bi se smejale krave! Nisva se zedinila, tako je nujni akt obtičal sredi pravopisa.

Nak, »Čekovec« namesto »Čakovca« — to je mogoče samo pri nas in sem stopal proti domu.

Kar me ustavi gruča ljudi, suvereni narod je zastavljal ulico in zijal v hišo, iz hiše pa se je razlegal otroški glas: »Lačen, lačen, lačen!« in vmes milo ihtenje.

Naš narod ima jako blago srce, več in več se ga je zbiralo pred hišo, gledali so v okno in enega je prevzelo, da ni mogel drugače in je dejal: »Harduš!« Molče smo mu vsi pritrdili.

Pride svojo pot še policaj. Nič ne vidi, nič ne sliši, nič ne reče — hoče kar mimo!

To se mi ni zdelo prav. Ujel sem ga zadaj za gumb — zato imajo vzad gumb — in sem dejal:

«Gospod, ali Čakovec ali Čekovec, to lahko ostane na strani, za to sedaj ne gre. Ampak je samo pri nas mogoče, da oko postave čuje obupni klic gladujočega otroka in križem drži roke. Oziroma je uho postave tisto, ki čuje obupni klic in drži roke kakor rečeno. V imenu zbranega suverenega naroda, sem dejal, Vas pozivam, ki

ste oko in uho postave, da nemudoma nehate križem držati roke in vršite svoj posel, kakor vam ga ukazujeta zakon in služba!«

Očesu in ušesu postave ni bilo prav, da sem ga držal za gumb, in se je otresel moje roke. Otresel se je hkra-tu gumba, ki je padel v blato. Krvoločno me je pomeril in rekel: »Kdo in kako?« in da se v osebne zadeve brez ovadbe ne bo vtikal!

Pobral sem gumb in ga osnažil blata, da se je svetil kakor nov. Ponudil sem ga gospodu, toda ga je ošabno odklonil — priče so na razpolago! Vljudno sem pripom-nil, da se ne morem strinjati z njegovim stališčem. To je prav tako kakor Čekovec in bi se smejale krave! Če sre-di mesta o belem dnevu umira nebogljeno dete od gla-du in se razlega njegova mučeniška smrt po vsej ulici in jo čuje na cesti zbrani suvereni narod, po mojem pre-pričanju to ni zasebna stvar! Ampak nasprotno! In sem očesu postave povedal v brk, da ne razume svoje služ-be.

Ta moja beseda ga je vzdramila. Lotil se je poslovanja in me je vprašal, kako se pišem. Mislil je, zdajle me bo ujel. Toda me ni, nego je dobil točen odgovor. To mu je vzelo sapo. Potegnil je iz žepa beležnico, in me je roka postave zapisala vanjo in je dejala, da se bo videlo, kdo je krava in kdo ne razume svoje službe. Oziroma so tako dejala usta postave. Pa je bilo isti hip poslovanje tudi že

zaključeno in je noga postave odhitela svojo pot in se ni brigala ne za gumb, ki je državna last in bo o njem dati računa, ne za otroka v hiši, ne za suvereni narod na ulici.

Bil sem presenečen! To je mogoče samo pri nas!

Kaj je pomagano žrtvi, umirajoči od gladu, če je svinčnik postave zapisal mene? Zapisati bi bil moral nebogljenost žrtev in brezsrčne rednike in ogorčene priče in potem kogarkoli aretirati! Ali pa brez zapisa in aretacije nebogljenost žrtev kratkomalo nakrmiti. Mislim, da je tudi slednja pot stvarna in dovoljena. Le budžetarne možnosti, mislim, da nima ta pot.

Na cesti zbrani suvereni narod mi je hrupno pritrjeval in sem dejal, ako ni drugega, sem jaz tisti, in sem stopil v hišo, odkoder se je razlegala lakota. Suvereni narod je drl za mano. Ihtenje je pojemalo in sem se žuril, da ne pridem prepozno.

Pa kakor sem se žuril, vendar se mi je hiša zdela znana, in ko sem dospel pred vrata, ki je izza njih prihajal mili glas mučeniški, sem spoznal, da sem pred svojim lastnim stanovanjem.

In je bil — naravnost povedano — moj najmlajši, ki je bil vznemiril vso cesto s svojim gladom.

Njegov glad je bil kajpada neosnovan, pred pičlo uro je bil snedel tri žemlje in na mizi je stala juha! Toda suvereni narod ni maral pojasnil, preveč je bil ogorčen!

Zrušil mi je štiri stole, več jih itak nimam, razbil mi je ogledalo, eno samo sem imel, in zlomil pet reber, par mi jih je še pustil, hvala Bogu! In pogrešam od tedaj tudi tri žlice z mize. To se mi ne zdi prav!

Pa se čutim zavezanega, da na tem mestu. podam javnosti sledeče pojasnilo:

Ni res, da naš najmlajši umira od gladu. Nasprotno je res, da ne umira ne od gladu ne od česar koli. Samo gli-ste mu včasih nagajajo. Drugače je zdrav kakor riba, kadar ni bolna.

Ni res, da ne dobiva jesti. Res je marveč, da ga silimo: »Jej, fante, dokler je na mizi!« pa pravi, da ne more in kako da je sit. Hinavec mali! Komaj pospravijo z mize, se pa že oglasi: »Lačen!« in če kaj ne dobi, je globoko užaljen, pod oknom pa se zbira narod!

In je nesrečni ta otrok ves dan lačen. Le kadar stoji jed na mizi, ni. Samo tačas je sit in ne je! Se ko gre spat, si vtakne žemljo pod vzglavje, da jo bo jedel ponoči, ko se bo zbudil in bo lačen!

Bog mu blagoslovi! Toda naj vnemar ne izziva cestnih nemirov, ko je sobna oprava tako draga, moja rebra pa tudi niso mačje solze!

In pravi, da povsod drugod bolje jedo kakor pri nas in so še žemlje drugod boljše, čeprav so od istega peka.

To je strašno in ne vem, kaj bi storil!

Ali so na svetu še kateri starši, ki se jim godi enako, da imajo otroka, ki mu povsod drugod bolje diši kakor doma, pod oknom se jim pa zbira suvereni narod?

Kaj, če bi otroka zamenjali? Dali bi nam svojega, dobili bi pa našega . . . Da bi oba otroka prišla drugam, kjer jedo bolje! In da bo konec gladovnim nemirom!

[Jutro, 26. oktobra 1924]

Dar jezika

Milostna! Ali ste še živi? Ali Vas še niso zaprli? Veste, pri nas je sedaj takšen red: polovica ljudi je umorjenih, zagonetno umorjenih, polovica pa jih je zaprtih, tudi zagonetno, in sem se prav bal za Vas. Škoda bi Vas bilo — tako ali tako — ali bi Vas črvi jedli ali pa uši! Pa mi je Pepe povedal, ta ki sedi v uredništvu, in sem bil jako vesel, da je še včeraj govoril z Vami, oziroma da ste Vi govorili z njim — on ni prišel na vrsto.

O, milostna, ko bi le ostalo vedno tako in da Vam ne bi nikdar opešal dar jezika! Kajti je dejal Pepe, da je govorjenje prvi in najpomembnejši pojav duševnega življenja pri ženski. To je lepo povedano, kajne! Pepe sploh jako izbrano govori — jaz ne znam tako — in bo res tudi, kar pravi.

Veste, milostna, pravi čudež se mi zdi, kako more toliko govorjenja priti iz tako majhnih ustec! Kajti usta imate jako mičkена in Vam odkritosrčno čestitam. Vaš gospod soprog je povedal, da so takšna od drobnic — ko ste bili majhni, da so Vam dajali drobnice, da ste jih jed-

li, pa so Vam usta vkupe zvlekle, in da še zdaj samo z malo žlico jeste, celo juho z malo žlico, da se Vam usta ne bi raztegnila. Ali je to res?

Iz tega se vidi, kaj vse zmore vztrajnost na pravem mestu in bi, milostna, morali priti v abecednik v zgled šolski deci! Nekateri pa imajo tolikšna usta, da bi jo lahko dva in še tretjega pol hkratu poljubovali. Ti reč ti!

Vedno sem Vas občudoval, kako Vam teče beseda, in sem Vas že parkrat hotel vprašati, kako je to: ali kaj mislite, kadar govorite — meni misli ne bi šle tako hitro izpod rok kakor Vam besede. Ali pa se Vam govori kar samo od sebe? To bi bilo nekaj posebnega. — Taki so le še pesniki, pesnikom se delajo pesmi kar same od sebe, kakor bi bile hruške in bi rasle na drevesu, in Vam je resnično čestitati na Vašem daru.

Pa je za takšen dar treba dveh, enega, ki govori, drugega pa, ki posluša. Če nihče ne posluša, se ne da govoriti, ženskam že ne! In sem mislil, Bog ve, ali ga imate, ki Vas posluša, ko soproga podnevi ni doma in pol noči tudi ne, in če je, pa smrči. Škoda bi bilo Vašega daru in bi Vam priporočil prijatelja Petra, ta ima čas in bi mu lahko govorili ves dan. In bi storili dobro delo, če si ga najamete — veste, je invalid. Od kanona je šantav na obe ušesi in nič ne sliši. Nanj se lahko zanesete, da Vas bo poslušal, in se ni treba bati, da bi mu kaj škodovalo,

lahko govorite, kolikor hočete! Drugače pa je zdrav. Tudi pije še čisto dobro — goltanca nima šantavega!

Pepe tudi pravi, da ni zdravo, če govori obtiče v človeku, ampak jim je treba dati duška. Če se jim ga ne da skozi grlo in usta, lahko udarijo nazaj v čreva in taki zadržani govori v črevih — si lahko mislite, kako napnó človeka!

S Hrvatsko, je dejal Pepe, da je prav tako. Hrvatska da ima neizmeren zaklad govorniške sile, ki si išče duška. Tudi sicer da je na Hrvatskem tako kakor pri damah: poglavitna stvar jim ni stvar, ampak je poglavitna stvar beseda. Ni poglavitna stvar delo, ampak da se o delu govori, kakšno bi moralo biti. Vsak bi govoril o vsem in bi govoril na vagone in bi samo govoril, delajo naj pa drugi!

Npr. politiki, koliko govore na Hrvatskem in imajo za vsak govor kar tri govore: v prvem govoru govore, v drugem povedo, da ni res, da so govorili, kar so govorili v prvem govoru, v tretjem govoru pa zopet preklicujejo drugi govor in so jako ponosni na svoje govorništvo. Pa če bi se vsi ti govori zatrli in bi zatrti udarili Hrvatski v drob — to bi bila krivica, ki bi smrdela do neba!

Zato pa, je dejal Pepe, da je bolj jasno kakor ne vem kaj v laterni, da je Hrvatski potreben poleg narodne skupščine še posebej sabor v Zagrebu, da bodo vsaj

politiki prišli vsi na vrsto vsak s svojim trojnim govorom, in je dejal, naj bi jim Beograd nikar ne branil sabora — gre za narodno zdravje!

Pa je dejal Pepe, da bo prijatelj Peter potem lahko našel službo v zagrebškem saboru, da jih bo poslušal; neustrašen je vojščak in zanesljiv kakor skala.

Govorili bodo vsak svoj trojni govor; našla pa bi se tudi katera stara domorodska grča, ki bi jo usekal lepo cifrasto po križevačko: »Neka Bog poživi naš slobodni dom od glave do podplatov! Da mu pak ne bo težko živjeti, neka ga Bog poživi z gospod frajlicom na desnoj mu strani — neka jih poživi uvijek sa masnom bradom i dobrom voljom! Živili s pune čuture — huncut ovaj, tko ne bi spil!«

Prijatelj Peter je jako šantav na ušesa, toda mislim, čutaro bi razumel. Razumel bi jo in se ji odzval in bi se v najsijajnejši luči pokazala bratska sloga med Hrvati in Slovenci, pa jim tudi ustava ne bi delala preglavice in navzkrižja, ko bi imeli križevačke statute.

Tako je dejal Pepe in Vam vse to pišem zato, ker ste dobili novo hišno iz Zagreba in Vas bodo nemara hrvatske stvari zanimale.

Gospod soprog je povedal, da ste jo dobili, hišno iz Zagreba, in da nima pod milim nebom kaj opraviti, samo ves dan da Vas obklada z »milostno« spred in z

»milostno« zad in Vam »ljubi ruke«, pa Vam jih ne »ljubi«, nego samo pravi, da jih. Pa da ste neizmerno zadovoljni z njo. Edino ta hišna da Vam je še manjkala!

O, milostna, da Vam le drugod nič ne manjka!

Fr. Ž.

[Jutro, 1. novembra 1924]

O Evropcu in režimih

Vsem katerekoli klase, kateregakoli ranga, ki se jim je o priliki in iz povoda izpremenjenega režima kakorkoli na bolje izprevrigel službeni položaj, tem potom iskreno čestitam. In se jim klanjam z odličnim oziroma z najodličnejšim spoštovanjem. Naj izvolijo tudi ob tej prigodi sprejeti izraz moje brezmejne vdanosti! —

Oziroma jim izrekam svoje iskreno sožalje, ako in kolikor so prišli ob imenovani priliki in iz imenovanega povoda na slabši službeni položaj; so bili postavljeni na razpoloženje; so bili vse prezgodaj, v nežnem cvetu svoje mladosti, upokojeni; so bili po tem § ali po tem ali kateremkoli § nepričakovano kakor blisk iz jasnega neba posajeni na — ne vem, kako se lepo po slovensko reče bridki posodi pod posteljo. In ostajem z odličnim oziroma z najodličnejšim, kakor povedano že zgoraj. In se priporočam in poljubljam roko tudi njihovim milostnim in upam, da se počutijo kolikor toliko, in kaj počno kaj ljubeznivi otročički?

Iskreno čestitam oziroma sožalujem, pa prosim hkratu zamere, da sem za izraz svojim čutom ubral to manj primerno pot.

Evropec sem in vem, kaj bi se spodobilo. Toda ne utegnem, res ne utegnem. Razen če bi dobil tajnika, da bi tajnik pisal čestitke oziroma sožalnice, kakršne se spodobijo. Pa je svet jako pokvarjen in je težko dobiti dandanes človeka, ki bi hotel kaj storiti iz gole ljubezni do stvari. Plačati ga pa ne bi mogel, kajti sem rodbinski oče in se moji trije fantje vsako jutro stepo zaradi srajce, kdo jo bo nosil ta dan.

Ne rečem, če bi se te reči vrstile tako, da bi jih bilo treba opraviti le vsakih 25 let — takšni so bili v starih dobrih časih jubileji. Ali da bi jih bilo opraviti vsakih pet let! Ali naj bo in bes te plentaj — vsako leto enkrat! Čestital bi in sožaloval in bi me veselilo, da se izkažem Evropeca. Prosim, naj se ne dvomi — da sem Evropec — jako bi me bolel tak dvom!

Toda vsakih štirinajst dni drug režim in z drugim režimom milijoni sprememb — to je preveč! Pa naj je stvar še tako razveseljiva za prizadete ali vredna sožalovanja in bi zaslužila med Evropci običajne družabne pozornosti — jaz ne morem! tajnika bi moral imeti in steno-grafa in še kakšno gospodično za popoldne! In še bi zraven zanemaril svoje službene in bi zanemaril rodbinske dolžnosti in tako ne le ogrozil javno blaginjo, nego upropastil tudi tiho srečo pri domačem ognjišču. Oziroma domačem štedilniku. To ne gre! To ne gre nikakor!

Naj bi torej slavni režim izprevidel, da resnično ne gre. Naj bi blagohotno upošteval razmere in potem v priznani svoji modrosti iskal in našel pota, da se režim ne bi menjal vsakih štirinajst dni.

Razen seveda, ako to zahteva državni interes. Prvi je državni interes! Če državni interes to zahteva, dobro, pa bodi vsak teden drug režim, vsak dan, vsako uro — ne besedice zoper državni interes — ampak bom v svesti svojih dolžnosti molče položil na oltar domovine štedilnik svoje rodbinske sreče. Državni interes pred vsem! Če pa interes države tega ne zahteva, potem bi vendarle prosil: Rajši ne vsakih štirinajst dni drug režim!

Ne glede na čestitke in sožalja! Ampak je otežkočeno sploh vsako občevanje. Danes je kdo kaj in je v listih jako laskavo naslikan in se veseli srce ga na cesti pozdravljati. Jutri pa je konec njegovi glori in je kompromitiran in ga je še pozdravljati nerodno — lahko človek samega sebe kompromitira. In si se komaj privadil, da ga na cesti več ne poznaš, pa se reč zopet zasučje in je mož zopet postavljen v prejšnji položaj in laskavo naslikan, pa se mu potem lahko opravičuješ, da slabo vidiš, in naj ne zameri, da ga nisi pozdravil!

Ob takih razmerah silno trpi kulturnost!

In si morajo oni, ki so prizadeti, vsakih štirinajst dni napraviti nove vizitke, to stane! In tudi njih milostne

nikdar ne vedo, kako bi nosile glave, in ali jim bo mesar jutri še dajal na puf.

To sploh ni nobena služba samo za štirinajst dni in brez odpovedi kakor pri zidarjih, ko minejo vsi sveti.

Štirinajst dni ni nič! V štirinajstih dneh se še do mize ne pride, ki na njej leži delo — komaj da opravijo nastopne vizite. Pa se že lahko zopet prične s poslovilnimi vizitami!

To in prav in bi moralo biti drugače! Kajti so uradniki tako rekoč zaradi dela. Delo je trajno, delo in kakor režim. Pa bi morali biti trajni tudi oni, ki opravljajo delo!

Seveda, režim ima pravico, da postavlja in odstavlja, te pravice se mu ne sme jemati, brez te pravice se ne izplača biti režim. Ampak naj bi bili za to posebni ljudje, za postavljanje in odstavljanja! Morali bi imeti črno suknjo in cilinder in bi lahko bili plačani od dneva ali ure. Delati pa ne bi smeli nič, ker delo gre naprej in bi ga spravili le v nered, če bi vanj vtikali svoje prste. In bi ostali čas lahko peli v opernem zboru ali plesali v baletu. Kadar bi jih pa novi režim potreboval, da jih kamorkoli postavi za karkoli, pa bi se dali postaviti in bi dobili pri operi ali pri baletu dopust. Pa bi opravili nastopne vizite in potem poslovilne vizite, in če bi bile vmes kake zakuske pri kaki soprogi, bi lahko počastili tudi zakuske. Delo v pisarnah bi pa šlo naprej in se ga pod kaznijo robije ne bi smeli dotakniti ne z mezincem. In kadar

bi prišel bridki telegram, da se je režim spremenil, bi mimo zopet šli v operni zbor ali balet in bi čakali novega režima in ne bi bili na nobeno plat nič razžaljeni, kajti služba je služba.

Pa jim tudi ne bi bilo treba ne čestitk ne sožalja, ker bi bila njih služba taka, da se postavljajo in odstavljajo in ne bi nič zamerili in bi človek lahko ostal Evropec.

[Jutro, 13. novembra 1924]

»Sinja ptica«

Poklonjeno novinarjem ob njihovem koncertu. Bilo je pravzaprav kulturno slavje, vendar ga ni omenil noben list, pa je rekel Pepe, ki sedi v uredništvu, naj jaz popišem to reč. Drugače bi jo on, je dejal, toda je kolikor toliko prizadet, pa ne mara, da bi mu gobci očitali, da dela sam zase reklamo. Ampak, je dejal, da gre za kulturni pojav, zato je vredno, da se zabeleži.

Torej reč je bila taka, da je Pepe dal za liter vina. Vprašali smo: zakaj? Pa je dejal, da zato, ker je vesel, da ni spisal Maeterlinckove »Sinje ptice«.

S Pepetom nas veže jako iskreno bratstvo: njegov liter je naš liter, njegovo veselje naše veselje — mislili smo si, on že ve zakaj, pa smo mu prav iz srca čestitali, da ni spisal onega ptiča.

Bil je malo ginjen, zahvalil se je in dejal, da bo plačal še enega. To je napravilo globok vtis na vse navzoče. Potem pa nam je razodel, da sicer ne more reči, da bi mu grozila neposredna nevarnost, da spiše omenjeno reč. Toda, kadar se spomni »Sinje ptice« in kaj bi se bilo vse lahko zgodilo, ako bi jo bil spisal, ne more biti dovolj hvaležen večni modrosti, ki ga je obvarovala bridkega

keliha. Dejal je, da se je že obljubil na božjo pot in se je obljubil, da jo bo romal brez leve hlačnice, tolikšna da mu je hvaležnost! Kar ga pa ne ovira, da resnici na ljubo, brez ozira na desno in na levo da duška svojemu globokemu prepričanju, da to vino nima kosti, in naj bi ga! Pa smo ga in jih res ni imelo.

Potem se je udaril po kolenu in se zakrohotal: kaj bi rekla bratovščina kritikov, da se mu je res primerilo, in bi bil spisal Maeterlinckovo »Sinjo ptico«! O! Starešina bratovščine, gospod Evzebij, ta bi bil s priznano vestnostjo zbral vse pravopisne in tiskovne pogreške in bi jih bilo pet tiskanih strani; na šesti strani pa bi bil šel mož smrčat na svoje lovorike. Pa je gospod Evzebij vendarle poštena duša in je rekel Pepe, da ga ima rad: gospod Evzebij da bi vsaj prečital knjigo, prečital od naslovnega lista do inserata na zadnji strani — vse z enakim zanimanjem, hohoho!

Pa je ugibal Pepe, da bi se bil oglasil s kritiko tudi profesor Repolusk, hohoho! — ta bi Pepeta primerjal s Shakespearom in potem prišel k presenetljivemu zaključku, da je Shakespeare pisal drugače, ti ptič ti! Pa je tudi Shakespeare bil ptič in je že vedel, zakaj svojih stvari ni pisal slovenski!

Hohoho! In bi se bil oglasil še Špacapan in bil duhovit: »Sinja ptica«? Čemu ne rumena? Čemu ne zelena? Čemu ne rdeča? Čemu ne v narodnih barvah? Čemu baš

sinja? Čemu sploh katerekoli barve? In čemu ptica? Čemu sploh karkoli in kakršnokoli?

Pa ne bi bila ne Repolusk ne Špacapan knjige prebrala, kajti je potem dosti teže pisati kritike — hohoho!

Ampak da bi bile vendar vse kritike naklonjene in dobrohotne; niti Pepetovih zaslug za rejo lovskih psov da ne bi pozabile in bi jih omenile in bi mu na tem polju prerokovale silnih uspehov, hohoho!

Pepe si je brisal oči in dejal, da bi ga! Pa smo ga in potem je dejal, da ne reče, da takih kritik ne mara. Nasprotno, čisto rad da jih bere, kadar se tičejo drugih — zato da je literat! O sebi pa da jih ne ljubi. Ne ljubi jih! Posebna nesreča sicer da niso. Vendar takšen da ima ob njih občutek, kakor bi se šetal po promenadi in bi se mu dražestno smehljale lepe gospodične, dražestno, kakor se smehljajo le priznanim literatom, in bi se jim imenitno klanjal, potem bi ga pa kdo opozoril, da mu trak gleda izza hlač na prepovedovanem mestu.

To je jako uničujoč občutek, je dejal Pepe, in da ne ve, kaj da bi mu bilo ljubše. Zato da resnično šteje med svoje najboljše ideje to, da »Sinje ptice« ni spisal!

Trčili smo in smo mu vnovič čestitali prav iz prijateljskega srca. Pa se je Pepe pričel smejati, da ga je kar lomil krč, in je stokal: «Kritika ni nič, kritika je figa, zastran kritike bi jo bil morda vendarle spisal, „Sinjo ptico“! Ampak gledališče, jej, jej, jej, jej, kaj bi gledališče poče-

lo s ‚Sinjo ptico‘! O, sprejeli bi jo in bi jo sprejeli celo s strahovitim veseljem, ker bi bilo delo domačega avtorja. Dela domačih avtorjev so naravnost zavezani sprejemati s strahovitim veseljem in ne poznajo pri gledališču pisateljev, nego poznajo samo avtorje. Avtor je subjekt avtorskih pravic in najbolj zoprna oseba v vsem gledališkem obratu. Pa bi vendar bili strahovito veseli in bi imeli tehtne pomisleke zastran igre gospod glavni ravnatelj in gospod ravnatelj in gospod namestnik ravnatelj, vsak bi imel drugačne pomisleke, toda veseli bi bili strahovito. Gospod režiser pa bi od vsega kraja preudarjal, kako bi se dalo kaj narediti drugače. Vsem režiserjem roji samo to po glavi, kaj bi se dalo na kakšen način narediti tako, da bo drugače. In mu teh umetniških prizadevanj ne bi ovirala dosti okolnost, da igre še ni prebral.

‚Sinja ptica‘ ima dvanajst slik. Režiser bi iz dvanajstih naredil osemindvajset — to bi bila tista njegova ideja. V igri nastopi 151 oseb! Oder je premajhen zanje, pa bi se oder lahko podaljšal v parter, parter pa bi šel tačas v kino. To bi bila tudi njegova ideja.

Jej, jej, jej, in kostumi! Kako naj se obleče Svinja, da ne bi žalila čuta dostojnosti! Mar v kombiné? In kako Bratec, ki se bo rodil! In Šuštenje listja! In potem razne Sreče in razne Radosti, kdo naj jih igra, v čem naj jih igra in kako: Debelo srečo, imeti novo kravato, in Plemenito

radost, biti več nego drugi, in Tiho veselje, biti brez kurjih oces! In Večerne rose, ki plešejo, in Nočne dišave, ki kašljajo, in Kislo zelje se spremeni v prelestno palačo, Kronični nahod pa ne vem v kaj!

Ubogi režiser! Ubogo ravnateljstvo! Ubogi igralci! In vsega bi bil jaz kriv, večinoma jaz; v manjši meri tudi gledališče, ker mi ne bi bilo takoj od kraja vljudno, toda iskreno povedalo resnico, da je ‚Sinja ptica‘ sicer izborna igra, toda primerna le za manjše odre za popoldne ob treh!

In bi petkrat odložili premiero in bi bili tačas zamudili šest novih dram in šest novih oper, imeli bi silno gmotno izgubo in prišli na rob gospodarskega propada. Grozno!

In bi se gospod upravnik trikrat peljal v Beograd po denar, četrtič bi pa bil upokojen. In bi bilo upokojeno tudi ravnateljstvo, režija pa bi postala melanholična in se vdala tihemu demonu alkoholu!«

»O,« je končal Pepe, »neizmerno sem srečen, da ni vsega tega. Zakaj ne? Samo zato ne, ker ‚Sinje ptice‘ Maeterlinckove nisem spisal! Prijatelji moji,« je dejal, »to je v resnici najpametnejše moje delo! Hvala vam! Pozivam vas, da v to ime izpraznimo čaše do dna! Potem lahko gremo!«

Prvemu predlogu smo se odzvali, sklepanje o drugem smo odložili na poznejši čas.

Pa je imel eden pri mizi dobro misel — zdi se mi, da je bil Janko, ki tudi sedi v uredništvu, toda v drugem, in piše kulturo. Ta je v vznesenih besedah opozoril slavno družbo, da vrlega prijatelja Pepeta ne diči za obstoj narodnega našega gledališča neprecenljiva zasluga, da ni spisal Maeterlinckove »Sinje ptice« — za to zaslugo bi se mu moralo narodno gledališče izkazati hvaležno in mu nakloniti častno nagrado, morebiti se to še zgodi! — nego naj slavno omizje ne pozabi, da si je prijatelj Pepe tudi še na drugih poljih lepega slovstva priboril nevenljivih zaslug! Omenjeno bodi le, da je takisto Pepe tisti, ki ni spisal Dantejeve »Božanske komedije« . . .

Nismo mu dali govoriti naprej. Udarili smo v donebesni »Živio!« in ni bilo konec življanju in ni mogel Pepe drugače, nego da je obesil klobuk spet na kljuko in s solzo v očesu naročil še en liter. Krčmar pa je moral razobesiti narodno zastavo.

Tako se je končalo neobičajno lepo literarno slavje.

[Jutro, 30. novembra 1924]

Povest o tobaku

Prijatelja Matevža je škoda. Prav škoda ga je. Pripovedovati sicer ni znal: pripovedoval je in pripovedoval, nazadnje pa ni bilo poante. Poanta je tisto, ko se človek potem smeje. Poante ni znal prinesti. Kar se tiče poante, je npr. prijatelj Tomo čisto drugačen. Kadar pripoveduje Tomo in pride do poante, tačas s pestjo dregne v rebra, pa ne v svoja, in se prične grohotati in se potem vsi jako smejemo.

Za poante je prijatelj Matevž bolj škarta. Škoda ga je pa le, drugače je bil fin in obziren človek. Živi duši ne bi storil za las zlega, ne da bi se koj opravičil:

»Pardon!« Pa če je v pisarni kako rešenje zavozil in so se nadenj prikregale stranke, je takisto rekel: »Pardon!« — Tobakarjev vobče ne maram; prijatelj Matevž je bil tobakar, pa se je vsaj poprej oprostil: »Pardon!« Potem pa pihal kakor lokomotiva.

Spominjam se, zadnji večer, ko smo bili še vkupe, je pravil povest o tobaku — zdi se mi, da je hotel opravičiti kajo, zato je povedal povest, — resnično je bil obziren. Pa je kakor ponavadi zgrešil poanto. Drugače, kakor

rečeno, ga je zelo škoda. In je bila povest o tobaku takale:

Dejal je, da je osebno poznal gospoda, ime mu je bilo Hribar ali Dolinar, tako nekako. Ta gospod da se je zaljubil v gospodično in je bil vanjo zaljubljen kakor mlad osel. Ona se je tudi vanj zaljubila z vso silo svojega deviškega srca, kajti je imel jako elegantne hlače in je bil iz dobre hiše, ona pa je bila tudi jako dostojno in nedolžno dekle. Zaljubljena sta bila drug v drugega in je potem gospod stopil pred mater svoje miljenke, črn, skrtačen in polizan kakor mlad osel, in je dejal, da ne more živeti brez roke gospodične hčere in da vdano prosi za imenovani del njenega telesa.

Gospe je bil mladi gospod všeč in je tudi poznala njegove starše, da niso brez, in je rekla, da ji je čast in da jo veseli.

Toda je bila gospa pri Sveti vojski, ne vem ali je bila za kaprola ali za komandirja, pa imajo pri Sveti vojski jako stroge zakone in je gospa vprašala gospoda Hribarja ali Dolinarja, ali pije alkohol. Alkohol da je grob rodbinske sreče. Kot dobra mati in ugledna šarža Svete vojske ne bi nikakor mogla izročiti roke svoje hčere možu, ki je vdan grobu rodbinske sreče.

Prijatelj Matevž je dejal, da je alkohol tekočina, ki se sploh ne da piti: da peče kakor hudičevo olje in ga pro-

dajajo v lekarnah. Pa je snubec lahko z mirno vestjo potrdil, da ga ne mara in ne pije.

Gospa pa je mladega gospoda bistro pogledala in ga vprašala, kaj je s tobakom. Tobak da je strup, neizogibno da tira vsakega kadilca v prezgodnjo propast, v telesno in duševno. Prerada ima svojo hčerko, da bi družila njeno srečo z žalostno usodo takega človeka.

Snubcu so bili prsti na desni roki rumeni od samih cigaret pa prav na tej roki ni imel rokavice in je bil jezen kakor mlad osel, zakaj je bil rokavice slekel baš s te roke. Pa ni mogel drugače, skesano je priznal, da je kadilec. Obljubil pa je, da se bo poboljšal in kajo opustil, le roke hčerke naj mu nikar ne odreko!

Ali gospa je odmigala s prstom: Ne boš! Bila je kaprol ali komandir pri Sveti vojski in še dobro ohranjena in čvrsta in je rekla: poprej da se mora mladi gospod poboljšati, poprej, poprej, potem bosta šele govorila o ženitvi! In da je njen mož vedno istega mnenja kakor ona in hčerka tudi. Zato da je vsaka daljnja beseda zastonj!

Mladi gospod je bil zelo pokloftan. Vendar kaj je hotel, obljubil je, da se bo odvadil kaji; v srcu pa je stiskal zobe. Gospa mu je dovolila, da se pride zopet pokazat čez mesec dni.

Prijatelj Matevž je dejal, da se človek kaji še teže odvadi kakor pijači. Toda gospodu Hribarju ali Dolinarju

da je reč šla izpod rok in kakorkoli: ko je minil mesec, je stopil pred gospo, da ne kadi.

Prsti res niso bili več rumeni in tudi dišal ni več po tobaku. Pa je gospa poklicala hčerko in je bila ginjena kakor mlad osel in se je razjokala, naj se vzameta. Poslali so še po gospoda očeta, na dvorišču je bil in krmil kokoši, in je dejal, da je tako prav, zakaj bi se nekaterim bolje godilo kakor nekaterim! In sta se vzela in sta šla na ženitno potovanje ne vem ali na Dunaj ali v Benetke, kamor pač hodijo na ženitna potovanja. In je to dosemkajle prav lepa izpodbudna povest, jako primerna za Sveto vojsko.

Pa je dejal prijatelj Matevž: »Pardon!« naj še malo počakamo, povest da gre še naprej! In je povedal, da se je mladi par čez štirinajst dni vrnil. Prva pot mlade gospe, da je bila k majki, pa jo je skrbna majka izpraševala, kako je bilo in kaj.

Mlada gospa je vihala nos, da ni bilo nič posebnega in da ne ve, čemu sta šla na Dunaj ali v Benetke, vse to se lahko doma vidi v kinu in ni treba prezebat v mrzlih hotelskih posteljah. Majka je bila jako začudena in je še izpraševala in še in je spoznala: kakršna ji je hčerka šla na potovanje, takšna se je spet vrnila in ne bi bilo nič drugače, če bi bila ves čas prebila v samostanu!

Gospa si je mislila: ne pije nič, ne kadi nič, to je prav! Ali da bo zet kar vseh čednosti vzor, tega nisem računala! — in je naročila hčerki, naj ji pošlje zeta.

Zet pride, tašča ga ostro prime, pa je priznal: tako in tako in da je vse res. Kajti da mu škoduje, ker ne kadi! Zvest je svoji obljubi, dana beseda da mu je sveta in da ne kadi in da ne bi za nič na svetu prelomil dane besede! Toda mu škoduje, tako in tako mu škoduje, in se mu nič ne ljubi in bo šel za svetega Alojzija, če bi kod katerega potrebovali. In je žalosten kakor mlad osel.

Tašča se je ustrašila teh besed. Pa je vzdihnila, da je zakon sveta reč, in je zeta svečano odvezala obljube — naj le kadi po dragi volji! Pa je zet navdušen objel taščo, da je kar zastokala, in je bil vesel kakor ne vem kdo.

Prijatelj Matevž si je naklonil kratek požirek, jaz pa sem izrazil skromno mnenje, da konec povesti ne učinkuje harmonično in da so ga očitno pokvarili.

Pa je dejal prijatelj Matevž: »Pardon;« in naj še malo počakam! Čez štirinajst dni da je mlada gospa spet prišla v poset h gospe mami in je bila lepo rdeča in vesela in je povedala, da njen ljubi možiček kadi in da mu kaja jako dobro de, ona pa da se tudi prav dobro počuti in zdaj da bi šla ne le na Dunaj in v Benetke, ampak celo v Rim.

Ker je bila hči srečna, je bila srečna tudi majka in ni bila več tako vneta za Sveto vojsko, kar se tiče kaje, nego

je pri tej priči dovolila še svojemu soprogu, da kadi. Pa ko je čez štirinajst dni ji hčerka zopet prišla v poset, še vedno cvetoča in zadovoljna, jo je majka vprašala: »Hm!« in »Khm!« in kakšen tobak pravzaprav da služi zetu? Menda da in vsak tobak enak. Ukazala je hčerki naj ji skoro prinese par zavojčkov onega tobaka, ki ga kadi zet. Da bo — hm in khm za očeta!

Kaj je bilo potem, prijatelj Matevž ni povedal! Kakor rečeno, v pripovedovanju ni bil mojster. Drugače pa ga je jako škoda!

Kajti se je oženil.

Prijatelj Tomo je bil na svatbi in je dejal, da je bilo zelo veselo. Novoporočenca da sta dobila obilo lepih daril. Najbolj pa da se je postavil on, prijatelj Tomo, s svojim darilom: ženinu, prijatelju Matevžu, da je v roke stisnil dva zavojčka tobaka — za vsak primer!

In me je prijatelj Tomo s pestjo dregnil v rebra in se zagrohotal in smo se vsi jako smejali.

[Slovenski narod, 14. decembra 1924]

Na piskerlonec

Milostna! Ali se boste res dali? Ali je res? Da Vas bodo ostrigli na piskerlonec? Da boste imeli pobjo bučo? O, milostna, dajte, lepo Vas prosim, dajte, samo to Vam še manjka!

Vi ne veste, kako pripravna je ta frizura in lepa in ugledna in sploh!

Koliko si boste samo časa prihranili vsak dan, ker Vam ne bo treba spletati kite! Ta čas lahko porabite pred ogledalom, da se gledate vanj. Izplačalo se bo. Silno boste srčkani! Takšni boste kakor pravkar izprašani brivski pomočnik v zmagovitem čaru svoje duhteče mladosti. Nepopisno dražestni!

Nekateri ljubijo brivske pomočnike. Še Vaš gospod soprog bo gotovo očaran. Pa ne dajte, da Vas ostrižejo preveč v živo! Lahko bi se prehladili v možgane in dobili nahod, nahod v možganih ni dober: če se useknete, si lahko z enim usekljajem izseknete vse možgane! Ampak dajte, da Vas ostrižejo na piskerlonec; kolikor izpod njega gleda las, toliko se jih ostriže. In naj bo piskerlonec bolj širok, da bo šel prek ušes — ušes rajši ne

odstriči! Vaš gospod soprog bo očaran, zvečer še v gostilno ne bo maral, samo gledal vas bo, kako dražesten ste brivski pomočnik, in Vas bo neskončno ljubil, kajti je res od vraga, kako so nekateri moški včasih neumni!

S pobjo frizuro koliko denarja si boste prihranili na lasnicah, glavnikih in iglah. Te robe je milijon! Pa še za kite, za odrezane, boste kaj dobili, frizerji se bodo stepli zanje in jih prodali na Kitajsko — tamkaj jih še nosijo.

Kar čestitati Vam je treba!

In Vaš ugled, ta, ta, kako se bo dvignil! Za polovico bolj inteligentno boste izgledali. Še kako službo lahko dobite, nič Vam ne bo treba spričeval! Tri so bile, ki so padle pri maturi, rekle so, da so padle zaradi profesorjev. Pa so se dale ostriči, koj so dobile službe, veste, takšne pri banki in s plačami, dvakrat tolikšnjimi, kakor jih imajo profesorji, one s kito in maturo pa še čakajo!

Pa še to: koliko bo to vredno, ko se bo vsa ulica ozirala za Vami! Vi ne veste, kako imeniten je ta občutek! Tako se Vam bo zdelo, kakor da ste res kaj!

Toda se morate žuriti, še preden se dajo vse druge. Kajti ko bodo vse imele pobje buče, ne bo pobja buča več tako pripravna in dražestna in inteligentna, ampak bodo pripravnejši, lepši in inteligentnejši zopet dolgi lasje. Kje jih boste dobili, je drugo vprašanje — morebiti od Kitajcev, morebiti ne in utegnejo tačas one brez las

in mature zopet izgubiti svoje službe in jih bodo dobi-
le one z lasmi.

Svet se pač obrača. Prosim Vas, kadar boste ostriženi, pošljite mi svojo fotografijo v spomin! Jaz Vam bom pa svojo. Kajti zakaj?

Zato, ker sem sklenil, da si dam rasti dolgo frizuro.

V uredništvu so izjavili, zdaj ko sem spisal tri listke, se mi nujno spodobi dolga frizura in da mi je ne more nih-
če braniti. Rekli so, da tudi s strani policijske oblasti ne bo resnega zadržka. To me jako veseli.

Nisem lišpav in gizdalin, lahko vprašate mojo ženo. Toda je dolga frizura tudi jako pripravna in si človek pri-
hrani lepe novce, ki bi jih drugače znosil onim dražest-
nim gospodičem v brivnico za strižbo. Rajši novce zaka-
dim! Toda sploh ne kadim. Tako imam dvojni dobiček;
na visoke obresti naložen mi bo lahko temelj bodočega
blagostanja.

Dolgi lasje grejejo vrat. Kdor jih ima, mu ni treba oko-
li vratu krzna. Krasijo pa vrat nič manj kakor krzno.

In ugled, kolikšen je! Ali mi verjamete, milostna, še
širokega klobuka ni treba in baržunastega suknjiča,
sploh ničesar, le da so lasje dolgi! Brez dolgih las ni nič!
Moj prijatelj, ki ne želi biti imenovan, je spisal že par
dram in romanov in poldrugo kilo moderne lirike — živ
krst mu jih ne mara založiti! Pa je imenovani prijatelj, ki
ne želi biti imenovan, trdno prepričan, da je temu kriva

samo prekratka njegova frizura. Ves je obupan! Rad bi si izboljšal literarne šanse in si dal rasti grivo, pa si je ne more. Ker ima plešo. To je jako tragična usoda!

Hvala Bogu, jaz še imam goste lase, in kar se tiče las, ni pri meni nikakršne ovire za najsijajnejšo literarno bodočnost.

In Vam bom poslal fotografijo. Mislim, da fotografi zastonj fotografirajo tiste, ki imajo dolge lase. Veste, radi reklame. Potem jih razstavijo in gospodične gledajo.

O, gospodične čislajo dolge lase pri moških in se zanimajo zanje in si žele dopisovanja pod značko »Zimska bajka« in so sploh jako idealne. Meni je tudi ena poslala pošto, da me jako čisla in da bi si rada z mano dopisovala. Pa nisem maral; dal sem ji naslov od strica Matevža, ki leži pri Svetem križu — ta ima čas in se mu ne more nič zgoditi. Meni ne diši dopisovanje, poznam to reč. Najprej ti dopisuje in te jako čisla, potem pa pride vse drugače in hoče imeti 4000 na mesec za otroka. Pa recite, milostna, ali ni to nesramno! 4000 kronic seveda, ne dinarjev! Saj je še kronic preveč! Če bi bili dinarji, za 4000 dinarjev se dam sam pičniti od štokljke, za ta denar ne enkrat nego dvakrat!

Sploh ne vem, če ne bo še treba, da vzamemo štokljko v lastne roke, kadar bo ženskam uspelo, da bodo postale moški. Če jim bo uspelo . . .

Pri laseh skoro da jim bo!

Kaditi tudi že znajo, piti in krokati takisto, napredek je velik! Ne ostane več dosti, pa bodo moškimi enake.

Bog nas obvari, zlasti Vas, milostna, in mene, Vam vdanega

Fr. Ž.

[Jutro, 24. decembra 1924]

Sveta noč in red in kultura

O dete mlado, dete sveto, da si se nam moralo rodititi sredi mrzle noči — trda slamica ti je bila pernica, živinske jaslice so ti bile zibelka, borni hlevček pod skalo je bil tvoj kraljevski dvor.

Betlehemci so bili preprosti ljudje, ne dosti boljši kakor pogani. Kulture niso poznali, zato so te sprejeli tako zanikrno. Nikar jim ne zameri! Niso bili še deležni tvojih blaženih naukov, da ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe in Boga nad vse! Bolj so bili hišarji in krčmarji kakor ljudje. Tako se je zgodilo, da ni bilo koticčka zate v hišah in prenočiščih betlehemskih. Noč je bila in mraz in huda sila — hlevček pod skalo ti je nudil zavetje!

O preljubi zlati naš Ježušček, ne zameri Betlehemcem! Ni njihova krivda, da niso bili kulturni.

Davno je od tega. Koliko so se od tedaj sprevrgli ljudje! O, da so bili taki, kakršni smo sedaj, vse drugače bi bil sprejet! Na vseh koncih in krajih, ob vsaki priliki bi se poznalo, da smo kulturni. Preusmiljeni naš Odrešenik, s kakim dopadanjem bi bil gledal našo visoko starodavno kulturo in bi nas blagroval, ki se z njo ponasamo!

Ne rečemo, da bi ti bilo zastran rojstva dosti bolje preskrbljeno kakor v Betlehemu. Tudi pri nas jih ni malo, ki bedni pogrešajo streho nad glavo. Še tisti, ki jo imajo, včasih niso varni, da jim je ne zažgó. Veš, presladki naš Jezušček: kar pridejo možje in zapalijo hišo. Pa delajo to iz čistega rodoljubja in niso nikakršni razbojniki, nego so steber države in jako kulturni. Za stran hlevčka tedaj ne rečem, da bi bilo drugače in bolje kakor v Betlehemu.

Sicer pa bi se bil čudil, Kralj zemlje in nebes, če bi med nami prišel na svet, kakšen sprejem bi bil doživel! Ne mislim na sijaj in hrup in stroške — to so postranske stvari! Toda red vlada sedaj na svetu, o pristrčno Dete božje — videl bi in se čudil.

Bilo bi pa tako:

»So pasli pastirje tu trije, tam štirje,« kakor pravi pesem, pa bi se jim prikazal angel, ves oportan in zlat, sveetil bi se kakor tri sonca in bi dejal:

»Ne bojte se, pastirci, kajti glejte, oznanjam vam ve-sele novice!«

Pastirci bi popadali na kolena, pobožno bi sklenili roke in nemo gledali nebeško prikazen.

Pa bi se isti hip izza grma pripodil helebardir — helebarde nosijo, zato se imenujejo helebardirji in so javna straža — pa bi helebardir ukazal angelu: »Fuori!« in bi se hudoval: »Kdo novice? Kaj novice? Politika je pastir-

jem in angelom prepovedana. Sploh je ukazal gospod prefekt te pokrajine, da morajo biti vse novice objavljene v državnem jeziku in ne v pastirskem!«

Pastirji bi preplašeni molčali, angel pa bi dejal: »Mož z bridko helebardo, ne govorim tebi, govorim tem dobrim pastirjem in jim moram tako govoriti — da me razumejo!

Ali helebardir bi bil kratkih besedi, ponovil bi »Fuori!« in s helebardo sunil proti angelu. Pa bi se angel užajljen pobral s svojimi novicami in se zatekel k patronu in zagovorniku teh revnih pastirjev in ta bi se pritožil v Jeruzalem in v cesarski Rim. In glej, presrčni naš Zveličar, iz cesarskega Rima bi prišel ukaz, naj angel le govori pastirjem po pastirsko!

Tako bi zmagala pravica, kajti smo stara kulturna država, ki jo vlada red. Kako bi bil vesel, preljubi naš Odrešenik, ko bi bil na svoje presvete oči gledal to kulturo, ta red!

Seveda — iz Betlehema v cesarski Rim je daleč in nazaj nič manj in bi trajalo mesece in mesece, da bi bil prišel ta odgovor. Pastirji bi si bili že drugod poiskali paše, Jezušček bi bil že davno na poti v Egipt, ne bi bilo torej ne Jezuščka ne pastirjev, da bi se pastirji Jezuščku poklonili pred hlevom s petjem in darovi. Toda, kakor rečeno, mili ti naš Jezušček bi bil vendar prijetno iznenaden nad tolikšno kulturo in tolikšnim redom.

Zbor drugih angelcev pa bi bil v sveti noči priplaval nad hlev, razvrstil bi se bil v svetlem krogu in prelepo zapel: »Slava Bogu v višavah!«

Pa bi že izza vogala zakričal helebardir svoj: »Fuori!« in da je gospod prefekt prepovedal vse prireditve v drugem jeziku kakor v državnem. S helebardo bi dregal nebeškimi krilatcem v boste noge in zmedel ubrano petje.

Zbor angelov bi ogorčen protestiral zoper atentat na narodne svoboščine, vendar vdati bi se moral sili in bi prekinil petje. Toda ne bi odlašal. Z jako ostro resolucijo bi se pritožil v Jeruzalem in v cesarski Rim.

Glej, tudi ta resolucija bi uspela, tolikšna je sedaj pri nas kultura in red in pravičnost! In bi prišlo iz cesarskega Rima dovoljenje, da pojo angelci, kakor vedo in znajo, le da besedilo poprej predlože v cenzuro!

Seveda — iz Betlehema v Rim je daleč in nazaj nič manj, pa bi trajalo mesece in mesece, da bi dovoljenje dospelo, in bi bilo že prekasno: Sveta Družina ni mogla čakati toliko časa, kajti je morala bežati pred krutim Herodom v daljni Egipt.

In bi bil Jezušček na poti v daljni Egipt baš počival s sveto svojo majko, Devico Marijo, in s svetim Jožefom v palmovi senci, pa bi bil vsegavedoč vedel, kaj in kako je ta hip ukazal cesarski Rim zastran pastircev in novic in angelskega zbora.

In bi se bil milo nasmehnil in dejal: »Nak, presveta mi majka, Roža Marija, kako sem vesel! Kakšen red, kakšna kultura, kolikšna pravičnost! Če za nikogar in za nič drugega — za te helebardirje in prefekte se mi je splačalo priti na svet!«

[(Tržaške) Novice , 24. decembra 1924]

Prva skrinjica

Prosim, mene nekaj dni ni bilo v Ljubljani, zato ni sem natančno poučen, naj se mi ne zameri!

Bil sem zunaj Slovenije. Nerad grajam, vendar ne morem zamolčati žalostnega dejstva, da zunaj Slovenije ne posvečajo dogodkom, ki se godé pri nas, one pozornosti, ki bi jim šla po pravici. Pa so listi zunaj Slovenije stvar kratko malo prezrli, kakor da je ni bilo ali da je brez slehernega pomena. In tako se je zgodilo, da nisem prej o njej izvedel kakor na Zidanem mostu v restavraciji. Tamkaj v restavraciji strežejo bolj z drugimi rečmi nego z novicami, in niso mogli povedati vseh podrobnosti, in zdaj ne vem, katera je stranka, ki se ji je posrečilo, da bo imela volivno skrinjico na prvem mestu. Toda bodi katerakoli, jaz ji prisrčno čestitam.

Res, čestitam, prav od srca! Kajti to ni malenkost! Tako lep uspeh, znamenit, dalekosežen! Mislim, zdaj je situacija rešena, položaj postavljen na trdno podlago in razvoj dogodkov zasiguran. Politična linija je zmagala na celi črti in je bilo to pričakovati že naprej.

Še enkrat: jako čestitam! In pišem tole z rokavicami na rokah in s črno kravato. Razen, če je ob takem slavlju

primernejša bela kravata. Tedaj pišem z belo kravato. Zastran kravate — bele ali črne — resnično ne vem, kaj ukazujejo zakoni; mislim, to stvar najboljše vedó na velikem županstvu in bom o priliki povprašal.

Kakorkoli — z belo ali črno kravato: čestitam, čestitam! In ne vem, ali je mestni magistrat dal razobesiti na mestnih poslopih zastave ali ne — kakor rečeno, mene ni bilo v Ljubljani. Upam, da jih je.

Zdaj pa vas prosim, gospod urednik, če bi bili tako prijazni in pojasnili, kako je s to prvo skrinjico, ki pravijo, da je tako važna in je pretresla ves kultumi svet od Ljubljane do Zidanega mosta. Oprostite mi, bil sem odsoten, pa se ne upam v boljšo družbo, dokler nisem poučen.

Dosegli so prvo skrinjico. Skoro gotovo zdaj še volitev ne bo treba, kaj mislite? Ko imajo prvo skrinjico? Koliko se bo prihranilo stroškov in dela in pijače in besed in koliko greha, ki se ga bo lahko bolje obrnilo v druge namene!

Pa ko se je zgodilo in so dosegli prvo skrinjico, kaj bo z režimom? Ali bo ostal stari režim ali pride drug? — Mislim, če sedanji režim ni v skladu s prvo skrinjico, je morala vest o prvi skrinjici porazno nanj vplivati. Gotovo je že podal ostavko! Povejte, ali jo je! Ali jo bo? Kdaj jo bo?

Seveda — prva skrinjica, to niso mačkine solze! In kaj bo zdaj, gospod urednik? Ali bomo zdaj za novo leto dobili republiko, ko imajo, ne vem kdo, prvo skrinjico? Kdo bo predsednik republike? Kaj se vam zdi, kakor nas poznam, z enim predsednikom ne bomo opravili. Predsednikov nam bo treba vsaj 999, pa še ne vem, če jih bo dovolj, da se ne bo le še kateri kujal, da je bil zapostavljen.

Pa kako bo s tiskarskim štrajkom, ali kaj veste, gospod urednik? Ali ga ne bo, zdaj ko je skrinjica prva? Tiskarski štrajk bi bil jako neroden za delodajalce in za delojemalce. Za čitajoče občinstvo ne bi bil toliko neroden. Ali pa vendar, ko bi čitajoče občinstvo lahko zamudilo silne dogodke, če bi se na primer prva skrinjica zopet razrešila tega položaja in bi z njo vred bila razrešena tudi režim in republika.

In kaj pravijo Francozi k prvi skrinjici in Angleži in sveti oče? In kaj pravi Rusija oziroma kaj si misli, kajti mi je nekdo povedal, da Rusija zmerom drugače pravi, kakor misli, ker misli, da bi jo prijeli in zaprli, če bi povedala, kar resnično misli.

Oh, gospod urednik, kako se vam zdi vsa reč?

In stanovanjsko vprašanje, ali je sedaj v redu ali ni, ko je skrinjica proglašena za prvo? Ali pa bomo vendarle morali na cesto? Iz Beograda nam zastran stanovanjskega zakona pošiljajo vesti, ki so zelo tajinstvene, jaz jih ne

razumem. Šel sem na vseučilišče in sem prosil gospoda portirja, da mi jih razloži. Pa jih tudi ni razumel in je imel dvojna očala. Bog se nas usmili!

In difference, ali bodo difference sedaj izplačane uradnikom, ko je skrinjica prva? Mi smo vsi za to. Pa se bojimo, da ne bodo, in da ne bodo pa naj bi bile vse skrinjice prve. To je jako žalostno in je nam potem vseeno, ali je skrinjica prva ali petinsedemdeseta! Gospod urednik, ki dosti veste, ker berete telegrame in poslušate telefon! Povejte mi, kako in kaj! O, gospod urednik, nič mi ne zamerite, saj ste pameten človek! Vedno tako pravim: pamet naj velja! Ali bo sedaj le veljala pamet, ko je vendar skrinjica prva?

[Slovenski narod, 25. decembra 1924]

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-221-1